

LA RESIDÈNCIA SECUNDÀRIA DE LA POBLACIÓ DE
BARCELONA I DE LA SEVA ÀREA METROPOLITANA (1985-1990)

Treball realitzat per l'Institut d'Estudis Metropolitans
de Barcelona per encàrrec de la Mancomunitat de Municipis
de l'Àrea metropolitana de Barcelona

Directores

MONTSERRAT PALLARÈS

PILAR RIERA

Investigadors

SALVADOR ANTON

BATIS IBARGUREN

Tractament estadístic

CARLOS LOZARES

SUMARI

I. Introducció

1. Els objectius de l'estudi

2. L'estructura de l'estudi i l'equip de treball

II. El fenomen de la residència secundària

1. Consideracions teòriques

1.1. El concepte de Residència Secundària i l'estat de la qüestió

1.2. Models teòrics de localització de la RS

1.3. La RS a Catalunya

2. Les fonts, les hipòtesis i la metodologia

2.1. Les fonts: l'Enquesta Metropolitana 1985-1986 i 1990

2.2. Les hipòtesis de treball i la metodologia

III. La residència secundària de la població de l'àrea metropolitana de Barcelona (1985)

1. Característiques de la població que té RS

1.1. Categoria socio-econòmica de la família

1.2. Indicadors geogràfics de la família

2. La localització de les residències secundàries de la població de la CMB, 1985

2.1. El model de localització de les residències secundàries

2.2. Diferències en la localització de residències secundàries: la categoria socio-professional del cap de família, l'origen geogràfic de la família i les àrees de residència principal

3. Accés a la propietat de la residència secundària a la CMB, 1985

3.1. Tipus d'accés

3.2. Tipus d'accés a la propietat de les residències secundàries segons la seva localització geogràfica

IV. La localització de la residència secundària de la població de la ciutat de Barcelona (1985 i 1990)

1. Model de localització de la residència secundària l'any 1985

2. Model de localització de la residència secundària l'any 1990

3. Evolució de la localització de les residències secundàries entre els anys 1985 i 1990

V. Conclusions

1. Els objectius de l'estudi

La possessió de residència secundària és un fenomen progressiu que s'observa en les societats més desenvolupades. A causa de la seva important implantació territorial i dels moviments de transformació de les àrees de segona residència motivats pels trasllats de la residència principal de la població urbana, el fenomen de la Residència Secundària (RS) es manifesta dinàmic en el temps i queda, també, reflectit dinàmicament en el territori.

En general, la segona residència s'estudia com una part dels efectes del turisme i, en la majoria dels casos, des del punt de vista de l'oferta existent en determinats municipis. El projecte que es desenvolupa a continuació, *la residència secundària de la població de Barcelona i de la seva àrea metropolitana (1985 i 1990)*, té com a objectiu general l'estudi del fenomen de la RS enfocat des del punt de mira de l'anàlisi de la demanda i de les pautes territorials que genera la localització de RS.

El fil conductor d'aquest estudi es pot dividir en tres grans blocs: l'anàlisi de les característiques de la població que té RS, el model de localització de la RS i, finalment, la relació que existeix entre els grups de població que tenen RS i la seva localització.

Els resultats obtinguts en aquest treball ajuden a perfilar quina estructura de població tipifica la demanda de RS a l'àrea delimitada, com es comporta territorialment aquesta demanda segons les seves característiques socio-econòmiques i quin és el model global que segueix la RS generada a partir d'un centre emissor.

Les dades utilitzades, un dels punts originals en aquest treball, són extretes de l'*Enquesta Metropolitana* feta l'any 1985 (EM, 1985-86) i el 1990 (EM, 1990). Com els lectors de «Papers» saben, l'Enquesta Metropolitana és un projecte d'informació de base permanent sobre la realitat social i territorial de la regió metropolitana de Barcelona, impulsat per la

Mancomunitat de Municipis de l'Àrea metropolitana de Barcelona i la Diputació de Barcelona. Cal dir que sense aquestes fonts hauria estat impossible la realització d'un treball d'aquestes característiques i que resten, encara sobre el paper, altres desenvolupaments sobre el tema que la riquesa de les dades ha suggerit al llarg de la seva explotació.

L'estudi consta de cinc apartats. El primer és aquesta «Introducció». En l'apartat segon, titulat «El fenomen de la residència secundària», s'expliquen les bases teòriques i metodològiques del treball. Els apartats tercer i quart formen el cos de l'estudi: en l'apartat tercer s'analiza el fenomen de la segona residència en relació a la població de l'antiga Corporació Metropolitana de Barcelona, tot utilitzant dades de l'any 1985; en l'apartat quart s'estudia l'evolució de la localització de la residència secundària de la població de la ciutat de Barcelona, tot utilitzant les dades dels anys 1985 i 1990. L'estudi es clou amb l'apartat de conclusions. En les darreres pàgines el lector trobarà la bibliografia i els corresponents índexs de taules, figures i mapes.

L'equip de direcció que ha portat endavant aquest treball ha estat constituït per Montserrat Pallarès i Barberà i Pilar Riera i Figueras. L'equip d'investigadors ha estat format per Batis Ibarguren Aizpúrua i Salvador Anton i Clavé. L'explotació estadística ha estat facilitada per l'equip metodològic de l'Enquesta Metropolitana, dirigit per Carlos Lozares Colina. La cartografia ha estat realitzada pel Laboratori d'Informació Geogràfica i Teledetecció del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Cal mencionar, també, José Luís Flores Valdibieso, que ha col·laborat en la part final del treball.

Aquest estudi ha estat encarregat a l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona per la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea metropolitana de Barcelona i ha estat realitzat entre els mesos de setembre del 1990 i febrer del 1991.

II. EL FENÒMEN DE LA RESIDÈNCIA SECUNDÀRIA

1. Consideracions teòriques

1.1. El concepte de residència secundària i l'estat de la qüestió

En un context econòmic i social caracteritzat pel creixement del nivell de vida i l'increment del temps de lleure disponible, tots els països desenvolupats amb economia de mercat han experimentat, a partir de la dècada dels anys cinquanta, una expansió intensa del seu parc de Residències Secundàries (RS).

L'expansió del fenomen de la RS s'ha vist afavorida, entre altres factors, pel desenvolupament econòmic progressiu, per la generalització de les vacances pagades, per la motorització individual, que ha simplificat els problemes de transport, i per l'organització d'equipaments recreatius a gran escala fora de les ciutats. Complementàriament, aquesta dinàmica ha estat reforçada de forma simbòlica a per la recuperació d'una certa tradició antiurbana. Ideològicament, aquest posicionament presenta la fugida de la ciutat i el retorn a l'espai rural i costaner com una opció personal i social favorable a una vida sana i equilibrada i, per tant, com un antídoto enfront de les tensions de la vida urbana (Valenzuela, 1988, p.72).

Així doncs, el creixement del parc de RS en els països desenvolupats amb economia de mercat s'ha de considerar en el marc de l'expansió d'activitats turístiques i recreatives i de la generalització del consum i del lleure. És des d'aquesta perspectiva d'anàlisi que cal vincular el fenomen de la RS a la recreació i al turisme.

Es pot entendre el turisme com el resultat del desplaçament i de la presència, en una localitat, de persones que no hi habiten permanentment, en la mesura en què aquestes persones tendeixen a satisfer en el temps lliure necessitats humanes generades per la civilització industrial (Boyer, 1988, p.79). Partint d'aquesta definició, es pot caracteritzar la RS com una forma específica d'allotjament turístic i amb finalitats recreatives.

Tanmateix, ni l'ús que habitualment es fa del concepte de RS ni la realitat a la qual remeten les estadístiques i les investigacions són tan unívocs. Existeix una multiplicitat de definicions i acotacions de la noció de RS que implícitament o explícitament condicionen les aproximacions que s'han fet al fenomen. Aquesta circumstància deriva del fet que no hi ha un sol tipus de RS, sinó que aquesta noció s'aplica a formes d'allotjament temporal de característiques diverses.

A continuació, es precisarà el contingut d'aquesta expressió i s'explicaran les característiques dels habitatges als quals es fa referència, en la literatura especialitzada, en emprar el concepte de RS.

1.1.1. Definició censal de la RS

L'any 1960, l'INE donava una definició molt precisa de RS. El *Censo de la población y de las viviendas* diferenciava entre els habitatges destinats a ser ocupats tot l'any i els habitatges destinats a ser ocupats part de l'any. La definició d'aquests darrers era:

«Viviendas que se construyen en lugares de veraneo o de temporada y que normalmente sólo se utilizan en ese tiempo.»

És, per tant, una delimitació del concepte que s'ajusta a la idea que qualsevol persona evoca quan es refereix a la RS. Tanmateix, a partir del cens del 1970, la definició de RS de l'INE, tot i ser més matisada, passa a ser molt més equívoca (s'aproxima més a la noció de RS definida per l'INSEE, Institut National de la Statistique et des Études Économiques, de França):

«Un habitatge familiar es considera utilitzat una part de l'any quan la seva utilització és estacional, periòdica o esporàdica i no constitueix la residència habitual d'una o més persones (encara que en el moment del recompte censal hi visquin). Pot ser una casa al camp, a la platja o a la ciutat, que s'utilitzi per a les vacances, a l'estiu, els caps de setmana, en treballs temporals o en d'altres circumstàncies. Aquest tipus d'habitatge s'anomenarà des d'ara residència secundària.»

A més a més, el cens del 1970 incorpora la figura dels habitatges vacants, aquells que en època censal estan disponibles per ser cedits en forma de lloguer o venda i que, a més, no són habitatges.

El *Censo de la Población y de las Viviendas* del 1981 manté el concepte del 1970 quan defineix la RS de la següent manera:

«Una vivienda se considera secundaria cuando es utilizada solamente parte del año de forma estacional, periódica y esporádica y no constituye la residencia habitual de una o más familias.»

Per tant, l'actual noció censal de RS inclou també les edificacions utilitzades en ocasions determinades per a l'activitat agrícola, els habitatges destinats a residència de vacances i les residències ocupades a temporades per motius laborals o acadèmics. És, doncs, un concepte poc precís i amb una utilitat relativa, atesa la dispersió de fenòmens a què fa referència.

Un segon punt conflictiu es deriva, a efectes censals, de la dificultat de diferenciar les RS dels habitatges vacants. Està admès, en aquest sentit, que en el moment de realitzar el cens aquesta diferenciació es realitzi habitualment de forma poc rigorosa (Argany, 1985, pp.7-8).

Si la noció censal resulta poc precisa, entre els investigadors tampoc no hi ha un acord complet respecte a què cal considerar com a RS. De fet, alguns investigadors i organismes han proposat definicions alternatives.

1.1.2. Altres definicions

Les diverses definicions que han estat emprades en la investigació de la RS gairebé només tenen en comú el fet que fan referència a habitatges ocupats temporalment. A partir de les precisions que incorporen és possible establir una tipologia diversa de RS.

L'any 1965 B. Barbier va donar una definició de RS que posteriorment ha estat esmentada en múltiples

ocasions. En un article titulat «Méthodes d'étude des résidences secondaires». Barbier sosté que una residència secundària és:

Un logement appartenant à une personne qui a déjà une habitation principale, qui réside le plus souvent dans une ville ou, du moins, assez loin de sa maison de campagne, et qui s'y rend pour des fins de semaine ou des vacances. (Barbier, 1965, p.90.)

Indirectament, indica, per tant, que la RS ha de localitzar-se a una certa distància de l'habitatge principal i que ha de ser de propietat. Tot i això, en el mateix article, admet que una RS pot ser qualsevol habitatge utilitzat temporalment per individus o famílies en règim de lloguer, sempre que aquest lloguer sigui per un llarg període de temps, en concret un any.

La definició de Barbier reflecteix succintament alguns dels principals aspectes que els investigadors del fenomen han tingut en compte a l'hora de precisar la noció de RS. Bàsicament són els següents: la *localització*, la *implantació territorial*, la *tipologia de l'edificació*, el *grau d'ocupació temporal*, l'*origen funcional dels habitatges* usats com a RS i la seva *finalitat*.

Pel que fa a la *localització*, M. Valenzuela distingeix les residències periurbanes i/o suburbanes, freqüentades setmanalment, de les residències de vacances ubicades en els espais rurals i/o litorals i utilitzades de forma esporàdica (estiu, altres vacances), mentre que admet que les primeres són RS, proposa per a les segones el terme de residències de vacances (Valenzuela, 1976 i 1988).

Pel que fa a la *implantació territorial*, habitualment es diferencien les RS disperses de les agrupades. Entre les darreres es distingeixen les localitzades en urbanitzacions i parcel·lacions de les situades en l'estructura urbana mateixa dels municipis rurals i/o litorals (COPLACO, 1980). Pel que fa a la tipologia, es diferencien els habitatges unifamiliars dels plurifamiliars. Els segons poden formar edificacions adossades o en bloc (Miranda, 1985).

Pel que fa a la *intensitat de l'ocupació temporal*, J. Jung diferencia, amb una intenció anàloga a la de Valenzuela, les RS utilitzades exclusivament els caps de setmana, a causa de la seva proximitat a les àrees de residència permanent dels propietaris, de les vivendes ocupades exclusivament durant les vacances pel fet de localitzar-se a una distància més gran. Amb tot, contempla la possibilitat d'usos mixtos (Jung, 1972, p. 232).

Tenen una rellevància conceptual i operativa més gran, tanmateix, les acotacions fetes a partir de la consideració de l'*origen funcional* de les RS i de la seva *finalitat*.

Pel que fa a l'*origen funcional*, J. David distingeix els habitatges construïts amb l'única finalitat d'utilitzar-los durant els períodes de lleure dels que, sent principals, han passat a ser secundaris, ja sigui perquè el propietari trasllada el seu lloc de residència, ja sigui perquè han estat venuts a altres persones. En aquest sentit, ampliant la consideració, es pot parlar de quatre processos diferents: la compra, l'herència, la donació entre vius o la recuperació d'un antic habitatge principal per a ús secundari. La major part dels tres darrers processos es desenvolupen entre individus pertanyents a un mateix grup familiar. Sens dubte, aquesta és una dinàmica rellevant en indrets on han tingut lloc transvasaments importants de població des de les zones rurals a les àrees urbanes i industrialitzades (David, 1966, p. 502).

Tanmateix, darrerament s'observen processos de característiques contràries, és a dir, RS que passen a ser usades com a residències principals, especialment en àrees de RS properes a les grans aglomeracions urbano-industrials.

Finalment, pel que fa a la seva *finalitat*, cal singularitzar les RS destinades a usos turístic-recreatius de les destinades a usos laborals, acadèmics, agrícoles o d'altra mena. Les RS turístic-recreatives formen, sens dubte, el grup d'habitatges més important de RS. Tanmateix, com s'ha indicat anteriorment, aquesta és una magnitud difícil de conèixer, ara per ara, a partir de dades censals.

Pel que fa a les RS conceptualitzades com a RS *turístic-recreatives*, encara se'n poden establir distincions en funció de l'ús. Alguns autors diferencien les RS *privades*, utilitzades únicament pels propietaris; les RS *comercialitzades esporàdicament*, utilitzades com les anteriors però llogades a tercers durant les temporades de major demanda a fi de cobrir despeses, i les RS *comercialitzades*, adquirides amb l'única finalitat de treure'n un rendiment econòmic per mitjà del lloguer (1).

J. M. Chanut, acceptant la definició censal proposada per l'INSEE a França, inclou també els habitatges llogats en la seva caracterització de la RS. Chanut considera, específicament, que les RS són:

«les logements occupés seulement pendant une faible partie de l'année. Dans cette catégorie sont compris tous les logements de vacances, notamment les maisons et logements loués ou à louer pour des séjours touristiques (à l'exclusion des hôtels).» (Chanut, 1977, p. 41.)

Tanmateix, la consideració com a RS dels habitatges per a llogar és un dels temes més controvertits en el debat conceptual a l'entorn de les característiques d'aquest tipus de residències. Els investigadors que matisen més el concepte accepten amb reserves el fet que les RS puguin ser utilitzades en règim de lloguer. F. Cribier exclou taxativament la tinença en règim de lloguer en la seva proposta de definició de les RS (Chanut, 1977, p. 41). Segons la seva perspectiva d'anàlisi, la definició que proposa és la que s'acosta més a la idea comuna de RS:

(1) Un estudi de B.S. Mardsen sobre les RS del litoral de Queensland, a Austràlia, il·lustra aquesta complexitat. Mardsen reconeix quatre categories de RS: *Private holidays homes* (visitades els caps de setmana i durant les vacances per la família i els amics); *intermittently commercial holidays homes* (utilitzades com les anteriors però llogades durant les èpoques de major demanda); *intermittently private holidays homes* (adquirides per a després de la jubilació però llogades fins que n'arriba el moment), i *Commercial holidays homes* (adquirides com a inversió i llogades mitjançant agents amb comissió). (Citat per Coppock, 1977, p.2.)

«... des maisons de plaisance appartenant à citadin et occupées temporairement par son propriétaire, sa famille, ses amis.»

Altres investigadors, com ara R. Betéille, consideren que *habitualment* les RS són habitatges de vacances o de cap de setmana utilitzats pels seus propietaris. Adoptant el criteri de Barbier esmentat més amunt, Betéille només admet el lloguer quan és anual i la residència és utilitzada regularment per una família (Betéille, 1970, p. 164).

També en la tradició anglo-saxona s'accepta com a vàlida una definició d'aquest estil. En concret, l'any 1973 P. Dowing i M. Dower van definir la RS de la següent manera:

«... is a property owned or rented on a long lease as the occasional residence of a household that usually lives elsewhere». (Citat per Coppock, 1977, p. 3.)

Semblantment, M. Valenzuela també recull la idea de propietat en la seva definició, on indica específicament que la RS és:

«Una forma de habitat recreacional matizada respecto a otras posibles formas (hotelerías, casa o apartamento en alquiler, cámping, etc.) por una frecuentación regular y unas relaciones de propiedad, así como por un relativo alejamiento de la residencia principal.» (Valenzuela, 1976, pp 2-3; 135-152.)

Tanmateix, en analitzar el fenomen, sigui quina sigui la font que s'utilitzi, és gairebé impossible triar els habitatges que es comercialitzen, esporàdicament o no, dels que només són utilitzats pels propietaris o familiars. És possible que sigui per aquest motiu que alguns investigadors, a l'estil de Chanut, atès que han de fer referència a dades censals, adoptin les definicions més àmplies del concepte, que inclouen els habitatges que són utilitzats temporalment, sigui quin sigui el règim d'explotació, llevat dels hotels.

D'altra banda, entre l'habitatge de vacances comercialitzat, o RS en règim de lloguer, i l'habitatge

temporal utilitzat exclusivament pel propietari, o RS en règim de propietat, hi ha múltiples formes de gestió i tinença intermèdies (per exemple la multipropietat o *time-sharing*), que fan encara més complexa l'anàlisi. Per tant, l'anàlisi i la delimitació conceptual del fenomen de la RS parteix de dos condicionants previs que cal tenir en compte: el desacord pel que fa a la seva naturalesa i el desajust conceptual entre l'objecte d'estudi i les sèries estadístiques proporcionades pels censos.

Tanmateix i com a conclusió, es pot indicar que, a partir de les aproximacions explicades, es dedueix que la noció de RS implica el fet que l'habitatge sigui susceptible de ser utilitzat temporalment i en qualsevol moment per part de l'usuari habitual. Aquesta idea implica la noció de propietat o de lloguer a mitjà i a llarg termini. La dificultat en la definició s'esvaeix, en tot cas, quan s'apel·la al sentit corrent de l'expressió. Com diu M. Boyer, en aquest sentit:

«La résidence secondaire est une résidence de loisir que le propriétaire —résidant habituellement en ville— utilise pour tout ou partie de ses vacances et pour des week-ends.» (Boyer, 1982, p. 124.)

1.2. Models teòrics de localització de la RS

El fenomen de la RS es vincula sempre al marc conceptual i operatiu del turisme i de la recreació, i ha estat analitzat, en la literatura especialitzada, des de múltiples perspectives, una de les quals és la de la seva localització en l'espai.

L'impacte de l'expansió de les RS en els espais on es localitzen, generalment entorns no urbans, ha estat sovint l'objecte prioritari de múltiples anàlisis i investigacions. Els beneficis i els inconvenients de caire social, econòmic i ecològic d'aquesta dinàmica per a les regions afectades, és un dels principals temes de debat des d'aquesta perspectiva d'anàlisi (Clout, 1977; FST, 1985). Els seus efectes com a factor de transformació i reordenació del sistema d'assentaments (Valenzuela, 1988) i com a agent urbanitzador de l'espai rural (Valenzuela, 1976;

Chuvieco-Alcalá, 1983) han estat posats de manifest en nombroses ocasions.

Tanmateix, atenent a les característiques d'aquesta investigació, en aquest apartat centrem l'atenció, específicament, en els models d'anàlisi que fan referència a les tendències d'expansió territorial del fenomen en funció de les característiques de l'àrea d'origen dels usuaris de RS, la distància a què es desplacen, i les àrees de destinació.

Per aquest motiu, en primer lloc analitzarem els aspectes fonamentals dels models de desplaçament turístic, en els quals es consideren els models de localització de les RS. En el segon apartat farem referència a un model de localització de RS, a l'entorn dels centres urbans emissors, de caràcter evolutiu en el temps i en l'espai.

1.2.1. Els models de desplaçament turístic

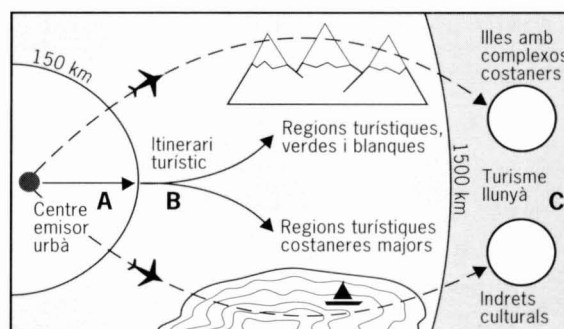
Els models de desplaçament turístic tendeixen a destacar el paper dels *condicionaments tècnics* del desplaçament en l'organització espacial dels fluxos i de les àrees turístiques. Diversos investigadors han fet referència al fet que la *distància* i la *capacitat tècnica* de superar-la condicionen l'expansió del fenomen turístic. Pel que fa a la RS, se'n reconeix que la distribució desigual sobre el territori i la localització preferent a les costes, la muntanya i la rodalia de les grans ciutats està condicionada, en general, a part de la *distància* i l'*accessibilitat*, per la *qualitat del paisatge* i el *clima*, l'*existència de recursos recreatius* i el *preu del sol* (Coppock, 1977, p. 6). La significació de cadascun d'aquests factors és variable en funció de les característiques de cada espai objecte d'anàlisi.

Avui dia, les tècniques de transport fan possible recórrer qualsevol distància. En aquest context, els consumidors maximitzen la seva utilitat i trien els espais de lleure a consumir en funció del temps de què disposen, la llunyania respecte als espais de residència habituals i el cost que els representa el trasllat i l'estada. Aquest cost es mesura tant en temps com en diners. A partir d'aquests elements,

alguns autors han proposat models de zonificació de la freqüentació turística-residencial a partir de grans centres urbans.

El geògraf Paul Claval, en un model publicat l'any 1976, distingeix tres àrees (figura 1). La primera ocupa una distància mitjana de 150 km respecte al centre urbà de residència habitual dels consumidors (centre emissor), i es caracteritza per la presència gairebé exclusiva de formes de turisme de RS vinculades a la recreació de caps de setmana i períodes de vacances. La producció turística en aquesta àrea és nul·la i l'existència de formes d'allotjament mercantilitzades innecessària (Claval, 1976).

Figura 1. Zonificació de la freqüentació turística a partir dels grans centres urbans segons Claval.

Zonificació de la freqüentació turística a partir dels grans centres urbans.

Els ciutadans maximitzen la utilitat i rebutgen els llocs, combinant recorreguts i estades en funció del temps de què disposen i de la llunyania.

A: Residències secundàries i turisme de cap de setmana.

B: Recorreguts turístics i estades a les platges, muntanyes o ciutats amb monuments destacables.

C: Transports en vols xarter, estades en complexos hotelers o viatges col·lectius organitzats.

Font: Segons Claval, 1976.

La segona zona ocupa una franja entre 150 km i 1.500 km. En aquesta zona són freqüents els recorreguts turístics i les estades a la platja, a la muntanya i en ciutats singulars. Els turistes acostumen a efectuar aquests recorreguts i estades per mitjà d'operadors de viatges. Malgrat això, també hi ha for-

mes d'autoconsum turístic. En aquesta àrea hi ha d'haver formes d'allotjament mercantilitzades (hotels).

Amés de 1.500 km de distància dels centres emissors, els recorreguts turístics són inhabituals i les formes d'allotjament en règim de RS, per part dels consumidors provinents d'aquest centre emissor, són gairebé inexistents. El viatge es desenvolupa, amb poques excepcions, mitjançant operadors turístics.

J. M. Miossec construeix un model d'espai turístic de d'una complexitat més gran (Miossec. 1977). Tal com s'observa en el Sector 1 de la figura 2., Miossec distingeix, a mesura que augmenta la distància a partir del nucli emissor, diversos cercles concèntrics amb diferents intensitats d'ocupació turística i d'expansió de la RS. La intensitat minva des del centre a la perifèria.

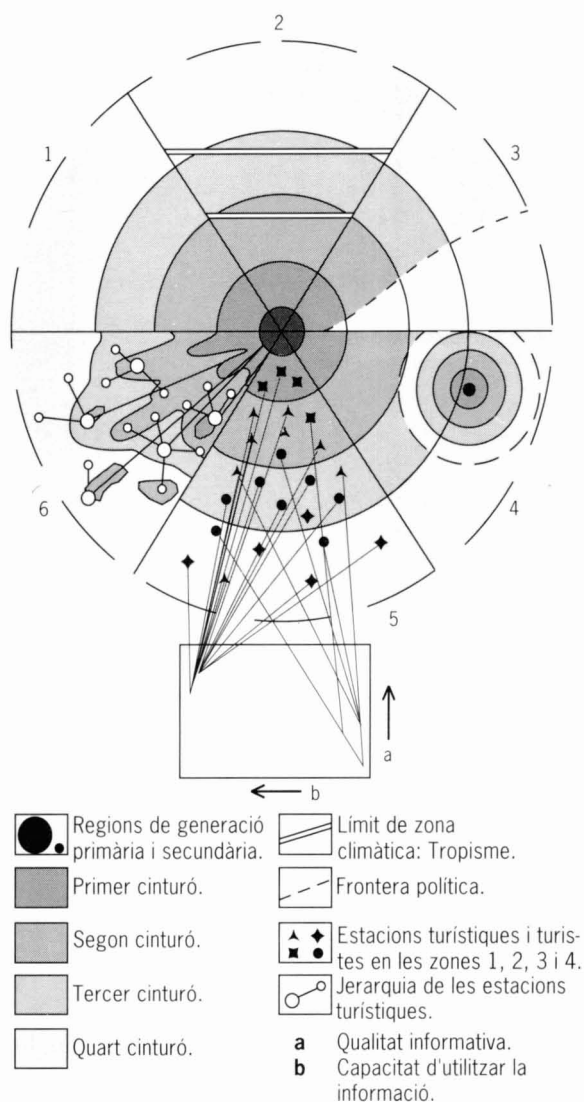
La resta de sectors reflecteixen les deformacions positives (sector 23) i negatives (sector 3) que poden patir els cercles concèntrics a causa de factors com el menor cost de la vida, el clima favorable o els lligams històrics com a condicionaments positius, o factors com ara els problemes polítics i el traçat de fronteres, com a condicionaments negatius.

El sector 4 considera la possibilitat que hi hagi una pluralitat de centres emissors de diversa magnitud que afectin l'organització de l'espai turístic-recreatiu. És a dir, tracta la possibilitat que hi hagi concurrència d'espais turístics perifèrics de manera que s'alteri l'estructura ràdio-concèntrica.

Pel diagrama exposat en el sector 5, Miossec incorpora el factor percepció en el model. Per ell, la percepció dels llocs turístics per part dels consumidors és ràdio-concèntrica, tot i que, en funció d'una major o menor qualitat informativa o d'una major o menor habitabilitat en l'ús, hi pugui haver distorsions. Examina, per tant, la pluralitat de preferències que, per múltiples motius, poden tenir els habitants de cada centre emissor.

Finalment (sector 6), Miossec té en compte que l'evolució mateixa dels indrets de destinació turística

Figura 2. Model d'espai turístic de Miossec.

Font: Segons Miossec, 1976.

pot provocar economies d'escala que deformen els cercles regulars originals en funció de factors com ara la conjuntura turística internacional, la millora en les tècniques de captació de visitants, la capacitat d'acolliment dels espais turístics o la moda.

D'aquest model cal retenir, especialment, que l'existència d'una pluralitat d'espais emissors afecta

les característiques dels espais receptors. És per aquest motiu que en els espais de lleure sovint hi ha ja siguin formes d'allotjament mercantilitzades (hotels, càmpings i apartaments), com formes d'allotjament no mercantilitzades, sobretot RS en règim de propietat, amb intensitats diferents. Ara bé, resulta clar que tant les unes com les altres poden ser compreses en un mateix model teòric explicatiu. Només cal tenir en compte:

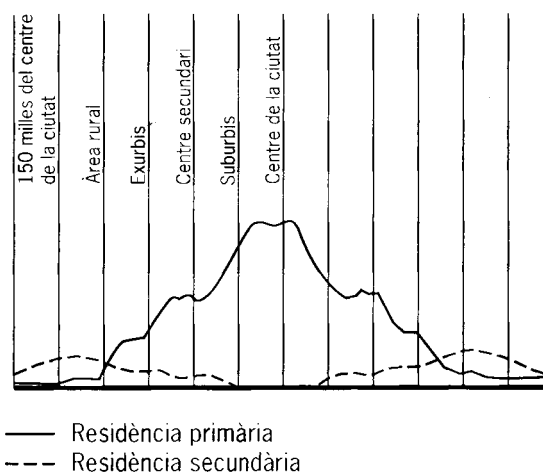
- 1) Les necessitats tècniques de desplaçament dels consumidors i la seva disposició a acudir al mercat de viatges.
- 2) La distància respecte als nuclis emissors.
- 3) La capacitat i disponibilitat de consumir l'espai de lleure mesurades en cost i en temps.

Segons el model, com més gran és la proximitat respecte als centres urbans emissors, els centres receptors es caracteritzaran per una major aglomeració i una major intensificació de les formes d'allotjament residencial secundari. La millora i evolució dels sistemes de transport donen dinamisme al model espacial resultant.

Tant el model de Claval com el de Miossec coincideixen a fer referència a la configuració d'una zona de RS o de demanda d'ús recreatiu quotidià (diari o setmanal) i periòdic (vacances) a l'entorn dels nuclis urbans emissors.

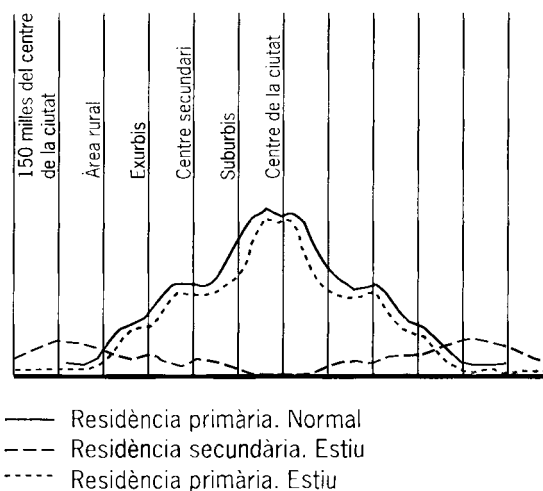
Seguint aquest plantejament, R. L. Ragatz ha elaborat un model de distribució esquemàtica de les RS en relació a les residències permanents en una ciutat nord-americana típica (Ragatz, 1977) (figura 3). La distribució de les famílies en les diverses àrees varia segons la demanda d'ús i s'hi veu bàsicament la diferència en l'ús de les residències permanents i RS a l'estiu. Ragatz incorpora aquesta variable en el model. El resultat es pot expressar gràficament a partir de la figura 4. S'observa que, durant l'estiu, les àrees de residència permanent tenen menor concentració de famílies.

Figura 3. Distribució esquemàtica de les àrees de residència permanent i RS.

Font: Ragatz, 1977.

Figura 4. Distribució esquemàtica de la població en àrees de residència permanent i RS durant l'any.

Font: Ragatz, 1977.

Així doncs, l'expansió de RS és un fenomen estretament vinculat a l'existència d'aglomeracions urbanes. Atès que és un fenomen dinàmic, condicionat

per factors com ara l'estructura sòcio-econòmica de la població de les ciutats emissores, els usos del sòl i les característiques naturals i paisatgístiques dels espais receptors, l'existència de promocions de sòl destinades a RS, les característiques de l'espai intermedi i la valoració social del fenomen, té un interès especial efectuar una aproximació de caràcter evolutiu de manera que es vinculi l'expansió urbana a la de les RS. Amb aquesta finalitat, en el proper apartat es presenta el model formulat per Lundgren l'any 1974.

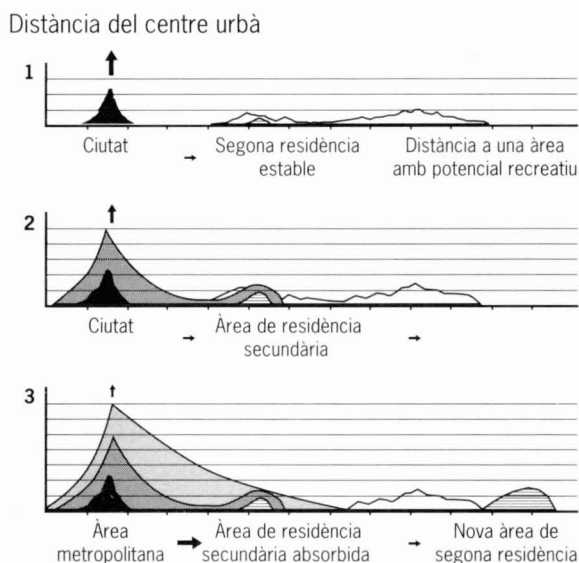
1.2.2 Un model dinàmic de localització de les RS

J. O. J. Lundgren (figura 5) elabora un model dinàmic de localització de la RS basat en les seves investigacions sobre el fenomen de la RS al Canadà. Hi mostra les transformacions de les relacions espacials urbanes entre els centres urbans i les àrees de RS a mesura que les àrees urbanes s'expandeixen. Aquest model estudia tres fases: en la primera, la demanda del nucli emissor, de volum mitjà, genera una petita regió de RS. A mesura que l'àrea urbana creix, s'incrementa la demanda de RS i s'expandeix l'espai dedicat a aquest tipus d'habitatges; aquesta segona fase és, de fet, una etapa de transició. En una tercera fase, quan la ciutat ha esdevingut àrea metropolitana, la regió inicial de RS queda absorbida per l'expansió de l'espai urbà fins al punt de formar-ne part. Les RS han passat a ser residències permanents i s'ha generat una nova regió de RS, més allunyada.

El fenomen, de fet, no està vinculat exclusivament a l'increment de la magnitud de la ciutat emissora. Està relacionat també amb el desenvolupament dels sistemes de comunicació, la difusió de la propietat de mitjans de transport—automòbil—entre la població, l'increment de la quantitat de temps lliure, el diferencial de preus de sòl entre zones de residència principal i zones de RS, la generació d'àrees de RS per part de promotors urbanístics i el desig de moltes autoritats locals d'augmentar les seves recaptacions fiscals a partir de la intensificació dels usos residencials del sòl en les àrees de RS.

L'any 1980, M. Boyer va confirmar aquest model en un estudi on analitzava la implantació de les RS dels

Figura 5. Model de Lundgren d'expansió urbana i regions de RS.

Font: A partir de Lundgren, 1974.

ciutadans de París en l'espai rural de la regió parisenca (Boyer, 1980). Boyer observa que entre l'any 1968 i 1975 el nombre de RS dels municipis rurals de la regió de París, que qualifica de franja *rururbana*, decreix. Inversament, el nombre de RS creix intensament en els districtes adjacents. A la franja rururbana, es produeix un procés de transformació de l'ús secundari de l'espai residencial en ús principal. Aquest procés ha tingut tres fases:

- 1) Un període inicial en què els ciutadans de París amb majors recursos econòmics adquireixen habitatges en les zones rurals amb la finalitat de convertir-los en RS.
- 2) Un període intermedi, en què es construeix un nombre limitat d'habitatges individuals destinats tant a residència principal com a RS.
- 3) Un període final en què es construeixen urbanitzacions destinades bàsicament a oferir al mercat habitatges principals.

La demanda a la qual s'adrecen aquests habitatges és la formada per individus pertanyents a grups socials que, sense disposar d'ingressos molt elevats però sí suficients, accepten el fet d'allunyar-se de la capital per satisfer les seves aspiracions a tenir una casa individual en propietat. Per mitjà d'un procés d'aquestes característiques, l'antiga zona de RS, ocupada per petits segments de la població de París, passa a ser gradualment una àrea de residència permanent, és a dir, passa a formar part de l'espai urbà, però amb característiques específiques.

És possible que un procés de característiques equiparables al que descriuen Lundgren i Boyer sigui igualment vàlid per a l'àrea metropolitana de Barcelona i el seu entorn. Tot i la limitació de l'abast temporal i de les característiques de les dades amb les quals s'efectua l'anàlisi de les pautes de localització de les RS de la població de la ciutat de Barcelona (1985-1990).

1.3. La RS a Catalunya

A diferència d'altres àrees geogràfiques, l'estudi de l'estructura i evolució del parc de RS a Catalunya ha estat poc corrent en les diferents branques disciplinàries que en altres països s'han ocupat tradicionalment d'aquest tema. Malgrat la importància del fenomen, la bibliografia referent a l'impacte econòmic i territorial de la RS a Catalunya és escassa. De fet, la característica fonamental del coneixement que actualment es té dels diferents elements que intervenen en el fenomen de les RS a Catalunya és la seva precarietat.

1.3.1. El parc de RS a Catalunya

Les dificultats bàsiques de la investigació sobre la RS a Catalunya vénen donades essencialment per la poca precisió de la definició censal del concepte de RS. Aquesta definició, com ja s'ha indicat en l'apartat 1.1.1., inclou no només habitatges vinculats a activitats de lleure quotidiana, sinó també habitatges relacionats amb l'activitat agrària o bé amb activitats productives que es realitzin a l'interior de les ciutats; la dificultat de diferenciar, en el moment de realitzar

els censos, entre RS i residències vacants (Argany, 1985, pp. 7-8) i l'escassa vigència temporal de les dades referides al parc de RS, que s'actualitzen cada deu anys, il·lustren altres dificultats bàsiques de la investigació relativa a aquest fenomen.

D'altra banda, l'existència de poques estadístiques fiables i periòdiques en relació a nivells territorials inferiors al provincial que informin sobre hàbits de consum, renda i ocupació de la població, dificulta la possibilitat de realitzar anàlisis més complexes i explicatives.

Tanmateix, sense entrar a valorar la qualitat de les dades, a partir dels censos de l'habitatge es pot efectuar una primera aproximació a l'evolució del parc de RS a Catalunya entre l'any 1960 i el 1981. Els censos, malgrat els déficits que presenten, són l'única font d'informació completa i homogènia per a l'any de referència que indiquen. La taula 1 recull l'evolució de la distribució del parc de RS per comarques els anys 1960, 1970 i 1981.

L'any 1960 el parc de RS a Catalunya era únicament de 39.927 habitatges. A partir d'aquesta data, el fenomen de la RS experimenta un creixement i una expansió territorial espectaculars. Aquest procés es fonamenta en la dinàmica econòmica derivada del Pla d'Estabilització del 1959 i en els canvis socio-econòmics que s'operen durant la dècada dels anys seixanta. L'any 1960, però, la distribució de les RS es caracteritzava encara per una relativa difusió del fenomen i per una extremada concentració d'habitatges en algunes localitats.

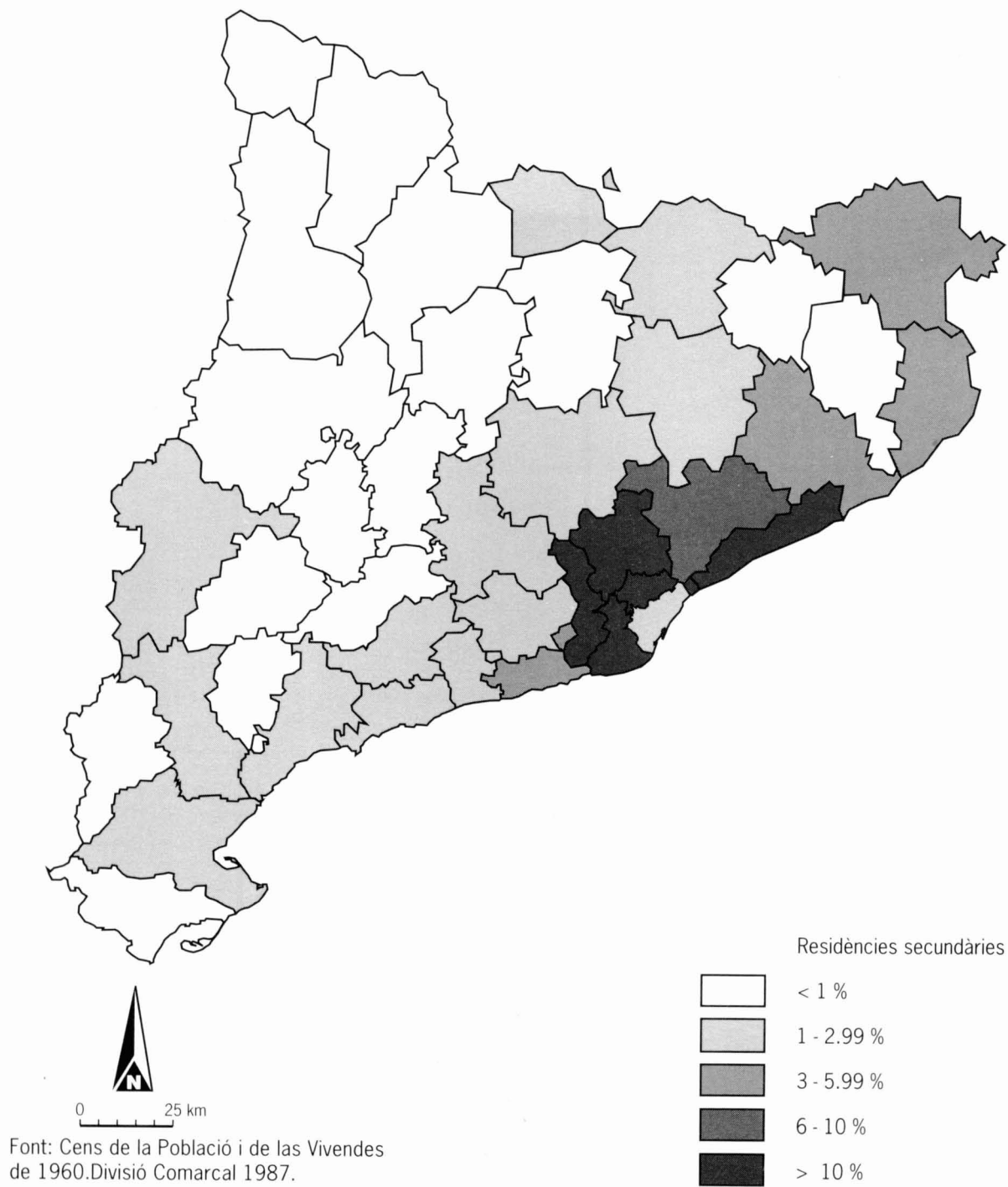
Tal com es desprèn del mapa 1, el 51,81% de les RS de Catalunya, l'any 1960, es localitzen a les comarques del Barcelonès (2,76%), el Baix Llobregat (12,48%), el Vallès Occidental (16,55%), el Vallès Oriental (9,74%) i el Maresme (10,30%). Es tracta d'un parc de RS molt vinculat a les necessitats de lleure de la població de l'aglomeració de Barcelona. En aquest sentit, destaquen els municipis de Sant Cugat, amb 2.873 RS, que representen el 7,2% de les RS de Catalunya i Castelldefels, amb 2.159 (5,41%), i Cerdanyola i el Masnou, amb 712 i 672 RS respectivament (1,78 i 1,68%).

Taula 1. Evolució del parc de RS per comarques (1960-1981)

	1960	%1960	1970	% 1970	1981	% 1981
Alt Camp	732	1,83	1611	1,08	2869	0,85
Alt Empordà	1343	3,36	7922	5,33	31018	9,15
Alt Penedès	853	2,14	2102	1,41	3907	1,15
Alt Urgell	87	0,22	437	0,29	1093	0,32
Anoia	750	1,88	1789	1,20	7787	2,30
Bages	631	1,58	2256	1,52	5141	1,52
Baix Camp	889	2,23	6092	4,10	16680	4,92
Baix Ebre	515	1,29	1864	1,25	4421	1,30
Baix Empordà	2340	5,86	15840	10,66	30390	8,96
Baix Llobregat	4984	12,48	13643	9,18	24598	7,25
Baix Penedès	439	1,10	6292	4,23	22687	6,69
Barcelonès	1100	2,76	8041	5,41	16447	4,85
Berguedà	130	0,33	841	0,57	1744	0,51
Cerdanya	532	1,33	1052	0,71	3692	1,09
Conca de Barberà	495	1,24	1499	1,01	3095	0,91
Garraf	1333	3,34	5864	3,95	14673	4,33
Garrigues	324	0,81	636	0,43	1607	0,47
Garrotxa	282	0,71	733	0,49	1359	0,40
Gironès	225	0,56	760	0,51	3138	0,93
Maresme	4113	10,30	14847	9,99	33492	9,88
Montsià	70	0,18	813	0,55	2027	0,60
Noguera	345	0,86	1413	0,95	2247	0,66
Osona	1019	2,55	2266	1,53	3742	1,10
Pallars Jussà	124	0,31	742	0,50	2207	0,65
Pallars Sobirà	21	0,05	204	0,14	1065	0,31
Priorat	856	2,14	1373	0,92	2183	0,64
Ribera d'Ebre	480	1,20	799	0,54	1359	0,40
Ripollès	563	1,41	983	0,66	2822	0,83
Segarra	306	0,77	584	0,39	1183	0,35
Segrià	575	1,44	1918	1,29	5623	1,66
Selva	1383	3,46	7394	4,98	18925	5,58
Solsonès	62	0,16	257	0,17	943	0,28
Tarragonès	1086	2,72	14822	9,98	28617	8,44
Terra Alta	152	0,38	623	0,42	979	0,29
Urgell	273	0,68	812	0,55	1414	0,42
Vall d'Aran	18	0,05	347	0,23	2676	0,79
Vallès Occidental	6609	16,55	11551	7,77	15111	4,46
Vallès Oriental	3888	9,74	7551	5,08	16103	4,75
Catalunya	39927	100,00	148573	100,00	339064	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir del Censo de la Población y de las Viviendas 1960, 1970 i 1981.

Mapa 1. Distribució comarcal del parc de residències secundàries a Catalunya l'any 1960.

Fora de les comarques que envolten Barcelona, únicament la Selva (3,46%), el Baix Empordà (5,86%) i l'Alt Empordà (3,36%), a la costa nord, i el Garraf, (3,34%) a la costa sud, tenen un volum de RS rellevant. Sitges, amb un parc de 1.052 RS representa el 2,63% del total de RS de Catalunya.

La Costa Brava, si es suma el parc de les tres comarques litorals esmentades, representa el 12,68% del total. Les poblacions de la Costa Brava amb major nombre de RS en xifres absolutes són, ja l'any 1960, Palafrugell (538 RS) i Lloret de Mar (538 RS).

La Costa Daurada de Tarragona, que actualment té un parc de RS molt ampli, l'any 1960 encara no havia iniciat el seu creixement. El Tarragonès, singularment, que és la comarca amb major nombre de RS després de les localitzades a les comarques de l'entorn de Barcelona, de la Costa Brava i el Garraf, té un parc de només 1.086 RS (2,72%). D'aquestes RS, 432 són a Vila-Seca i Salou. El Baix Camp té el 2,23% de les RS de Catalunya i el Baix Penedès, l'1,09%.

Aquesta distribució reproduïx encara la localització del parc de RS anterior a l'expansió de les dècades següents.

Tal com es desprèn del mapa 2, l'any 1970 la distribució és sensiblement diferent. Entre el 1960 i el 1970 l'increment de RS ha estat del 272,11%. S'ha passat de 39.927 RS a 148.573 RS a Catalunya. El parc de RS de la Costa Brava passa a representar el 20,96%, enfront del 12,68% del 1960. El Baix Empordà (10,66%) és la comarca amb un parc de RS més extens. Les comarques de la Costa Daurada de Tarragona (Baix Penedès, Tarragonès i Baix Camp) apleguen el 18,29% de les RS de Catalunya, un valor molt superior al 6,04% de l'any 1960. El Tarragonès, concretament, obté un percentatge del 9,98%.

Per tant, entre els anys 1960 i 1970 el fenomen adquireix una dimensió diferent. En aquesta evolució, hi destaca com a factor fonamental el desenvolupament turístic de les àrees litorals del país. La recepció d'importants contingents de turistes estrangers a la costa, una major generalització de

l'accés a una RS per part de la població urbana catalana i la diversificació de l'origen dels usuaris i propietaris de les RS localitzades a Catalunya són els factors que ocasionen aquest creixement. A partir d'aquest moment, el parc de RS deixa d'estar condicionat, tan directament com l'any 1960, per les preferències de localització de la població de l'aglomeració de Barcelona.

Les comarques de l'entorn de Barcelona, tot i que en xifres absolutes augmenten el nombre de RS, passen a representar només el 37,43% del parc de RS de Catalunya. Amb lleugeres variacions, aquestes tendències es reforcen entre el 1970 i el 1981. L'entorn de Barcelona continua perdent pes relatiu i la costa també incrementa la seva participació en la distribució del parc de RS de Catalunya.

L'any 1981, el nombre de RS a Catalunya era de 333.189. Entre el 1970 i el 1981 l'increment del parc ha estat del 128,21%. Tot i l'expansió, la taxa és notablement inferior a l'obtinguda entre l'any 1960 i el 1970. L'evolució entre el parc de RS de l'any 1970 i l'any 1980 ha estat analitzada per Isabel Argany.

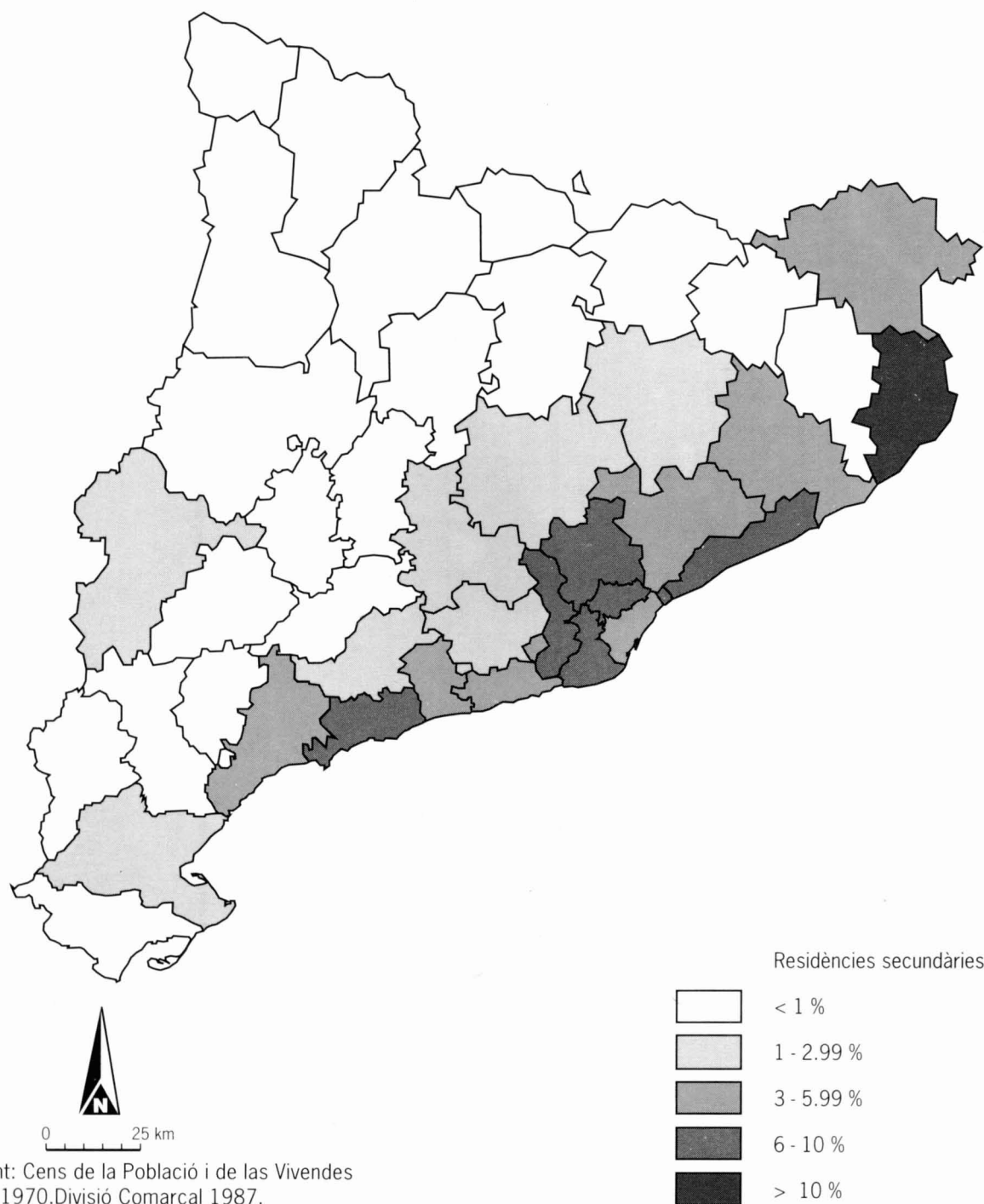
1.3.2. Els estudis sobre el parc de RS a Catalunya

Isabel Argany, en un dels pocs estudis dedicats al tema (Argany, 1984), ha analitzat l'evolució del parc de RS entre el 1970 i el 1981. Es fonamenta en les dades del *Censo de la Población y de las Viviendas*. Argany analitza quatre aspectes: la *distribució territorial l'any 1981*, l'*increment entre l'any 1970 i el 1981*, la *taxa tinença* (nombre de RS per cada 100 habitatges principals) l'any 1981 i les *tendències de creixement del parc residencial secundari*. A continuació exposem les conclusions de la seva recerca.

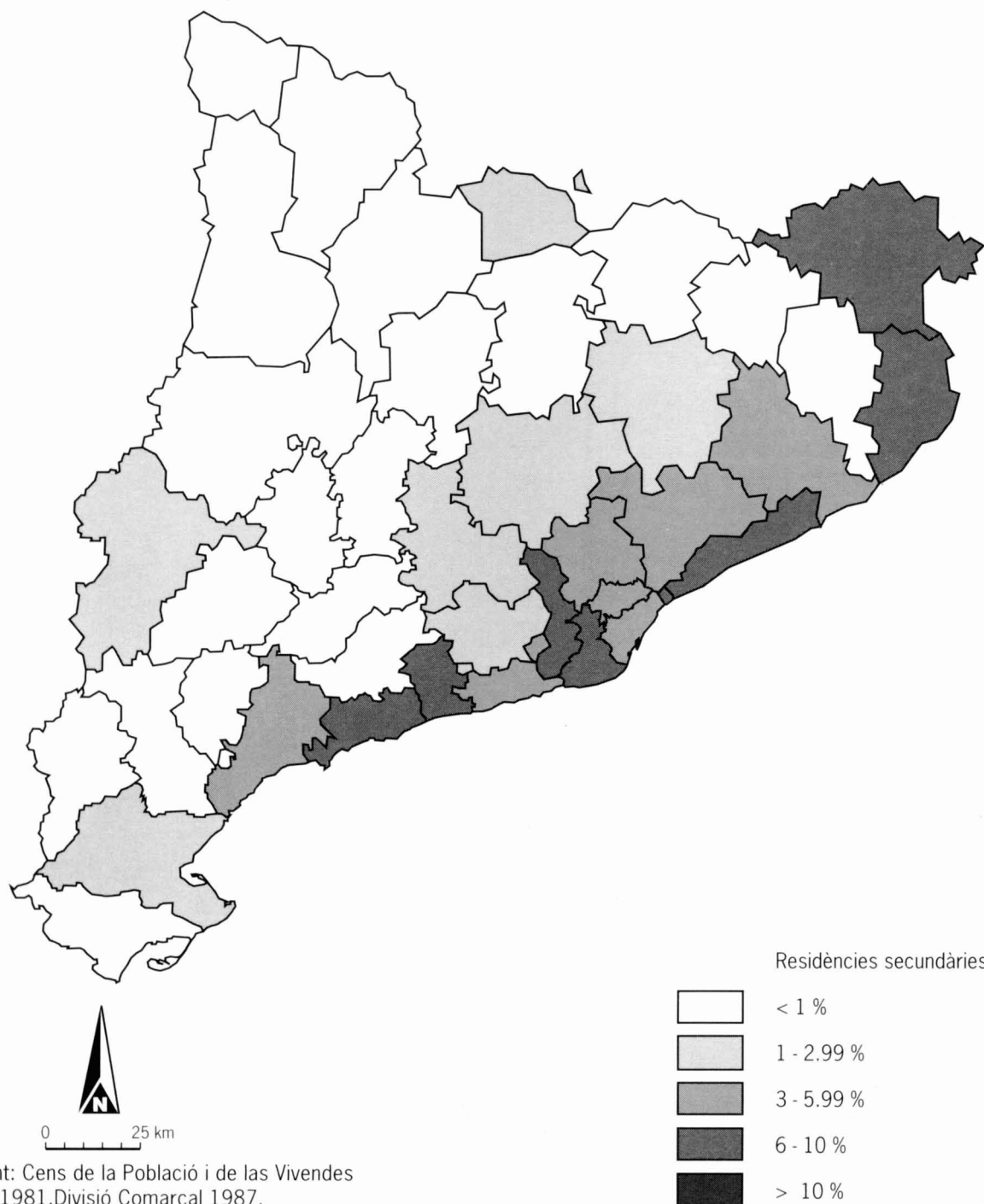
Pel que fa a la *distribució territorial* de la RS a Catalunya l'any 1981, (vegeu el mapa 3), l'estudi fa aquestes quatre indicacions:

- El litoral català és l'espai de localització de RS més important.

Mapa 2. Distribució comarcal del parc de residències secundàries a Catalunya l'any 1970.

Mapa 3. Distribució comarcal del parc de residències secundàries a Catalunya l'any 1981.

- La segona zona de localització de RS són els voltants de l'àrea de Barcelona.

- Una tercera zona és la Catalunya pirinenca i pre-pirinenca: Vall d'Aran, Cerdanya i Ripollès.

- A la Catalunya central, a les comarques de l'Ebre i a les terres de Ponent hi ha un reduït nombre de RS.

En segon lloc, respecte a l'increment del parc d'habitatges secundaris, Isabel Argany conclou que:

- Les RS construïdes entre el 1970 i el 1981 es localitzen en àrees més allunyades dels grans centres de població, especialment Barcelona, que les construïdes durant les dècades anteriors.

- El parc de RS s'incrementa especialment al litoral i a les àrees de muntanya.

- Els municipis propers a Barcelona, que tradicionalment havien estat indrets d'estiueig, perden RS.

- La pèrdua de RS és poc important quant a magnitud però afecta un bon nombre de municipis.

Pel que fa a la relació *habitatges principals-habitatges secundaris*, indicador sovint utilitzat per avaluar la importància del fenomen de RS, Argany percep que la taxa de tinença és especialment alta en els municipis litorals, segons una gradació d'intensitats directament relacionada amb l'existència de Barcelona com a centre emissor de consumidors de RS i, per tant, inversament proporcional a la distància entre Barcelona i l'àrea de localització de RS. A la Catalunya pirinenca, al Priorat i a la Conca de Barberà també s'observa aquest fenomen encara que, diferentment, s'explica per la poca potència del parc d'habitatges principals.

Finalment, Isabel Argany distingeix cinc zones de creixement del parc residencial:

- Les comarques interiors formades per petits municipis rurals sense població permanent mitja-

nament important es caracteritzen per l'augment de RS i la pèrdua d'habitatges principals.

- Els municipis litorals —llevat de les grans ciutats— i els municipis de muntanya es caracteritzen per un augment de RS superior al d'habitatges principals, que també augmenten.

- Les ciutats mitjanes i grans i els nuclis interiors localitzats a la vora dels principals sistemes de comunicació es caracteritzen per un augment d'habitatges principals superior al de RS.

- Els petits municipis rurals dispersos sobre el territori es caracteritzen per la pèrdua d'habitatges principals i secundaris.

- Les zones properes a les grans i mitjanes ciutats amb dinàmica pròpia (Barcelona, Tarragona-Reus) es caracteritzen per l'augment d'habitatges principals i la pèrdua de RS.

En el capítol conclusiu, Argany fa referència a tres factors de localització generals que condicionen el creixement del parc de RS a les diverses comarques: el *paisatge*, l'*accessibilitat* i la *proximitat als grans nuclis urbans*.

Un estudi complementari de la mateixa autora relatiu a l'ús dels habitatges acabats a Catalunya entre l'any 1981 i el 1983 (Argany, 1985), confirma els resultats obtinguts en el treball ja comentat. Segons l'anàlisi efectuada, el 33,5% dels habitatges construïts a Catalunya a principi dels anys vuitanta són destinats a RS. En total, entre el 1981 i el 1983 es varen construir 32.201 RS. La seva localització preferent segueix les pautes de creixement exposades, amb especial intensitat en les principals zones turístiques del país.

A partir dels treballs d'Isabel Argany és possible calcular d'una manera aproximada el parc de RS de Catalunya l'any 1983. La taula 2 recull informació relativa al nombre absolut de RS per comarques els anys 1981 i 1983, i el valor relatiu del parc de RS de cada comarca respecte al conjunt de Catalunya.

Taula 2. Increment del parc de RS per comarques (1981-1983)

	RS1981	Increment 81-83RS	RS 1983	%
Alt Camp	2869	266	3135	0,84
Alt Empordà	31018	3868	34886	9,40
Alt Penedès	3907	275	4182	1,13
Alt Urgell	1093	46	1139	0,31
Anoia	7787	384	8171	2,20
Bages	5141	287	5428	1,46
Baix Camp	16680	1604	18284	4,92
Baix Ebre	4421	867	5288	1,42
Baix Empordà	30390	2803	33193	8,94
Baix Llobregat	24598	1585	26183	7,05
Baix Penedès	22687	2883	25570	6,89
Barcelonès	16447	1082	17529	4,72
Berguedà	1744	83	1827	0,49
Cerdanya	3692	48	3740	1,01
Conca de Barberà	3095	113	3208	0,86
Garraf	14673	1553	16226	4,37
Garrigues	1607	68	1675	0,45
Garrotxa	1359	61	1420	0,38
Gironès	3138	617	3755	1,01
Maresme	33492	3323	36815	9,92
Montsià	2027	157	2184	0,59
Noguera	2247	178	2425	0,65
Osona	3742	158	3900	1,05
Pallars Jussà	2207	160	2367	0,64
Pallars Sobirà	1065	110	1175	0,32
Priorat	2183	63	2246	0,60
Ribera d'Ebre	1359	63	1422	0,38
Ripollès	2822	178	3000	0,81
Segarra	1183	55	1238	0,33
Segrià	5623	1266	6889	1,86
la Selva	18925	2556	21481	5,79
Solsonès	943	75	1018	0,27
Tarragonès	28617	2651	31268	8,42
Terra Alta	979	47	1026	0,28
Urgell	1414	92	1506	0,41
Vall d'Aran	2676	194	2870	0,77
Vallès Occidental	15111	841	15952	4,30
Vallès Oriental	16103	1541	17644	4,75
Catalunya	339064	32201	371265	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir d'Argany, 1984 i Argany, 1985.

Les variacions respecte a la distribució l'any 1981 no són rellevants. Com s'ha indicat anteriorment, destaca l'elevada concentració de RS a la costa nord i l'escassa expansió del fenomen a la Catalunya Occidental no costanera. El 24,11% de les RS es localitzen a les comarques costaneres de la Costa Brava (Alt Empordà, Baix Empordà i la Selva) i el 24,6% entre el Garraf i el Baix Camp.

Les comarques que limiten amb el Barcelonès (Maresme, Vallès Oriental, Vallès Occidental i Baix Llobregat) més el Barcelonès mateix, apleguen el 30,74% de les RS del país. L'única comarca pirinenca que té més de l'1% de les RS de Catalunya és la Cerdanya (1,01%), i les úniques comarques occidentals que superen aquest percentatge mínim són el Segrià (1,86%) i el Baix Ebre (1,42%). S'observa, finalment, que les comarques interiors situades a la perifèria de l'espai metropolità de Barcelona (Osona, Bages, Anoia i Alt Penedès) tenen valors superiors a l'1% i apleguen el 5,86% de la RS de Catalunya. Probablement, el parc de RS d'aquestes comarques està estretament relacionat amb la població de les ciutats de les seves respectives capitals.

1.3.3. Altres estudis sobre RS a Catalunya

A més dels dos estudis esmentats d'Isabel Argany, que són les aportacions més recents i més completes al coneixement de la implantació territorial del parc de RS a Catalunya, hi ha algunes altres aproximacions al tema. Des de perspectives singularment diferents, M. Herce i J. M. Raurich-F. Sicart aborden alguns aspectes relatius al fenomen.

M. Herce, en un article titulat «El consumo de espacio en las urbanizaciones de segunda residencia en Cataluña», estudia el fenomen a fi de:

- Desvetllar la ideologia subjacent a la interpretació del fenomen de la RS en funció de necessitats associades a l'augment dels nivells de renda i de motorització i de prognòsis basades en models de demanda.
- Situar el tema a partir d'una anàlisi de l'oferta i en funció de les contradiccions entre les urbanitzacions

de RS i el medi natural on s'ubiquen i es transformen.

Herce contrasta les hipòtesis que formula a partir de dades referides a la Regió I per a l'any 1972. Fa referència a la intensitat del fenomen, a la lògica dels agents socials, al marc ideològic del fenomen i a les conseqüències sobre el medi ambient. Finalment, planteja premisses amb vista a formular una política de planejament en el medi rural (Herce, 1977).

Per la seva banda, J. M. Raurich i F. Sicart, en un article titulat «Les segones residències a Catalunya», publicat l'any 1981, engloben el fenomen en un marc conceptual diferent. En concret, fan referència a la RS com un element singular de la demanda privada de serveis de lleure. A partir d'aquest plantejament, els autors proposen una sèrie de factors explicatius: nivell de renda, disposició de temps lliure i grau d'urbanització de la població. Amb dades de la dècada dels setanta de la *Encuesta de equipamientos y nivel cultural de las familias*, comparen les característiques de la població catalana, segons aquests paràmetres, amb les que presenten altres societats europees (Raurich i Sicart, 1981).

Per a l'anàlisi de l'equipament de RS a Catalunya es basen en dades censals de l'INE dels anys 1960 i 1970; per a l'any 1980, en estimacions realitzades a partir de les sèries d'habitatges acabats segons els certificats d'obra i de les dades proporcionades pel treball del C.E.P. *Reconeixement territorial de Catalunya*, publicat l'any 1982. Finalment, valoren les expectatives de demanda futura en funció dels factors que impulsen l'adquisició de RS: grau d'urbanització i de degradació de les condicions de vida a les ciutats, nivell de renda i reducció d'hores de treball i generalització de les vacances pagades.

Finalment, respecte a la localització de la RS, els autors indiquen que:

«S'accepta, d'una manera general, que la distància màxima entre el domicili permanent i la segona residència sigui d'uns 200 kilòmetres, la qual ten-

deix a escurçar-se com més augmenten els costos de desplaçaments.» (Raurich i Sicart, 1981, p. 9.)

Tanmateix, tot i la validesa dels treballs ressenyats, és clar que el balanç de coneixement efectiu sobre el fenomen de la RS a Catalunya és poc profund. No cal dir, a més, que són molt poques les anàlisis referides a altres nivells territorials.

No obstant això, s'han d'esmentar els estudis referits a l'àrea de Barcelona fets amb motiu de la realització del *Pla Director de l'Àrea Metropolitana de Barcelona* l'any 1966, amb dades del 1960, i a l'anàlisi de la perifèria residencial de Barcelona durant la dècada dels anys setanta efectuades en el marc d'un estudi d'abast molt més ampli titulat *Residencias Secundarias y Espacio de Ocio en España*, per J. Ortega Valcárcel. Aquest autor distingeix dos tipus d'espai de RS a la perifèria de Barcelona: la costa i l'interior. Amb independència d'aquesta circumstància, però, considera els següents factors rellevants, que expliquen l'expansió d'aquest tipus d'habitatges: la distància, la subordinació als grans eixos viaris i la preferència per àmbits paisatgístics atractius (Ortega, 1975, pp. 60-65).

Més recentment, un equip de recerca del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona format per Ignasi Cuadros, Antoni Durà, Montserrat Mercadé i Joan Nunes ha analitzat el fenomen de la RS a la Regió I.

L'estudi es fonamenta en dades censals referides a l'any 1960, el 1970 i el 1981. El principal objectiu que persegueixen els autors és:

«Tractar de posar en relació les pautes de distribució de la residència secundària al llarg del temps amb alguns dels principals factors d'estructuració del territori des del punt de vista metropolità.» (Cuadros et al., 1988, p. 2.)

També es proposen analitzar el procés de conversió de RS en residències principals.

A partir de l'ús de variables territorials diverses i de l'aplicació de tècniques d'anàlisi multivariant, els autors estableixen una tipologia de municipis en relació a la RS i una altra en relació a l'estructura metropolitana. Mitjançant la relació d'ambdues tipologies obtenen una sèrie de conclusions específiques que, d'una manera forçosament breu i simplificada, es poden resumir, segons les seves mateixes paraules, en la consideració següent:

«S'observa, doncs, una gran partició en la distribució de les classes de segona residència en relació a l'estructura del territori. Els municipis especialitzats en segona residència són municipis essencialment petits, sobretot metropolitans de desconcentració recent. Els municipis sense segona residència que en tenen poca, o amb un pes poc important, són bàsicament municipis de qualsevol tipus, a partir d'un volum mitjà com també no metropolitans petits.» (Cuadros et al., 1988.)

A part de les dades del *Censos de la población y de las viviendas* de l'INE, les úniques altres estadístiques referides a l'habitatge d'abast global i publicades periòdicament són les explotacions dels visats d'obra residencial i certificats finals d'obra. Aquesta és una informació que apareix anualment, desagregada per comarques i capitals comarcals i amb referència a diverses variables d'interès. Tanmateix, no hi consta l'ús dels habitatges. Per tant, en aquest sentit, és una font d'informació poc operativa.

Amb tot, s'han fet estimacions i ponderacions a partir de les seves dades. Ja s'ha esmentat el seu ús en la realització de l'obra referida al *Reconeixement territorial de Catalunya* (C.E.P., 1982). Més recentment, J. Oliveras, en un treball titulat *Urbanización y turismo en la zona costera catalana*, ha fet ús també d'aquesta informació amb la finalitat d'explicar el desenvolupament de la urbanització de la costa de Catalunya durant la dècada dels vuitanta per la relació existent entre la construcció de nous habitatges i la dinàmica turística del litoral. Tot i no comptar amb dades específiques referides a RS, els resultats que obté són força significatius si s'interpreten convenientment. En aquest sentit, Oliveras indica que:

«Entre el 1981 i el 1988 es van acabar a Catalunya 248.134 habitatges, dels quals el 67,2% varen ser construïts a les dotze comarques costaneres [...] Dels nous habitatges construïts entre l'any 1981 i el 1988 en les comarques costaneres, gairebé el 80% ho varen ser en els municipis del litoral, arribant en algunes comarques a percentatges superiors al 90% del total comarcal, com el Baix Empordà, Garraf, Baix Penedès i Tarragonès, comarques caracteritzades per la seva especialització en assentaments turístics d'estiu.» (Oliveras, 1989, p. 351.)

2. Les fonts, les hipòtesis i la metodologia

2.1. L'Enquesta Metropolitana 1985 i 1990

La informació estadística corrent sobre la població (bàsicament censos i padrons) pot subministrar informació sobre els canvis social i econòmic de la societat més recent i comprendre un ventall temàtic ampli; però, aspectes sobre les característiques de la població des del punt de vista intern de la família o el nucli familiar, com els hàbits socials en relació al treball, el consum, els serveis, la cultura i el lleure, entre altres, són camps sobre els quals gairebé no es té informació.

L'Enquesta Metropolitana omple aquest buit, i com el seu subtítol indica, subministra informació sobre les «Condicions de vida i hàbits de la població de l'àrea metropolitana de Barcelona». La primera Enquesta es va fer l'any 1985 amb l'objectiu que fos un instrument periòdic, l'any 1990 s'ha tornat a iniciar el procés de recollida de dades. Així, es disposa d'un instrument valuósíssim que possibilita l'anàlisi de l'evolució temporal d'un seguit d'aspectes que reflecteixen les condicions de vida, els hàbits i les característiques socio-econòmiques de la població de l'àrea metropolitana de Barcelona. El lector interessat a trobar més informació sobre els aspectes metodològics de l'Enquesta Metropolitana pot consultar el número 7 de la col·lecció «Papers» i les publicacions de l'estudi que se citen en la bibliografia.

El treball sobre *La residència secundària de la població de Barcelona i de la seva àrea metropolitana (1985*

i 1990) (2) té com a principal font d'informació la que proporciona l'Enquesta Metropolitana. Però, així com s'ha pogut disposar de la totalitat de l'explotació de l'Enquesta de 1985, no ha estat així pel que fa a l'Enquesta del 1990. Atesa la urgència de temps entre la recollida de dades i la realització d'aquest treball, aquesta Enquesta només ha pogut proporcionar les dades per a Barcelona ciutat, i no ha estat possible fer el mateix tractament de les variables que s'ha fet per a l'anterior Enquesta. Tanmateix, i a un altre nivell, s'ha pogut portar a terme una anàlisi comparativa de Barcelona ciutat que ha fet possible d'establir les tendències dels barcelonins pel que fa a la localització de RS.

2.2. Les hipòtesis de treball i la metodologia

La formulació de les hipòtesis es troba condicionada per l'estructura de les dades. També, en el cas d'aquest treball, els qüestionaris de les dues enquestes, la mostra i la fiabilitat d'aquesta condicionen el tipus d'anàlisi i la formulació de les hipòtesis.

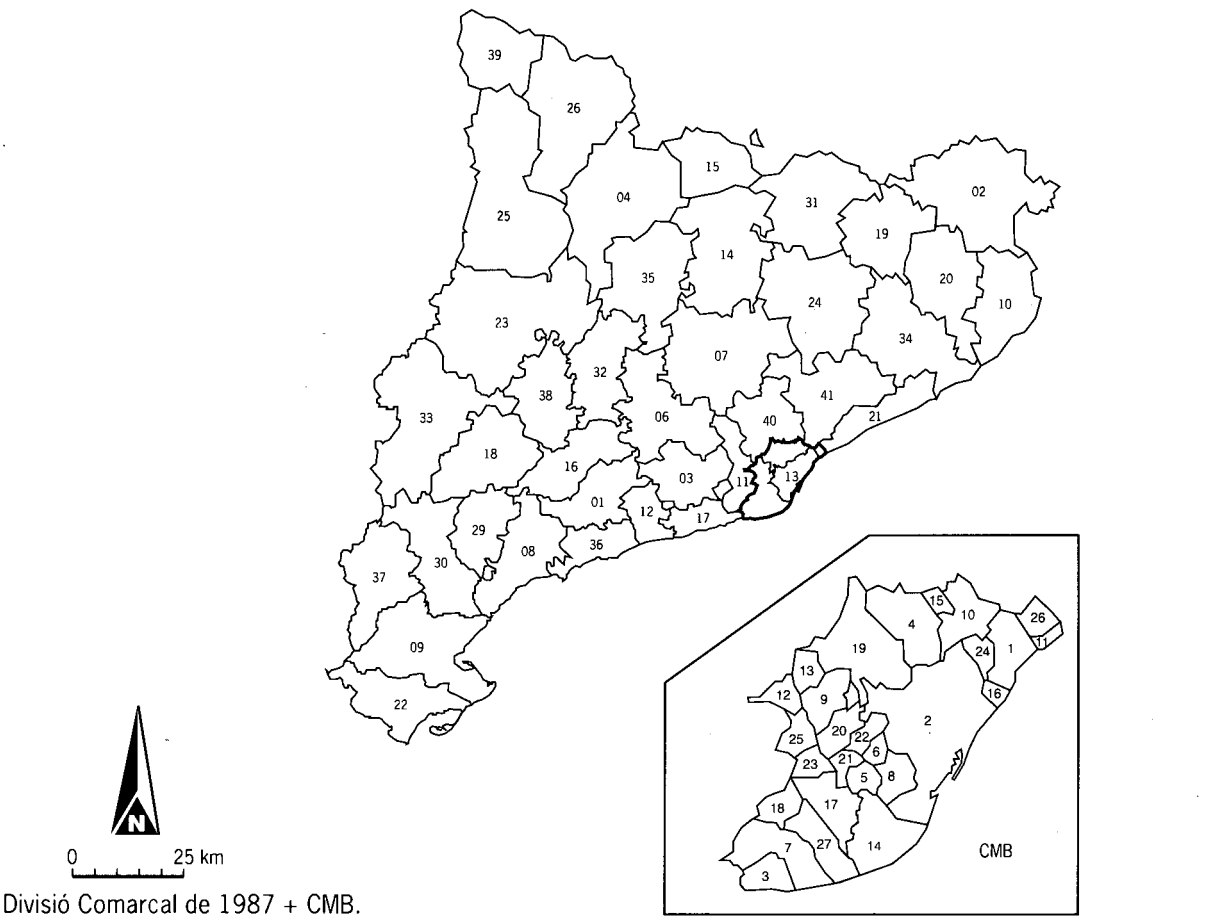
A partir de totes aquestes premisses les hipòtesis en què es basa aquest treball són les següents:

1) La tinença de RS es troba condicionada per la categoria socio-econòmica de la família.

2) El model territorial de RS es troba determinat bàsicament per la distància i per l'accessibilitat. L'evolució dinàmica d'aquest model territorial presenta unes característiques de progressiva expansió i distanciament de la RS respecte al centre emissor.

(2) Les dades que proporcionen els censos d'habitatges de 1960, 1970 i 1981 són utilitzades a efectes comparatius dels resultats, però no s'inclouen en l'anàlisi; de fet, com ja s'ha dit, les dades dels censos fan possible una anàlisi de l'oferta de RS a Catalunya, mentre que les dades de l'Enquesta Metropolitana fan possible de realitzar una anàlisi de la demanda de RS de la població de l'àrea metropolitana de Barcelona. L'anàlisi conjunta dels dos aspectes requeriria disposar de la demanda de RS a d'altres ciutats catalanes.

Mapa 4. Àmbit d'estudi de la localització de les residències secundàries de la població de la CMB a Catalunya.

Divisió Comarcal de 1987 + CMB.

COMARQUES DE CATALUNYA

01. Alt Camp	15. Cerdanya	30. Ribera d'Ebre
02. Alt Empordà	16. Conca de Barberà	31. Ripollès
03. Alt Penedès	17. Garraf	32. Segarra
04. Alt Urgell	18. Garrigues	33. Segrià
06. Anoia	19. Garrotxa	34. la Selva
07. Bages	20. Gironès	35. Solsonès
08. Baix Camp	21. Maresme	36. Tarragonès
09. Baix Ebre	22. Montsià	37. Terra Alta
10. Baix Empordà	23. Noguera	38. Urgell
11. Baix Llobregat	24. Osona	39. Vall d'Aran
12. Baix Penedès	25. Pallars Jussà	40. Vallès Occidental
13. Barcelonès	26. Pallars Sobirà	41. Vallès Oriental
14. Berguedà	29. Priorat	

MUNICIPIS DE LA CORPORACIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA

01. Badalona	15. Ripollet
02. Barcelona	16. Sant Adrià de Besòs
03. Castelldefels	17. Sant Boi de Llobregat
04. Cerdanyola del Vallès	18. Sant Climent de Llobregat
05. Cornellà de Llobregat	19. Sant Cugat del Vallès
06. Esplugues de Llobregat	20. Sant Feliu de Llobregat
07. Gavà	21. Sant Joan Despí
08. l'Hospitalet de Llobregat	22. Sant Just Desvern
09. Molins de Rei	23. Santa Coloma de Cervelló
10. Montcada i Reixac	24. Santa Coloma de Gramenet
11. Montgat	25. Sant Vicenç dels Horts
12. Pallejà	26. Tiana
13. el Papiol	27. Viladecans
14. el Prat de Llobregat	

3) Les formes d'accés a la propietat de la RS presenten un comportament territorial diferenciat.

La metodologia utilitzada en aquest treball es basa, d'una banda, en l'anàlisi de les *freqüències* de les variables, i de l'altra, en una *anàlisi bivariada* en què es relacionen variables que es refereixen al fenomen de RS amb d'altres variables de l'Enquesta Metropolitana.

L'anàlisi de les freqüències de les variables és en tots els casos el primer pas per a la valoració de la importància del fenomen de RS i de la comprovació de les hipòtesis.

Les freqüències analitzades són, d'una banda, les que fan referència a la tinença de RS, i de l'altra, les que fan referència al tipus d'accés a la RS i a la seva localització.

L'anàlisi bivariada només s'ha realitzat amb les dades del 1985 i únicament per al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona. S'han utilitzat les següents variables: ingrés net anyal de la llar, categoria socio-professional del cap de família, estudis acabats del cap de família, superfície de l'habitatge principal, hàbits culturals de la família, origen geogràfic de la família, àrees de residència principal.

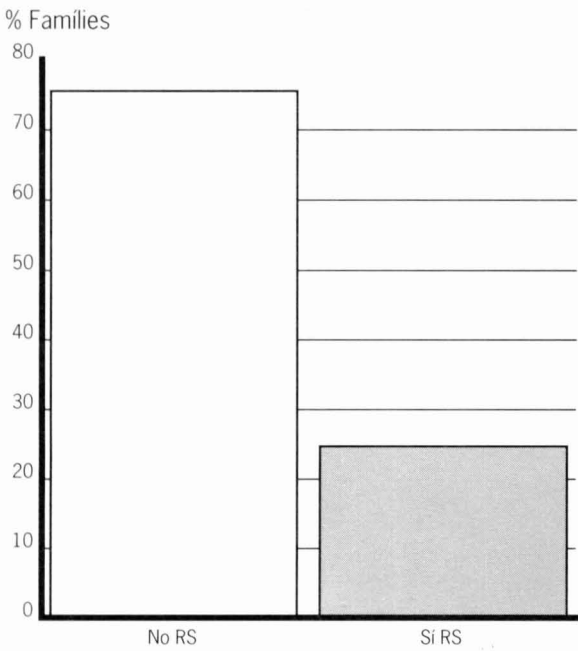
III. LA RESIDÈNCIA SECUNDÀRIA DE LA POBLACIÓ DE
L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA (1985)

1. Característiques de la població que té residència secundària

1.1. Categoria socio-econòmica de la família

Una primera aproximació a la importància de la RS de la població de la CMB l'any 1985, és determinada pel nombre de famílies enquestades que varen declarar que tenien RS. De les 4.912 enquestes fetes entre la població de la CMB (Corporació Metropolitana de Barcelona) el 24,5% de les famílies varen contestar que tenien RS, mentre que 75,4% varen declarar que no en tenien (figura 6 i taula 3). Aquesta primera aproximació fa possible de comprovar que la RS és un fenomen força rellevant, que afecta una de cada quatre famílies del conjunt de la CMB.

Figura 6. Importància del fenomen de la residència secundària (CMB 1985).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Aquesta valoració del fenomen, però, resulta bastant imprecisa si es té en compte que no afecta tots els

Taula 3. Importància del fenomen de la residència secundària (CMB, 1985)

	Freqüència	% total mostra
No té RS	3707	75,39
Si té RS	1205	24,53
NS/NC	4	0,08
TOTAL	4912	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985.

grups que conformen la població de la CMB. L'anàlisi de determinades variables resulta imprescindible per arribar a explicar la desigual incidència del fenomen sobre els diferents grups que es troben en aquest territori. Per tant, l'objectiu d'aquest apartat és comprovar la primera de les hipòtesis plantejades en aquest treball, és a dir, que les famílies amb diferents categories socio-econòmiques tenen un comportament diferenciats pel que fa a la tinença i localització de la RS.

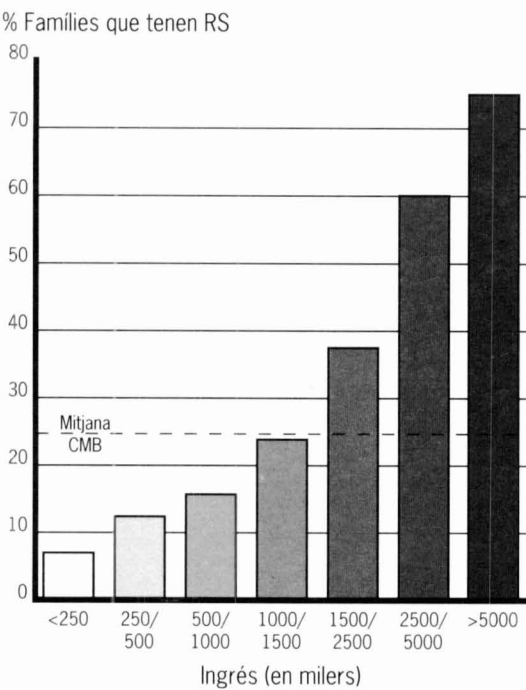
Per tal de comprovar la primera part d'aquesta hipòtesi i poder establir una relació entre categoria socio-professional de la família i tinença de RS, s'han utilitzat dos *indicadors directes* de la categoria socio-econòmica de la família. Aquests indicadors han estat els següents:

- a) Ingres net anyal de la llar (1984).
- b) Categoria socio-professional del cap de família.

L'anàlisi d'aquests dos indicadors fa possible d'afirmar que, encara que el fenomen de la RS afecta famílies de totes les categories socio-econòmiques, la seva importància presenta grans variacions segons aquestes categories.

Com es pot comprovar a la figura 7 i a la taula 4, la relació entre tinença de RS i *ingrés net anyal de la llar* és directa. En la mesura en què augmenta l'ingrés net

Figura 7. Relació entre tinença de RS i ingrés net anual de la llar (1984).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

anual de la llar, augmenta el percentatge de famílies que declaren tenir RS. Com a dada il·lustrativa es pot dir que, entre les famílies que declaren ingressos inferiors a les 250.000 ptes., només el 6% té RS, mentre que entre les famílies amb ingressos superiors als 5.000.000 de ptes., el percentatge supera el 75%. Per tant, la proporció de famílies que declaren tenir RS oscil·la, aproximadament, entre una de cada vint per a les famílies d'ingressos més baixos i tres de cada quatre per a les d'ingressos més alts.

S'ha comprovat igualment que la relació entre tinença de RS i categoria socio-professional (3) del cap de família és també directa. Tal com es desprèn de la figura 8 i a la taula 5, a mesura que augmenta la categoria socio-professional del cap de família augmenta el percentatge de famílies que declaren

(3)Les categories socio-professionals que s'estableixen a l'EM 1985-1986 són les següents: «Empresaris amb assalariats», «Directors-gerents», «Professionals liberals», «Tècnics alts», «Tècnics mitjans», «Empresaris sense assalariats + autònoms», «Altres tècnics», «Contramestres», «Treballadors de serveis», «Treballadors agraris», «Obrers qualificats» i «Obres no qualificats». A la categoria «d'altres» s'agrupen categories de classificació difícil, com ara són «Forces Armades», «pensionistes», etc.; aquesta categoria, però, tant per la seva composició variada com pel petit nombre de casos que engloba, resultat poc interessant.

Taula 4. Relació entre tinença de RS i ingrés net anual de la llar (1984, en milers de pessetes)

	Menys de 250		250-500		500-1.000		1.000-1.500			
	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%		
No RS	191	93,17	583	88,33	1175	83,51	817	75,16		
Sí RS	14	6,83	77	11,67	232	16,49	268	24,66		
NS/NC	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	0,18		
Total	205	100,00	660	100,00	1407	100,00	1087	100,00		
	1.500-2.500		2.500-5.000		Més de 5.000		NS/NC		Total	
	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%
No RS	354	63,10	96	39,67	9	23,08	479	62,13	3704	75,41
Sí RS	207	36,90	146	60,33	30	76,92	230	29,83	1204	24,51
NS/NC	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	0,26	4	0,08
Total	561	100,00	242	100,00	39	100,00	711	92,22	4912	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985.

*S'ha estimat que l'ingrés mitjà per família per al conjunt de la CMB és de 1.900.000 ptes.

Taula 5. Relació entre tinença de RS i categoria socio-professional del cap de família

	Obrer no qualificat		Obrer qualificat		Treballador serveis		Treballador agrari	
	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%
No té RS	557	89,69	1139	86,03	356	83,37	76	78,35
Si té RS	64	10,31	185	13,97	71	16,63	21	21,65
NS/NC	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Total	621	100,00	1324	100,00	427	100,00	97	100,00

	Contramestres		Altres tècnics		Autònom		Tècnics mitjans	
	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%
No té RS	109	72,67	317	75,12	369	69,62	318	68,39
Si té RS	41	27,33	103	24,41	160	30,19	147	31,61
NS/NC	0	0,00	2	0,47	1	0,19	0	0,00
Total	150	100,00	422	100,00	530	100,00	465	100,00

	Tècnics alts		Professionals liberals		Directors gerents		Empresaris amb assalariats	
	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%
No té RS	149	49,34	54	49,09	66	42,04	55	38,19
Si té RS	152	50,33	56	50,91	91	57,96	89	61,81
NS/NC	1	0,33	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Total	302	100,00	110	100,00	157	100,00	144	100,00

	Altres		Total	
	Freq.	%	Freq.	%
No té RS	138	84,66	3703	75,39
Si té RS	25	15,34	1205	24,53
NS/NC	0	0,00	4	0,08
Total	163	100,00	4912	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985)

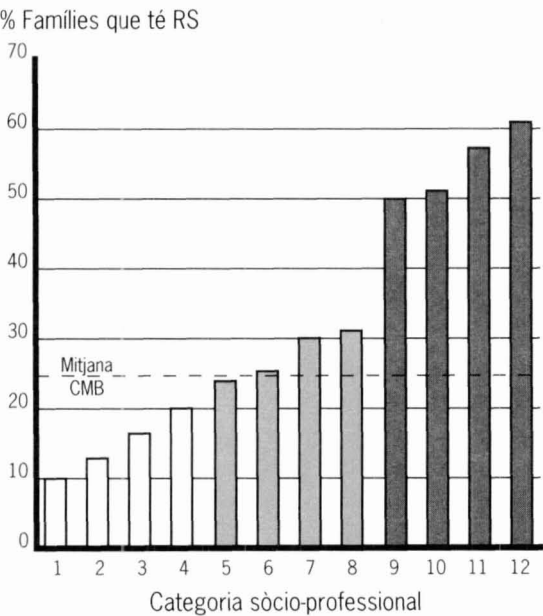
tenir RS. D'aquesta manera, només 10,3% de les famílies declaren tenir RS entre les de categoria socio-professional més baixa, la dels «obers no qualificats». En canvi, el percentatge de famílies que declaren tenir RS en la categoria d'«empresaris amb assalariats» supera el 60%. Per tant, es pot afirmar que, depenent de la categoria socio-professional del cap de família, s'estableixen també enormes diferències en la proporció de famílies que declaren tenir RS.

Es poden utilitzar els tres tipus de categories socio-econòmiques, ja utilitzats per a d'altres anàlisis

a l'EM, per tenir una visió més sintètica del conjunt: les «categories altes», les «categories mitjanes» i les «categories baixes» (4). En base a aquestes noves

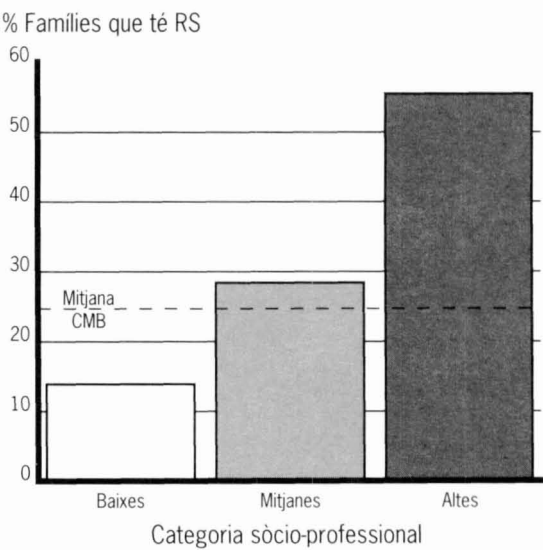
(4) Les «Categories altes» agrupen els «Empresaris amb assalariats», «Directors-Gerents», «Professionals liberals» i «Tècnics alts». Les «Categories mitjanes» agrupen els «Tècnics», «Empresaris sense assalariats», «Altres tècnics» i «Contramestres». Per últim, les «Categories baixes» agrupen els «Treballadors de Serveis», «Treballadors agraris», «Obrers qualificats» i «Obrers no qualificats». Cal destacar que aquesta classificació, realitzada exclusivament a partir de la importància del fenomen de la RS per a cada una de les categories, coincideix exactament amb l'agrupació de categories realitzada a l'EM 1985 en base a altres criteris.

Figura 8. Relació entre tinença de RS i categoria socio-professional del cap de família.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Figura 9. Relació entre tinença de RS i categoria socio-professional del cap de família (agrupada).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Categories socio-professionals:

1. Obrers no qualificats

2. Obrers qualificats

3. Treballadors serveis

4. Treballadors agraris

5. Contramestres

6. Altres tècnics
7. Empresaris sense assalariats - Autònoms

8. Tècnics mitjos

9. Tècnics alts

10. Professionals liberals

11. Directors gerents

12. Empresaris amb assalariats

Taula 6. Relació entre tinença de RS i categoria socio-professional del cap de família (agrupada)										
	Categories Baixes		Categories Mitjanes		Categories Altes		Altres		Total	
	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%
NO RS	2128	86,19	1113	71,03	324	45,44	138	84,66	3703	75,39
RÍ RS	341	13,81	451	28,78	388	54,42	25	15,34	1205	24,53
NS/NC	0	0,00	3	0,19	1	0,14	0	0,00	4	0,08
Total	2469	100,00	1567	100,00	713	100,00	163	100,00	4912	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

categories, i com es pot comprovar a la figura 9 i la taula 6, mentre que el 54,4% de les famílies de «categories altes» declara tenir RS, d'entre les famílies de «categoria mitjana», el percentatge baixa fins al 28,7% (cal recordar que la mitjana de RS per al conjunt de la població de la CMB s'ha establert en el 24,5%). Per acabar, entre les famílies classificades dins de les «categories baixes», el percentatge de les que declaren tenir RS és només del 13,81%.

En vista dels resultats obtinguts, és evident que s'ha pogut establir una relació directa entre tinença de RS i categoria socio-econòmica de la família. S'ha considerat oportú, però, comprovar aquesta relació amb una sèrie de variables, que encara que no són indicadors directes de la categoria socio-econòmica de la família, ho són de manera indirecta. Els *indicadors indirectes* que s'han utilitzat per a aquesta comprovació són els següents:

- a) Estudis acabats del cap de família.
- b) Superfície de l'habitatge principal.
- c) Hàbits culturals de la família.

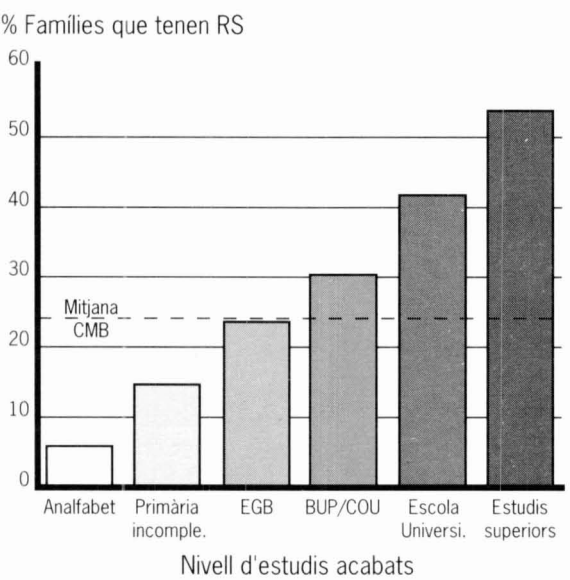
Amb l'anàlisi d'aquests indicadors indirectes, i com era d'esperar, s'ha tornat a confirmar la relació existent entre la categoria socio-econòmica de la família i la tinença de RS.

En relació al nivell d'estudis acabats del cap de família, es pot afirmar que, a mesura que augmenta el nivell d'estudis, augmenta la proporció de famílies que declaren tenir RS. En aquest sentit, entre les famílies amb caps sense estudis, «analfabets», el percentatge de famílies que declaren tenir RS és només del 6,45%. En canvi, el percentatge de famílies que declaren tenir RS, entre les de la categoria «Estudis superiors», arriba al 52,8% (figura 10 i taula 7).

Taula 7. Relació entre tinença de RS i estudis acabats del cap de família						
	Analfabet		Primària incompleta		EGB	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
No RS	145	93,55	1485	84,66	1106	75,86
Sí RS	10	6,45	268	15,28	350	24,01
NS/NC	0	0,00	1	0,06	2	0,14
Total	155	100,00	1754	100,00	1458	100,00
	FP/BUP/COU		Escola Universitaris		Estudis superiors	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
No RS	667	68,83	138	57,74	150	47,17
Sí RS	302	31,17	100	41,84	168	52,83
NS/NC	0	0,00	1	0,42	0	0,00
Total	969	100,00	239	100,00	318	100,00
	Altres		Total			
	Freqüència	%	Freqüència	%		
No RS	13	68,42	3704	75,41		
Sí RS	6	31,58	1204	24,51		
NS/NC	0	0,00	4	0,08		
Total	19	100,00	4912	100,00		

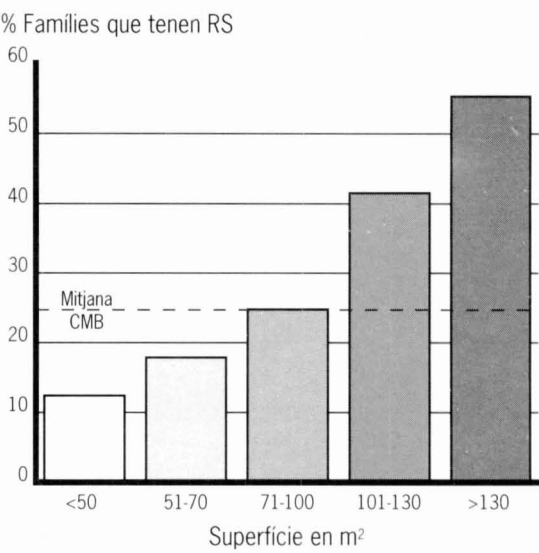
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

Figura 10. Relació entre tinença de RS i estudis acabats del cap de família.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Figura 11. Relació entre tinença de RS i superfície de l'habitatge principal.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Taula 8. Relació entre tinença de RS i superfície de l'habitatge principal

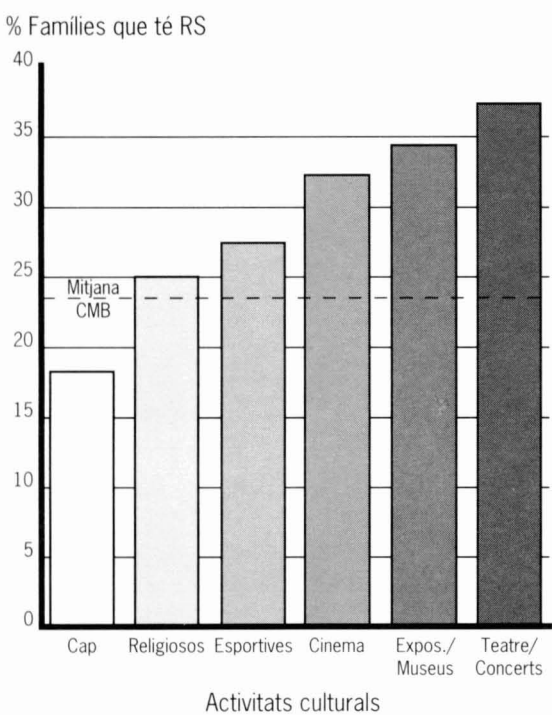
	Fins 50 m²		51-70 m²		71-100 m²	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
No RS	370	86,65	1301	81,36	1175	74,32
Sí RS	57	13,35	294	18,39	406	25,68
NS/NC	0	0,00	4	0,25	0	0,00
Total	427	100,00	1599	100,00	1581	100,00

	101-130 m²		Més de 130m²		NS/NC		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
No RS	245	57,65	135	44,26	478	83,13	3704	75,41
Sí RS	180	42,35	170	55,74	97	16,87	1204	24,51
NS/NC	0	0,00	0	0,00	0	0,00	4	0,08
Total	425	100,00	305	100,00	575	100,00	4912	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

Igualment, i com es pot comprovar a la figura 11 i a la taula 8, a mesura que augmenta la superfície de l'habitatge principal augmenta proporcionalment el nombre de famílies que declaren tenir RS. Com a exemple, es pot dir que dels qui viuen en un habitatge inferior als 50 m² només el 13,3% té RS. Contràriament, entre les famílies que viuen en habitatges superiors als 130 m² més del 50% tenen RS.

Figura 12. Relació entre tinença de RS i activitats culturals de la família.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Per acabar, també s'ha comprovat que a mesura que augmenten les activitats culturals de la família, augmenta també la proporció de famílies que declaren tenir RS (figura 12 i taula 9). En aquest sentit, les famílies que presenten un percentatge més baix de tinença de RS (18,2%), són les que no assisteixen a cap activitat cultural. En canvi, entre les famílies que assisteixen al teatre i a concerts, el 38% declara tenir RS.

Taula 9. Relació entre tinença de RS i activitats culturals de la família

	No assisteix a cap acte cultural	Actes Religiosos	Esport/ Futbol	Cinema
No RS	81,80	74,70	72,50	67,30
Si RS	18,20	25,30	27,50	32,60
NS/NC	0,00	0,00	0,00	0,10
Total	100,00	100,00	100,00	100,00

	Expos./ Museus	Teatre/ Concerts	Altres	Total AMB
No RS	65,20	62,00	71,00	75,41
Si RS	34,50	38,00	28,80	24,51
NS/NC	0,30	3,00	0,20	0,08
Total	100,00	100,00	100,00	100,00

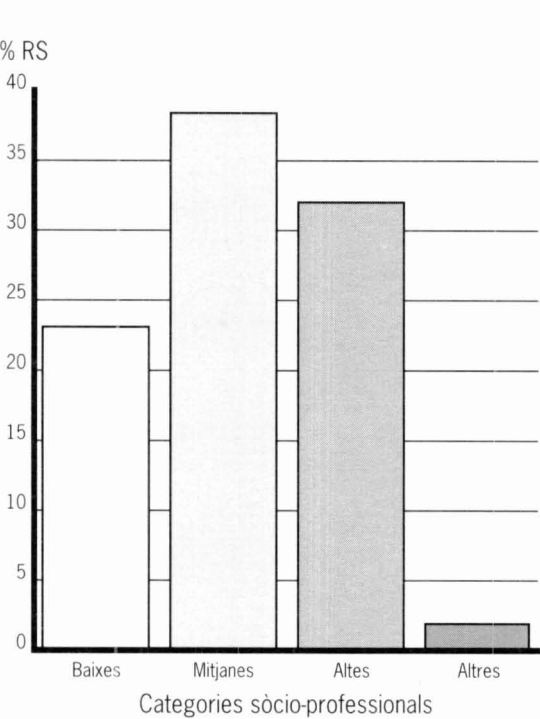
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

Com a conclusió, es pot afirmar, doncs, que tant els indicadors directes de la categoria socio-econòmica de la família com els indirectes confirmen la hipòtesi inicial que la categoria socio-econòmica de la família és la variable que explica la tinença de RS, idea que ja va ser assenyalada anteriorment (Brier, 1970).

Cal assenyalar en aquest punt que, el fet que les categories socio-professionals «altes» tinguin proporcionalment més RS no vol dir que la majoria del parc de RS pertanyi a les «categories altes». D'altra banda, el fet que les «categories baixes» tinguin proporcionalment menys RS no vol dir que no hi hagi una part poc important del parc d'habitatges de RS que pertanyi a «categories baixes». En aquest sentit, el nombre total de RS per a cadascuna de les categories depèn del pes de cadascuna d'aquestes dins del conjunt de la població de la CMB.

Per tant, analitzats els nombres absoluts de tinença de RS, ens trobem que, concretament, l'any 1985, de les 1205 RS declarades a l'Enquesta, el 28% (341 habitatges) pertanyien a categories socio-professionals «baixes», el 37% (451 habitatges) a

Figura 13. Distribució per categories socio-professionals de les famílies que declaren tenir RS.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

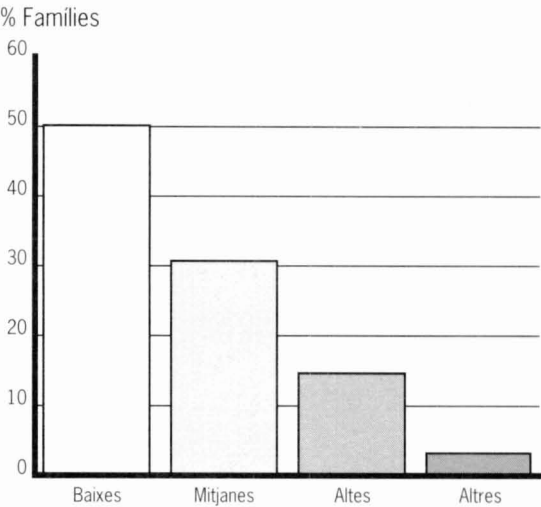
Taula 10. Distribució per categories socio-professionals de les famílies que declaren tenir RS

RS		
	Freqüència	%
Categories Baixes	341	28,30
Categories Mitjanes	451	37,43
Categories Altes	388	32,20
Altres	25	2,07
Total	1205	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

«categories mitjanes» i el 32% (388 habitatges) a «categories altes» (figura 13 i taula 10). Aquesta proporció s'entén tenint en compte que, dels 4912

Figura 14. Percentatge de famílies enquestades segons la seva categoria socio-professional.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Taula 11. Percentatge de famílies enquestades segons la seva categoria socio-professional

ENQUESTATS		
	Freq.	%
Categories Baixes	2469	50,26
Categories Mitjanes	1567	31,90
Categories Altes	713	14,52
Altres	163	3,32
Total	4912	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

enquestats, 50% pertanyien a «categories baixes», 32% a «categories mitjanes» i només el 15% a categories «altes» (figura 14 i taula 11).

Per tant, es pot afirmar que, encara que el nombre total de RS de «categories altes» no és sig-

nificativament més alt que el de les «baixes», la importància del fenomen de la RS afecta de manera diferenciada segons quina sigui la categoria socio-econòmica familiar, i que la variable que determina la tinença de RS és el nivell de renda familiar.

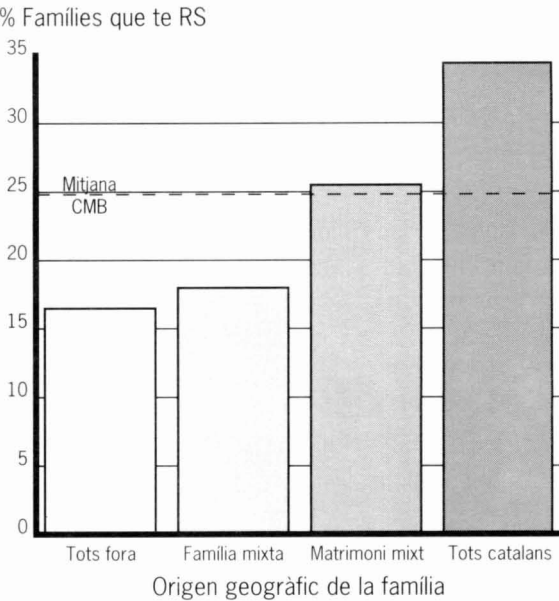
1.2. Indicadors geogràfics de la família

Si bé la primera de les hipòtesis que es plantejava en aquest treball —l'existència d'una relació entre categoria socio-econòmica de la família i tinença de RS— ja s'ha comprovat, s'ha tractat de trobar altres variables que tinguin relació amb la tinença de la RS, o bé que caracteritzin en certa manera les persones que declaren tenir RS. S'han analitzat dues variables de caràcter geogràfic, que han estat:

- 1) Origen geogràfic de la família.
- 2) Àrees de residència principal.

Pel que fa a la relació entre tinença de RS i origen geogràfic de la família, i com es pot comprovar a la figura 15 i la taula 12, de les quatre categories en què

Figura 15. Relació entre tinença de RS i origen geogràfic de la família.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Taula 12. Relació entre tinença de RS i origen geogràfic de la família

Tots de fora			Família mixta	
	Freqüència	%	Freqüència	%
No té RS	605	83,22	1333	81,28
Si té RS	122	16,78	304	18,54
NS/NC	0	0,00	3	0,18
Total	727	100,00	1640	100,00

Matrimoni mixt			Tots catalans		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
No té RS	771	74,71	994	65,70	3703	75,39
Si té RS	261	25,29	518	34,24	1205	24,53
NS/NC	0	0,00	1	0,07	4	0,08
Total	1032	100,00	1513	100,00	4912	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

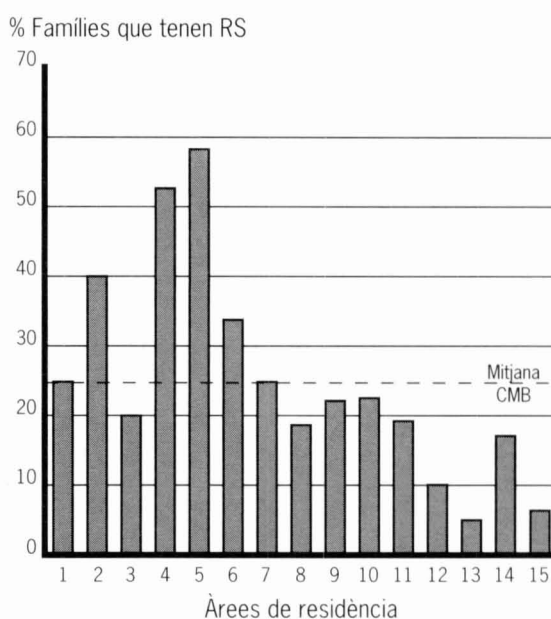
es diferencien les famílies segons el seu origen geogràfic (5), la que presenta un percentatge més alt de tinença de RS és la de «Tots catalans». En aquesta categoria, el percentatge de famílies que declaren tenir RS és del 34,24%. En canvi, la categoria que presenta un percentatge més baix de famílies que declaren tenir RS és la de «Tots fora de Catalunya», amb el 16,78%.

En general, es pot dir que la relació que s'estableix entre origen geogràfic de la família i tinença de RS és directa. És a dir, a mesura que augmenta la proporció de components familiars nascuts a Catalunya, augmenta proporcionalment el percentatge de famílies que declaren tenir RS. De tota manera, la variable que determina la tinença de RS no és l'origen geogràfic de la família, sinó la composició socio-econòmica de cada una de les categories en les quals està dividida la variable «origen geogràfic de la família». En aquest sentit, a la categoria «Tots fora de Catalunya», li correspon un percentatge inferior de RS, ja que la categoria socio-econòmica de les famílies que formen aquest grup és la més baixa i, contràriament, el fet que la categoria socio-econòmica de «Tots catalans» sigui més alta, determina que aquesta categoria tingui una proporció més elevada de RS. Per tant, un altre cop es confirma la primera de les hipòtesis, és a dir, que la tinença de RS està relacionada amb el nivell de renda familiar.

Aquesta mateixa conclusió es pot treure de l'anàlisi de la segona de les variables: *àrees de residència principal*. Cal fer, però, un parell d'advertències pel que fa a l'anàlisi d'aquesta variable. La primera és que, sent l'àmbit d'estudi el conjunt de la CMB, s'han utilitzat les divisions establertes en l'EM 1985-1986, és a dir, els deu districtes de Barcelona i les cinc zones en què es va dividir la seva àrea metropolitana. En aquest sentit, si bé aquesta divisió pot resultar útil per a certes anàlisis, per a l'estudi de la RS resulta poc convenient, ja que, sobretot a les àrees, agrupa municipis amb nivells de renda molt diferenciats.

(5) «Tots catalans», «Matrimoni mixt», «Família mixta» i «Tots de fora».

Figura 16. Relació entre tinença de RS i àrees de residència de la família.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Àrees territorials de residència

1. Districte 1: Ciutat Vella
2. Districte 2: l'Eixample
3. Districte 3: Sants-Montjuïc
4. Districte 4: les Corts
5. Districte 5: Sarrià - Sant Gervasi
6. Districte 6: Gràcia
7. Districte 7: Horta - Guinardó
8. Districte 8: Nou Barris
9. Districte 9: Sant Andreu
10. Districte 10: Sant Martí
11. Delta Baix: Cornellà, Esplugues, l'Hospitalet, el Prat, Sant Feliu, Sant Joan Despí i Sant Just Desvern.
12. Delta Occidental: Castelldefels, Gavà, Sant Boi, Sant Climent, Santa Coloma de Cervelló i Viladecans
13. Llobregat: Molins de Rei, el Papiol i Sant Vicenç dels Horts
14. Vallès: Cerdanyola, Montcada i Reixac, Ripollet i Sant Cugat
15. Besòs: Badalona, Montgat, Sant Adrià, Santa Coloma de Gramenet i Tiana

Només com a exemple, es pot citar el cas de l'«Àrea del Vallès», que agrupa municipis amb rendes tant diferents com Sant Cugat del Vallès i Ripollet, dels quals no s'espera el mateix comportament pel que fa a la RS.

Malgrat la limitació esmentada, en la mesura en què famílies de diferents grups socio-econòmics tenen tendència a localitzar-se en diferents àrees territorials, la importància del fenomen de la RS per a cada una d'aquestes àrees varia segons la categoria socio-econòmica de les famílies que hi viuen (taula 13 i figura 16). En aquest sentit, és significatiu el fet que

les àrees on resideixen les categories socio-econòmiques més altes (Sarrià-Sant Gervasi i les Corts), són les àrees on el fenomen de la tinença de RS té més importància (en aquests districtes, més del 50% de les famílies tenen RS). Per contra, a les àrees on resideixen les famílies de categories socio-professionals més baixes, el fenomen de la RS tendeix a ser menys important (Delta Occidental, Llobregat o Besòs), on el percentatge de famílies que declara tenir RS no supera el 10%.

En general, s'observa que la importància del fenomen de tinença de RS és significativament diferent per a

Taula 13. Relació entre tinença de RS i àrees de residència de la família

	Districte 1		Districte 2		Districte 3		Districte 4	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
No té RS	157	74,41	314	60,15	250	78,86	63	47,01
Sí té RS	54	25,59	208	39,66	67	21,14	71	52,99
NS/NC	0	0,00	1	0,19	0	0,00	0	0,00
Total	211	100,00	523	100,00	317	100,00	134	100,00

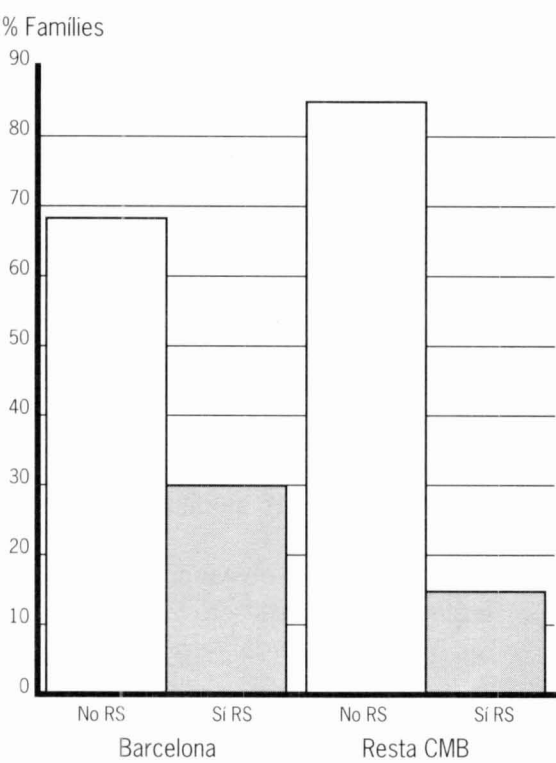
	Districte 5		Districte 6		Districte 7		Districte 8	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
No té RS	104	41,60	158	65,56	234	73,58	264	80,98
Sí té RS	145	58,00	83	34,44	82	25,79	62	19,02
NS/NC	1	0,40	0	0,00	2	0,63	0	0,00
Total	250	100,00	241	100,00	318	100,00	326	100,00

	Districte 9		Districte 10		Delta baix		Delta occ	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
No té RS	187	76,95	277	76,10	681	80,02	230	89,49
Sí té RS	56	23,05	87	23,90	171	19,98	27	10,51
NS/NC	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Total	243	100,00	364	100,00	852	100,00	257	100,00

	Llobregat		Vallès		Besòs		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
No té RS	64	92,75	158	81,44	562	91,83	3703	75,39
Sí té RS	5	7,25	36	18,56	51	8,17	1205	24,53
NS/NC	0	0,00	0	0,00	0	0,00	4	0,08
Total	69	100,00	194	100,00	613	100,00	4912	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

Figura 17. Relació entre tinença de RS i àrees de residència de la família (Barcelona/resta CMB)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Barcelona que per a la resta de la CMB (figura 17 i taula 14). Mentre que a la majoria de districtes de Barcelona la mitjana de tinença de RS és igual o superior a la de la CMB (24,5%), cap altra àrea de la resta de la CMB no hi arriba.

A Barcelona, concretament, encara que el percentatge de famílies que declaren tenir RS és superior a la mitjana de la CMB, la diferència entre els diversos districtes que conformen la ciutat és considerable. El districte on hi ha el percentatge més elevat de famílies que declaren tenir RS és el de Sarrià-Sant Gervasi, amb el 58%, mentre que el districte on hi ha menor nombre de famílies que tenen RS és el de Nou Barris, amb el 19% de famílies.

Per tant, i com era d'esperar, la relació entre tinença de RS i àrees de residència de família no és directa, ja que la tinença no depèn tant del lloc de residència de la família, com de la categoria socio-econòmica d'aquesta. Però, en la mesura en què les diferents categories localitzen els seus habitatges principals en determinats indrets, la importància del fenomen de la RS varia d'unes àrees a les altres.

Per acabar, cal assenyalar que s'ha intentat establir relacions entre tinença de RS i altres variables, amb resultats diversos. Sembla que la tinença de la RS està relacionada d'alguna manera amb una certa

Taula 14. Relació entre tinença de RS i àrea de residència de la família

	Barcelona		Resta AMB		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
No té RS	2011	68,68	1692	85,28	3703	75,39
Sí té RS	913	31,18	292	14,72	1205	24,53
NS/NC	4	0,14	0	0,00	4	0,08
Total	2928	100,00	1984	100,00	4912	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

«estabilitat laboral i familiar». De tota manera, establir no ha estat possible una relació clara. Contràriament, no s'ha vist cap relació entre la tinença de RS i altres variables que en principi es pensava que hi podrien tenir relació, com ara són les relacionades amb el lleure i l'habitatge (temps de vacances, opinió sobre la residència ideal i lloc preferit per a viure) i l'estat dels equipaments del barri.

2. La localització de les residències secundàries de la població de la CMB (1985)

2.1. El model de localització de les residències secundàries

En aquest apartat es proposa la construcció d'un model d'organització de l'espai pel que fa a la localització geogràfica de les RS de la població de la CMB, l'any 1985. Els resultats obtinguts serviran de base, més endavant, per a analitzar si les tendències en la localització de la RS de la població de la ciutat de Barcelona els anys 1985 i 1990 són similars i confirmen el mateix model.

Per les característiques de les dades obtingudes de l'Enquesta Metropolitana de l'any 1985, s'ha convingut desenvolupar aquest estudi basant-lo, en part, en les idees contingudes en els models teòrics que fan referència a la distribució i formació d'espais de lleure i, en concret, a la generació d'àrees de RS a l'entorn de les grans aglomeracions urbanes (Miossec, 1977).

Una primera visió del tema es pot observar en el mapa 5: el 90% de la població de la CMB que és propietària d'una o més d'una RS, la té a Catalunya o en alguna de les províncies de l'àrea perifèrica formada per l'Aragó, el País Valencià i les Illes Balears. D'aquest percentatge, el 83,5% correspon als propietaris amb RS a Catalunya; mentre que el 3,79% la tenen a l'Aragó, l'1,68% al País Valencià i l'1,09% a les Illes Balears.

En la taula 15 es pot veure detallada la distribució de les RS de la població de la CMB fora de Catalunya, l'any 1985. Com ja s'ha apuntat, només el 9,94% del total de persones que declaren ser propietaris de RS

Taula 15. Distribució de les RS de la població de la CMB fora de Catalunya (1985)

	Freqüència	% total mostra	% total RS	% total fora
Andalusia	27	0,55	2,27	13,78
Aragó	45	0,92	3,79	22,96
Astúries	1	0,02	0,08	0,51
Balears	13	0,26	1,09	6,63
Canàries	3	0,06	0,25	1,53
Castella-La Manxa	18	0,37	1,52	9,18
Castella-Lleó	19	0,39	1,60	9,69
Extremadura	11	0,22	0,93	5,61
Galícia	12	0,24	1,01	6,12
Madrid	2	0,04	0,17	1,02
Múrcia	13	0,26	1,09	6,63
Navarra	2	0,04	0,17	1,02
País Basc	2	0,04	0,17	1,02
País Valencià	20	0,41	1,68	10,20
Rioja	8	0,16	0,67	4,08
Total				
Fora Catalunya	196	3,99	16,50	100,00

la tenen en comunitats autònomes diferents a la catalana o bé que hi són limítrofs.

A causa de l'estructura de la població resident a la CMB, segons el seu origen geogràfic i a causa de l'ambigüitat inherent al concepte de RS —que pot referir-se a habitatges amb un ús diferent al lleure—, es podria establir la hipòtesi que d'aquest 9,94%, una part significativa de les RS no serien habitatges destinats al lleure, sinó residències propietat d'emigrants residents a la CMB, que encara conserven casa en les seves localitats d'origen. Es poden destacar els valors d'Andalusia (2,27%), Castella-Lleó (1,60%), Castella-La Manxa (1,52%), Múrcia (1,09%) i Galícia (1,01%). La forma d'accés a la propietat de la RS, desenvolupada en el següent capítol, podria donar més indicacions respecte a aquesta hipòtesi.

Atesa aquesta distribució, el model d'organització espacial que s'estudia farà referència exclusivament a la situació de les RS de la població de la CMB a l'interior de Catalunya.

Taula 16. Distribució a Catalunya de les RS de la població de la CMB (1985)

	Freqüència	% total mostra	% total RS	% total Catal.		Freqüència	% total mostra	% total RS	% total Catal.
CMB	87	1,77	7,32	8,77	<i>Catalunya Occidental</i>				
<i>Primera Corona</i>					la Noguera	13	0,26	1,09	1,31
Maresme	165	3,36	13,89	16,63	Priorat	8	0,16	0,67	0,81
Vallès Oriental	98	2,00	8,25	9,88	Ribera d'Ebre	6	0,12	0,51	0,60
Baix Llobregat	72	1,47	6,06	7,26	Baix Ebre	5	0,10	0,42	0,50
Vallès Occidental	62	1,26	5,22	6,25	Montsià	5	0,10	0,42	0,50
Total 1ª Corona	397	8,08	33,42	40,02	Urgell	5	0,10	0,42	0,50
<i>Comarques costaneres exteriors</i>					Alt Camp	4	0,08	0,34	0,40
Baix Penedès	66	1,34	5,56	6,65	Garrigues	4	0,08	0,34	0,40
Garraf	59	1,20	4,97	5,95	Segrià	4	0,08	0,34	0,40
Tarragonès	53	1,08	4,46	5,34	Vall d'Aran	4	0,08	0,34	0,40
Baix Empordà	50	1,02	4,21	5,04	Conca de Barberà	3	0,06	0,25	0,30
la Selva	42	0,86	3,54	4,23	Alt Urgell	3	0,06	0,25	0,30
Alt Empordà	20	0,41	1,68	2,02	Terra Alta	3	0,06	0,25	0,30
Baix Camp	13	0,26	1,09	1,31	Segarra	2	0,04	0,17	0,20
Total Com. cost. ext	303	6,17	25,51	30,54	Pallars Jussà	1	0,02	0,08	0,10
<i>Catalunya Oriental</i>					Solsonès	1	0,02	0,08	0,10
Anoia	40	0,81	3,37	4,03	Pallars Sobirà	0	0,00	0,00	0,00
Alt Penedès	17	0,35	1,43	1,71	Total Catalunya Occ.	71	1,45	5,98	7,16
Osona	15	0,31	1,26	1,51	Catalunya	11	0,22	0,93	1,11
Cerdanya	11	0,22	0,93	1,11	Total Catalunya	992	20,20	83,50	100,00
Ripollès	11	0,22	0,93	1,11					
Berguedà	9	0,18	0,76	0,91					
Bages	7	0,14	0,59	0,71					
Gironès	7	0,14	0,59	0,71					
Garrotxa	6	0,12	0,51	0,60					
Total Catalunya Or.	123	2,50	10,35	12,40					

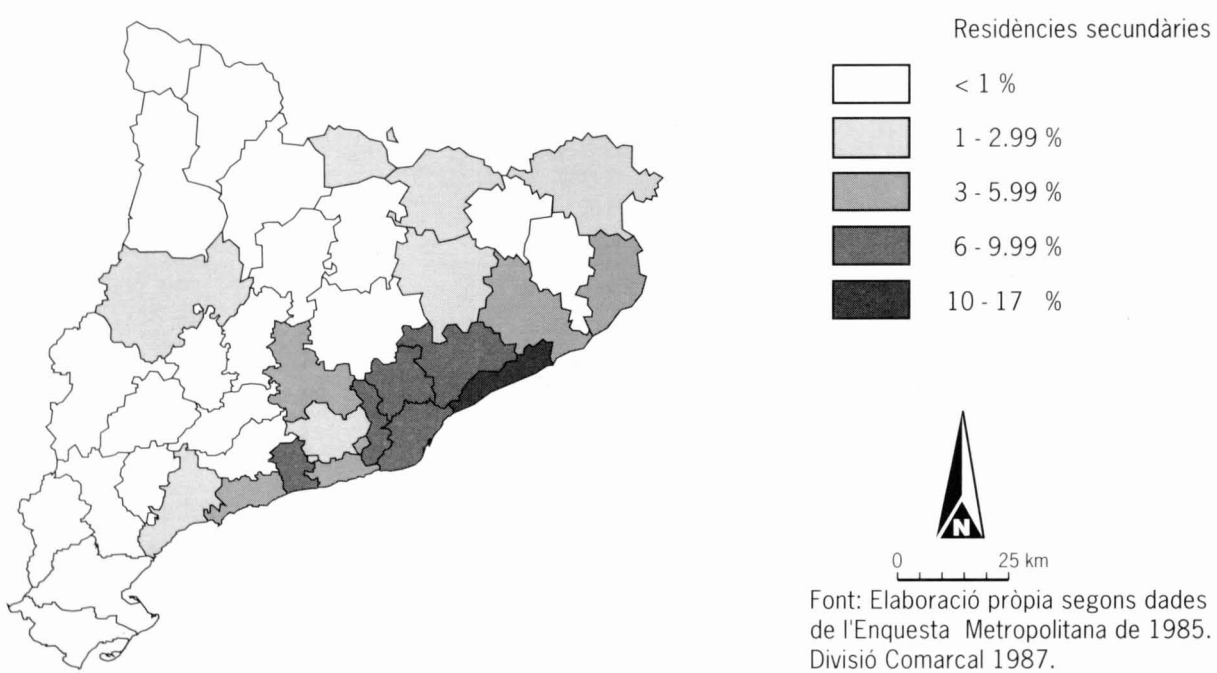
2.1.1. Zones de localització de les RS a Catalunya

Al l'interior de Catalunya, la distribució territorial de les RS de la població de la CMB queda recollida en la taula 16. Tal com ja s'havia observat l'any 1975 (Ortega, 1975), la perifèria residencial secundària de l'aglomeració urbana de Barcelona és més complexa que la d'altres ciutats de característiques equiparables. El factor que desfigura el perfil de la perifèria de

Mapa 5. Distribució de les residències secundàries de la població de la CMB (1985).

Mapa 6. Localització a Catalunya de les residències secundàries de la població de la CMB (1985).

Barcelona és la *participació d'espais interiors i de platja com a zones de lleure* (6).

El mapa 6 representa la distribució per comarques dels valors relatius de les RS de la població de la CMB que declara tenir-ne. S'observa, específicament, la concentració de les RS en les comarques que envolten Barcelona i, amb intensitats variables, a la costa. A l'Alt Empordà i el Baix Camp, els percentatges davallen considerablement en relació a les comarques costaneres veïnes. El Delta de l'Ebre resta fora de les pautes de localització de les RS de la població CMB. A l'interior s'observa una major localització de RS a les comarques de les demarcacions de Girona i Barcelona, llevat de la Garrotxa, que no pas a les de Lleida i Tarragona, llevat de la Noguera

A partir d'aquest resultat, la intenció compresa en aquest apartat és la de zonificar la localització de les RS dels habitants de la CMB. Habitualment, les delimitacions territorials de Catalunya relacionades amb els fenòmens recreatius i turístics distingeixen únicament tres grans espais: la costa, l'interior i la muntanya. Tanmateix, les dades obtingudes suggereixen una delimitació més matisada. Aquesta delimitació, com es veurà més endavant, resulta notablement operativa i explicativa del fenomen. En concret, doncs, atenent les dades, es poden definir *cinc zones* de localització de les RS de la població de la CMB (mapa 7):

1) La mateixa CMB, que aplega el 8,77% de les RS.

2) La *Primera Corona*, formada per els comarques del Baix Llobregat, el Vallès Occidental, el Vallès

Oriental i el Maresme, que apleguen la major proporció de RS, el 40,02%,

3) Les *Comarques Costaneres*, amb dos desenvolupaments diferenciats: al nord, les comarques de la Selva i el Baix i l'Alt Empordà i, al sud, el Baix Camp, el Tarragonès, el Baix Penedès i el Garraf. Sumant els dos sectors, les comarques d'aquesta zona apleguen el 30,54% de les RS.

4) La *Catalunya Oriental*, formada per les comarques de l'Anoia, l'Alt Penedès, l'Osona, la Cerdanya, el Ripollès, el Berguedà, el Bages, el Gironès i la Garrotxa, que té el 12,40% de les RS.

5) La *Catalunya Occidental*, formada per la resta de comarques, incloent-hi les que formen el Delta de l'Ebre (les úniques comarques costaneres on la localització de RS per part de residents a la CMB és feble), que aplega el 7,16% de les RS dels habitants de la CMB i que té un comportament i estructura ben diferents dels del sector oriental.

2.1.2. Factors i model de localització

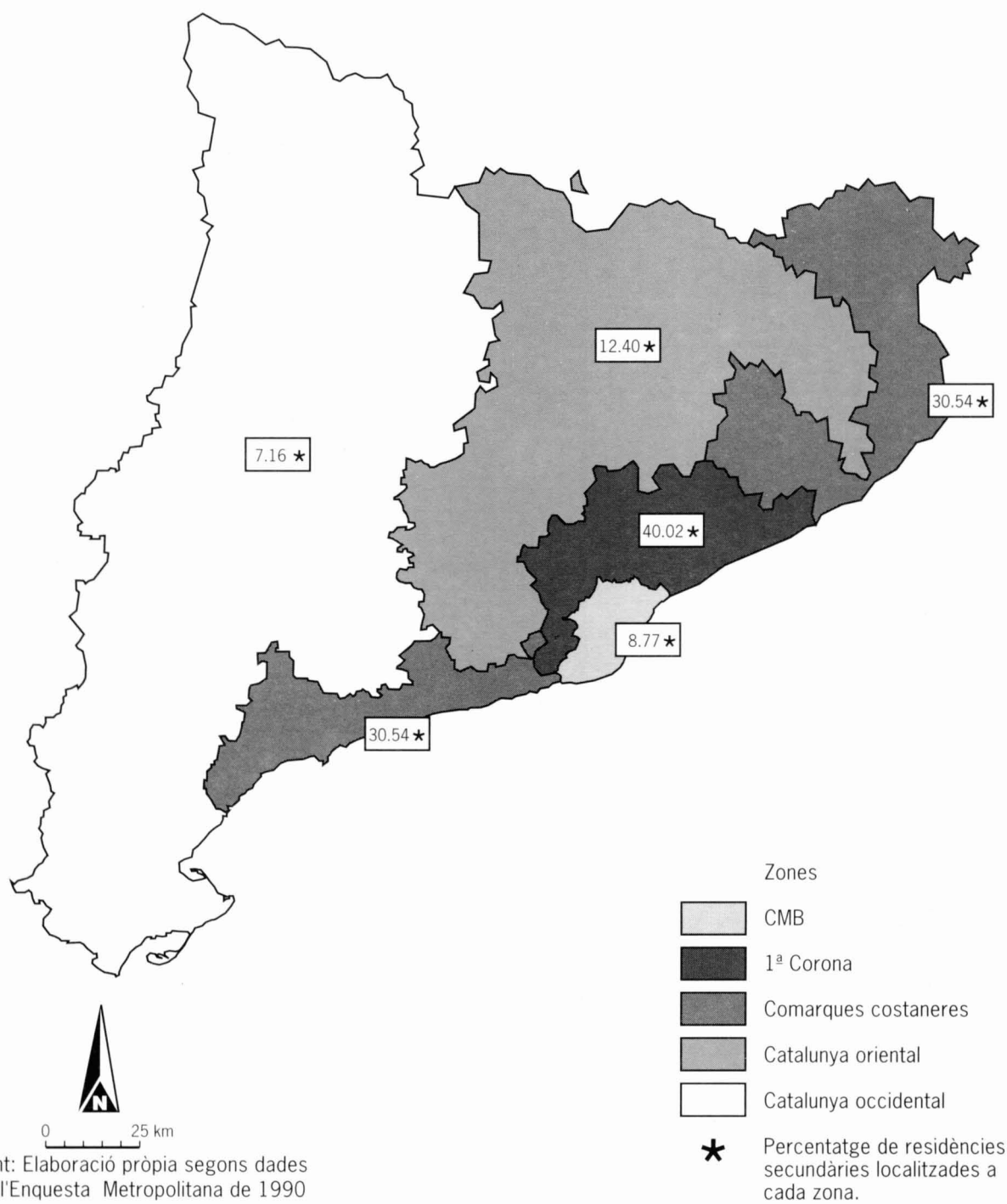
Els factors bàsics que expliquen aquesta distribució són la *distància* (factor geogràfic) i l'*accessibilitat* (factor tècnic). És conegut que l'accessibilitat és un element clau en el desenvolupament d'àrees de RS a l'entorn de les aglomeracions urbanes (Valenzuela, 1976, p. 145; Chuvieco-Alcolea, 1983, p. 98). En aquest sentit, resulta il·lustratiu comparar el model de localització de les RS dels habitants de la CMB amb el mapa 8, on es tracen les línies que indiquen la distància per carretera, mesurada en temps, entre l'àrea urbana de Barcelona i la resta de Catalunya l'any 1983. Inicialment, cal fer notar que més de la meitat dels habitants de la CMB que declaren tenir RS la tenen situada a *menys d'una hora de Barcelona*.

Per tal de comprovar la rellevància d'aquests dos factors, es proposa el següent raonament teòric.

En el supòsit que l'aglomeració de Barcelona estigués localitzada en un espai hipotètic caracteritzat únicament pels fets:

(6) Amb els Censos d'Habitatges de 1960 i 1970 com a única font d'informació, Ortega va considerar que discriminar entre l'espai perifèric d'interior i el de costa excedia les seves possibilitats. A diferència d'altres ciutats espanyoles, Ortega opinava que a Barcelona les RS localitzades en àrees que l'envolten podien no correspondre, en gran mesura, a la població de l'aglomeració de Barcelona. Tot i això va afirmar: «es indudable que los centros de acogida estival para la clientela internacional son, al mismo tiempo, los frecuentados por los habitantes de la aglomeración barcelonina» (Ortega, 1975, p. 61).

Mapa 7. Zones de localització a Catalunya de les residències secundàries de la població de la CMB (1985).

Mapa 8. Isocrones des de Barcelona (1983).

0 25 km
Font: Pla de Carreteres de Catalunya.
Barcelona 1986

Mapa 9. Model de localització de les residències secundàries de la població de la CMB a Catalunya (1985).

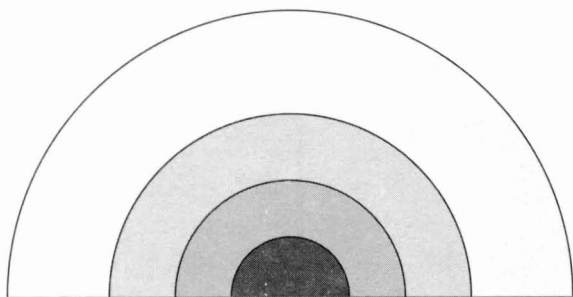
0 25 km
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades
de l'Enquesta Metropolitana 1985.

a) que tots els punts situats a una mateixa distància des d'un centre emissor tinguessin la mateixa accessibilitat;

b) que no existís cap altre factor condicionant —característiques d'un espai isotròpic;

la distribució de RS hauria d'anar homogeniament minvant des del centre a la perifèria, és a dir, a major proximitat, major nombre de RS i a l'inrevés. Teòricament, doncs, a l'entorn de l'aglomeració de Barcelona, que segons el supòsit plantejat seria un nucli emissor situat a la costa i amb un rerapaís isotròpic, la distribució espacial de les RS hauria de comprovar-se de la forma que il·lustra la figura 18.

Figura 18. Model de localització de RS en un entorn costaner isotròpic a partir d'un nucli central emissor.

Font: Elaboració pròpia.

Tanmateix, de fet, la «anisotropia» dels territoris i l'existència d'altres factors que condicionen la seva organització, han provocat que una estructura radioconcèntrica com la que ha estat prevista no sigui certa.

La diferent accessibilitat de cada punt des del centre és el primer factor que genera deformacions. Altres variables també provoquen deformacions en l'organització territorial resultant. Precisament, mitjançant l'anàlisi dels resultats de l'EM és possible construir un model de localització que tingui en compte aquests altres factors i en faci possible l'explicació.

Per al cas de la CMB, els resultats possibiliten d'observar que a mesura que augmenta la distància des del centre emissor i que l'accessibilitat és menys homogènia, tenen major rellevància uns altres factors explicatius: la *valoració del paisatge* (factor socio-cultural) i l'*estructura productiva* de l'espai de recepció (factor econòmic) i, en concret, l'oferta del sòl susceptible de ser ocupat per promocions de RS.

Així, es destaca el fet que la costa és percebuda com el lloc idoni per a localitzar una RS fora de la Primera Corona. Paral·lelament, la Catalunya interior oriental és preferida a l'occidental.

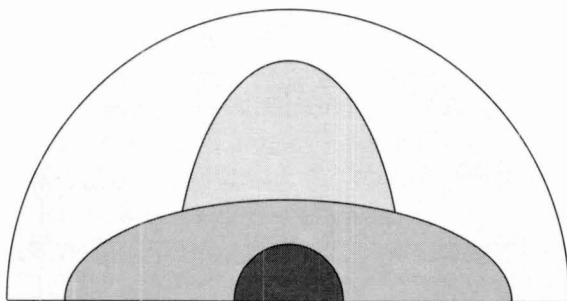
Cal tenir en compte, en qualsevol cas, que la valoració tant del paisatge com d'altres elements com ara el clima, sembla fer-se a partir d'uns paràmetres de caire socio-cultural extraordinàriament variables (en funció de factors tan heterogenis com la moda o la categoria socio-professional, entre altres) i no a partir del seu atractiu o valor real, encara que aquest punt no pugui demostrar-se pels resultats obtinguts en l'estudi.

D'altra banda, l'existència d'estructures turístiques d'acolliment, al litoral, que generen economies d'escala, i la tendència dels municipis de la costa a qualificar sòl per a usos residencials, han afavorit la concentració de RS a la Costa Brava i a la Costa Daurada. Inversament, l'existència d'usos del sòl agrícoles prou rendibles a l'Alt Penedès, ha exclòs aquesta comarca de la tendència general que s'observa a la Primera Corona.

L'existència de dues àrees costaneres, amb serveis turístics molt desenvolupats, trenca, doncs, definitivament, l'estructura concèntrica ideal de la distribució de RS a l'entorn de l'aglomeració de Barcelona. Per tant, es pot esperar que el model territorial per a Catalunya correspongui al de la figura 19.

La distorsió del tercer cinturó exposat a la figura 19 respon al fet que el Pirineu central, especialment la Cerdanya i el Ripollès, ha estat percebut per la població de la CMB com a espai privilegiat per a la

Figura 19. Model de localització de RS de la població de la CMB (1985).

Font: Elaboració pròpia.

localització de la RS, malgrat la seva menor accessibilitat. L'espai intermedi de la Catalunya oriental, travessat per dos eixos de comunicació importants com ara són la C-1411 i la N-152, i amb una notable accessibilitat, s'ha vist també lleugerament afectat de manera positiva per la dinàmica de localització de RS a l'entorn de la CMB.

Tal com es pot veure al mapa 9, la localització de les RS de la població de la CMB es disposa segons el model il·lustrat amb la figura 19. El mapa tracta les distorsions ocasionades pels diferents factors explicats anteriorment. S'observa que el 50% de les RS s'apleguen a l'entorn immediat de Barcelona (la CMB té el 8,5% de les RS). La distància màxima entre el centre i el punt més allunyat no supera els 50 km, de mitjana o 1 hora de trajecte en cotxe. Aquest espai està lleugerament esbiaixat al nord a causa que, tant el massís del Garraf com la intensitat i rendibilitat de l'ús del sòl a l'Alt Penedès —producció de raïm per a l'elaboració de cava—, han dificultat una expansió més intensa al sud.

La línia que marca el 80% aplega la totalitat de les comarques costaneres, llevat de les del Delta de l'Ebre, localitzades a més de 2 hores de l'espai urbà de la CMB. L'accessibilitat d'aquestes àrees, comunicades amb la CMB per autopista, és bona. El seu límit meridional és el Baix Camp, situat a 1 hora

i 30 minuts de la CMB. Al nord, el límit és l'Alt Empordà, localitzat tot ell a una distància mesurada en temps d'entre 1 hora i 30 minuts i 2 hores. En aquest interval de distància, a la costa sud, ja no hi ha presència significativa de RS de la població de la CMB.

Els altres dos factors explicatius tenen també un paper rellevant en aquesta tendència de localització. Tant el paisatge com l'estructura productiva de la Costa Brava i la Costa Daurada són suficientment atractius per a provocar que una part significativa de la població de la CMB (aproximadament el 30%) que declara tenir una RS hagi optat per superar els límits imposats per la distància i s'hagi adreçat fora de la Primera Corona, és a dir, a més d'una hora de distància del centre emissor.

Cal fer referència, això no obstant, a un possible comportament i a una estructura diferenciada entre la Costa Brava i la Costa Daurada, que no han pogut comprovar-se en aquest estudi. La mateixa magnitud del fenomen en un i altre indret i les característiques de les persones que es desplacen a un i altre sector, podrien ser indicatives de diferències. Aquestes diferències no podrien desvincular-se d'una major tradició i història turística a la costa nord i del fet que els seus valors culturals i paisatgístics han estat generalment més valorats que els de la costa sud.

Finalment, la línia que marca el límit del 90% aplega les comarques centrals, de la Catalunya humida fins al Pirineu. L'atractiu paisatgístic i esportiu de la Cerdanya i el Ripollès provoquen una significativa localització de RS de la població de la CMB en aquestes comarques. Amb la millora de l'eix del Llobregat és probable que aquest fenomen s'accentui. De fet, i pel que fa a la Cerdanya, l'entrada en funcionament del túnel del Cadí va produir-se l'any 1984; per tant, aquesta comarca l'any 1985 ja formava part del grup de comarques accessibles en dues hores.

Es pot preveure que aquesta pot ser l'àrea de futura expansió de la RS dels habitants de la CMB, un cop saturat el primer cinturó i un cop la valoració social i cultural de la costa hagi començat a davallar. Resten

fora del límit del 90% la comarca de la Garrotxa i la part nord del Gironès. Són espais, d'altra banda, amb una accessibilitat encara menor que la Cerdanya i el Ripollès i sense una valoració paisatgística i recreativa tan notable.

A la Catalunya occidental, els punts amb més valor paisatgístic, és a dir, el Pre-pirineu i el Pirineu (Vall d'Aran, Pallars Sobirà, Pallars Jussà i Alt Urgell), estan a més de 3 hores de l'aglomeració urbana de Barcelona. Aquesta baixa accessibilitat dificulta l'expansió de la propietat de RS per part de residents a la CMB en aquestes comarques. La resta de la Catalunya occidental, malgrat trobar-se a una distància notablement inferior, no té recursos paisatgístics remarcables ni una estructura productiva turística que puguin actuar com a elements que indueixin a la població a superar el límit temporal d'una hora entre l'habitatge principal i la RS i, per tant, a adquirir una RS en aquesta zona.

Així doncs, les dades obtingudes configuren un model de característiques semblants al proposat per Miossec (1977). Il·lustren, específicament, les distorsions considerades pel que fa a la concurrència d'espais emissors, indiquen el paper de fenòmens socio-culturals com ara la moda, la imatge, la valoració medioambiental o la qualitat informativa (diferències entre la Catalunya oriental i la Catalunya occidental) i posen en relleu les economies d'escala (concentració de RS a la costa).

Singularment, cal fer notar que no hi ha coincidència entre la localització territorial de les RS a Catalunya i la distribució de les RS de la població de la CMB. Tal com s'ha posat de manifest en l'apartat 1.3. del capítol 1, l'any 1983 el gruix del parc de RS de Catalunya es localitzava a la Costa Brava i a la Costa Daurada, tot i que les comarques que envolten Barcelona també n'aplegaven un volum notable. L'anàlisi realitzada fa possible de diferenciar la localització del parc de RS a Catalunya de les tendències de localització de les RS de la població de la CMB.

A l'hora de considerar quin tipus de dinàmiques d'expansió de les RS de la població de la CMB són

previsibles, caldrà tenir en compte el nivell de saturació de les àrees que, segons els models teòrics proposats, serien susceptibles de ser ocupades per RS.

En aquest sentit, doncs, el model resultant possibilita de plantejar la hipòtesi d'una progressiva i concèntrica expansió territorial de les àrees de RS de la població de la CMB a mesura que augmenti el nivell mitjà de la renda de la població d'aquesta zona, millorin les infraestructures de comunicació (de manera que es redueixin el temps i el cost de desplaçament) i que les àrees de RS del primer cinturó passin a ser indrets de residència principal. Es pot preveure que l'expansió estarà condicionada pels factors socio-culturals i econòmics que fins ara han provocat les distorsions. És previsible que, d'aquesta expansió, en quedi exclosa la Primera Corona. A la costa, tot i que hi participi, és previsible que l'expansió de les RS dels habitants de la CMB no sigui tan significativa com a les comarques d'interior, especialment a les zones més saturades per part d'usuaris procedents d'altres àrees, és a dir, a la Costa Brava.

2.2. Diferències en la localització de residències secundàries: la categoria socio-professional del cap de família, l'origen geogràfic de la família i les àrees de residència principal

Un cop establert el model de localització a Catalunya de les RS del conjunt de la població de la CMB l'any 1985, aquest apartat té l'objectiu de comprovar si determinades característiques familiars determinen *diferències* a l'hora de localitzar la RS. Les característiques familiars estudiades són les corresponents a les tres variables independents establertes a l'EM 1985-1986:

- 1) Categoria socio-professional del cap de família.
- 2) Origen geogràfic de la família.
- 3) Àrees de residència principal de la família.

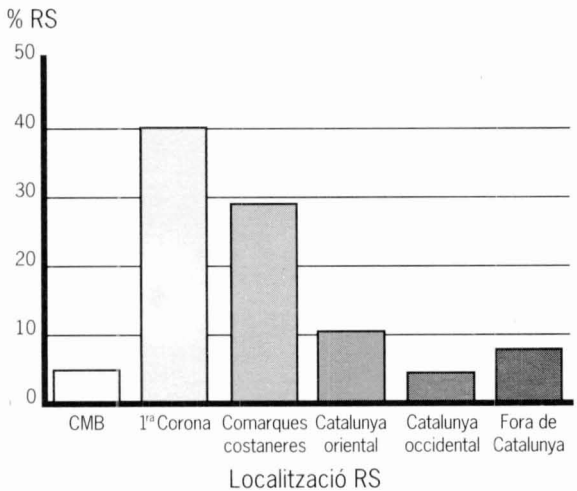
De l'anàlisi de la primera d'aquestes variables, la de *categoria socio-professional del cap de família*, es

poden extreure les següents conclusions: quant a la localització de les RS a Catalunya, les tres categories socio-professionals manifesten les mateixes preferències quant a la localització de RS. En primer lloc, la zona preferida per a la localització de RS és la Primera Corona, en segon lloc les comarques costaneres, en tercer lloc, la Catalunya oriental i per acabar, la mateixa CMB i la Catalunya occidental.

Les diferències entre les diverses categories es manifesten, però, en la proporció de RS localitzades fora de Catalunya. D'aquesta manera, a mesura que disminueix la categoria socio-professional del cap de família, augmenta la proporció de RS localitzades fora de Catalunya. Com es pot veure a la taula 17 i a les figures 20, 21 i 22, mentre que la proporció de RS localitzades fora de Catalunya no arriba al 10% per a les «categories altes», en canvi, a les «categories baixes» el percentatge de RS localitzades fora de Catalunya supera el 30%.

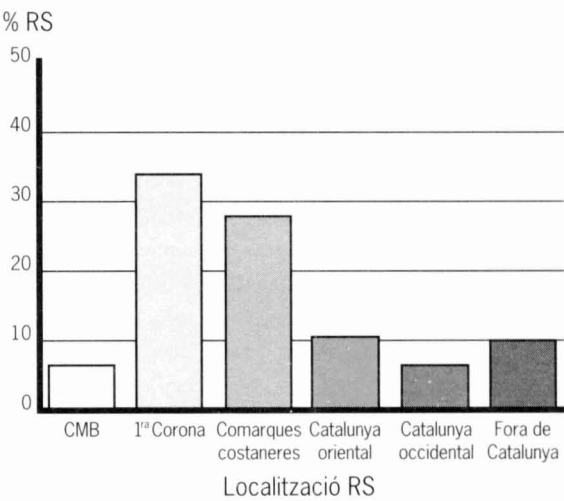
És poc probable que, a mesura que disminueixi la categoria socio-professional del cap de família, augmenti la preferència per localitzar «voluntàriament»

Figura 20. Preferències en la localització de la RS de les categories socio-professionals altes.

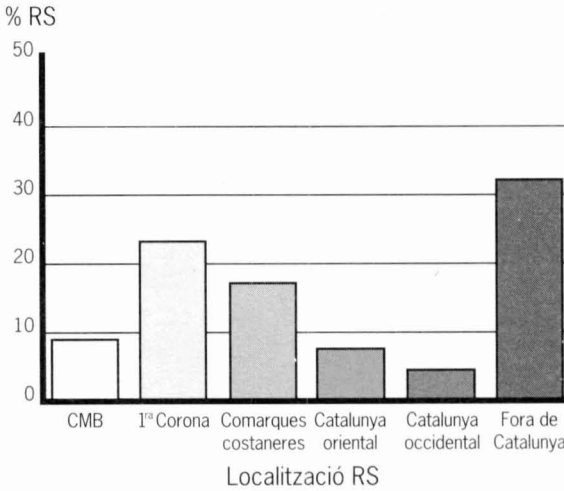
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Figura 21. Preferències en la localització de la RS de les categories socio-professionals mitjanes.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Figura 22. Preferències en la localització de la RS de les categories socio-professionals baixes.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Taula17. Preferències de localització de RS segons categories socio-professionals

	Altes		Mitjanes		Baixes	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
CMB	10	5,17	34	7,56	31	9,23
1ª Corona	157	40,57	153	34,00	81	24,11
Comarques Costa	114	29,46	123	27,33	60	17,86
Catalunya Oriental	43	11,11	53	11,78	27	8,04
Catalunya Occidental	16	4,13	34	7,56	20	5,95
Catalunya	4	1,03	4	0,89	3	0,89
Fora Catalunya	29	7,49	47	10,44	112	33,33
NS	4	1,03	2	0,44	2	0,60
Total	387	100,00	450	100,00	336	100,00

	Altres		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%
CMB	2	8,00	87	7,26
1ª Corona	6	24,00	397	33,14
Comarques Costa	6	24,00	303	25,29
Catalunya Oriental	0	0,00	123	10,27
Catalunya Occidental	1	4,00	71	5,93
Catalunya	0	0,00	11	0,92
Fora Catalunya	8	32,00	196	16,36
NS	2	8,00	10	0,83
Total	25	100,00	1198	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

la RS fora de Catalunya. La interpretació d'aquest fenomen pot venir donat per l'origen geogràfic de la família i a una emigració més a menys recent, més que no pas a una preferència de les categories baixes a localitzar la seva RS fora de Catalunya (vegeu Capítol 2, apartat 3).

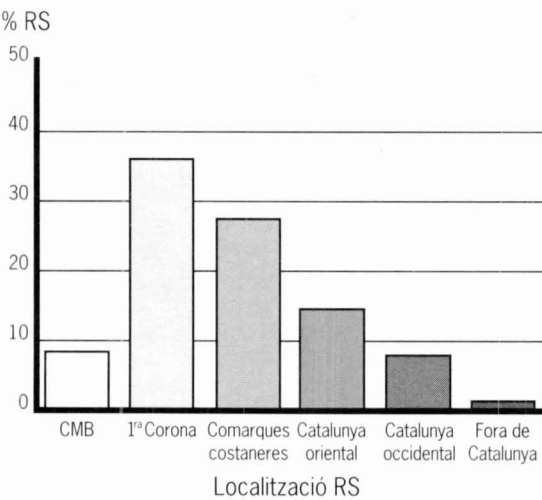
Aquesta mateixa idea es desprèn de l'anàlisi de la segona de les variables, la de *l'origen geogràfic de la família*. Com en l'anàlisi de les preferències segons la «categoria socio-professional» del cap de família, les preferències en la localització de la RS a Catalunya són les mateixes per a totes les categories, i es corresponen amb el model de localització proposat a l'apartat anterior (taula 18 i figures 23, 24, 25 i 26). Com era d'esperar, però, les diferències més significatives entre les categories corresponen a la proporció de RS localitzades a Catalunya i fora de

Catalunya. Mentre que a la categoria de «tots catalans» el percentatge de RS localitzades fora de Catalunya no arriba al 5%, en canvi, entre les RS de la categoria «tots de fora», gairebé el 60% es localitzen fora de Catalunya.

Aquestes dades confirmen dues idees: la primera, ja esmentada, segons la qual la localització de la RS fora de Catalunya ve determinada pel nombre de membres de la família no nascuts a Catalunya i, la segona, que dins del conjunt de RS que analitzem, queden inclosos dos fenòmens diferents o dos tipus de RS molt diferents.

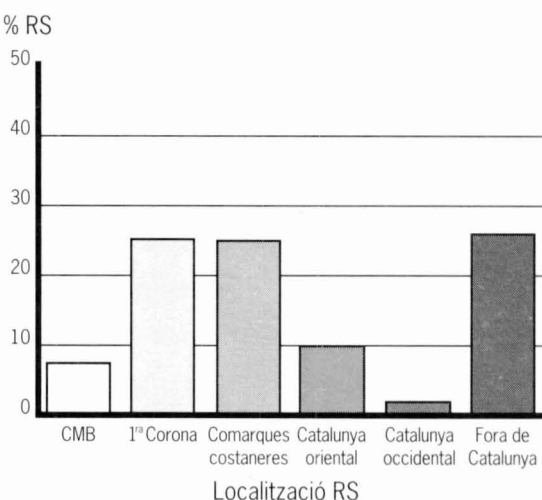
En relació a aquesta darrera idea i en general, es podrien diferenciar, d'una banda, les RS pròpiament dites, és a dir, residències secundàries destinades a activitats de lleure, «voluntàriament» adquirides

Figura 23. Preferències en la localització de la RS de les famílies d'origen català

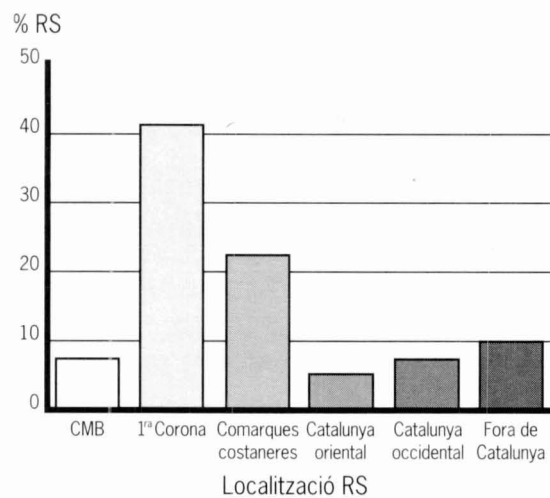
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Figura 25. Preferències en la localització de la RS de les famílies mixtes.

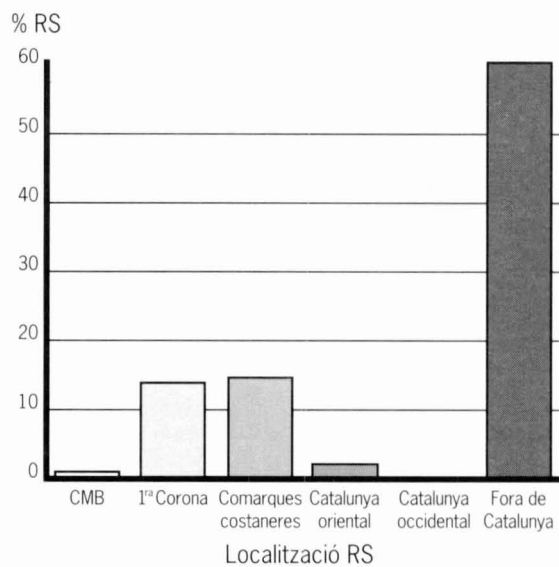
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Figura 24. Preferències en la localització de la RS dels matrimonis mixtes.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Figura 26. Preferències en la localització de la RS de les famílies de fora de Catalunya.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Taula 18. Preferències en la localització de RS segons l'origen geogràfic de la família

Tots el membres catalans			Matrimoni mixt		
	Freqüència	%	Freqüència	%	
CMB	40	7,72	18	6,98	
1ª Corona	192	37,07	112	43,41	
Comarques costa	145	27,99	64	24,81	
Catalunya oriental	74	14,29	14	5,43	
Catalunya occidental	38	7,34	22	8,53	
Catalunya	6	1,16	1	0,39	
Fora Catalunya	19	3,67	25	9,69	
NS/NC	4	0,77	2	0,78	
Total	518	100,00	258	100,00	

Família mixta			Tots de fora de Catalunya		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
CMB	26	8,67	3	2,46	87	7,26
1ª Corona	75	25,00	18	14,75	397	33,14
Comarques costa	74	24,67	20	16,39	303	25,29
Catalunya oriental	29	9,67	6	4,92	123	10,27
Catalunya occidental	11	3,67	0	0,00	71	5,93
Catalunya	4	1,33	0	0,00	11	0,92
Fora Catalunya	79	26,33	73	59,84	196	16,36
NS/NC	2	0,67	2	1,64	10	0,83
Total	300	100,00	122	100,00	1198	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

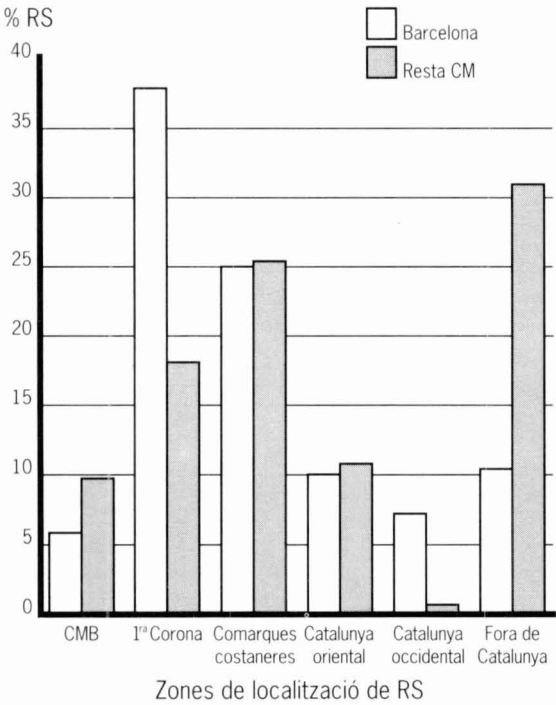
d'acord amb la categoria socio-econòmica corresponent i situades a les zones de localització preferent de RS (Primera Corona i comarques costaneres) i, d'altra banda, altres RS que originàriament eren residències permanents.

Per acabar, pel que fa a l'anàlisi de la variable àrees de residència principal de la família, es poden comparar amb una precisió més gran les diferències en la preferència de localització de RS entre Barcelona i la resta de la CMB (taula 19 i figura 27). El resultat no varien gaire dels obtinguts en l'anàlisi de les variables anteriors.

Mentre que el percentatge de famílies residents a Barcelona que declaren tenir RS fora de Catalunya és del 11,4%, més del 30% de les famílies que declaren tenir RS de la resta de la CMB la tenen fora de Catalunya. És evident que aquesta diferència ve donada per la diferent composició de la població de Barcelona i la de la resta de la CMB, tant per origen geogràfic com per categoria socio-econòmica familiar.

A la ciutat de Barcelona, la població té un percentatge més gran de RS localitzades a Catalunya perquè en la composició d'aquesta població hi ha una proporció

Figura 27. Preferències en la localització de la RS segons les àrees de residència de la família.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

més elevada de components d'origen català i de categories socio-econòmiques superiors. L'elevada proporció de RS localitzades fora de Catalunya de la població de la resta de la CMB es correspon, en canvi, a una proporció més gran de famílies d'origen no català i de categories socio-econòmiques més baixes.

La conclusió, per tant, és que tant la categoria socio-econòmica com l'origen geogràfic de la família determinen la localització de la RS dins o fora de Catalunya. En canvi, quan s'analitzen les preferències en la localització de les RS a Catalunya, s'observa que aquestes són les mateixes independentment de la categoria socio-econòmica i l'origen geogràfic de la família. Cal matisar, però, aquesta darrera afirmació, ja que si bé les preferències per la localització de la RS semblen ser les mateixes per a tots els grups, es podria intuir una certa diferenciació en indrets determinats, corresponents a diverses característiques socio-econòmiques. Una anàlisi d'aquest tipus, però, no es pot obtenir mitjançant els resultats de l'Enquesta metropolitana, sinó que requeriria una sèrie de dades d'àmbit municipal i fins i tot infra-municipal, que no són a l'abast d'aquest treball.

Taula19. Preferències en la localització de la RS segons àrees de residència de la família

	Barcelona		Resta CMB		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
CMB	59	6,48	28	9,72	87	7,26
1ª Corona	345	37,91	52	18,06	397	33,14
Comarques costa	229	25,16	74	25,69	303	25,29
Catalunya Oriental	91	10,00	32	11,11	123	10,27
Catalunya Occidental	67	7,36	4	1,39	11	5,93
Catalunya	7	0,77	4	1,39	11	0,92
Fora Catalunya	104	11,43	92	31,94	196	16,36
NS/NC	8	0,88	2	0,69	10	0,83
Total	910	100,00	288	31,65	1198	131,65

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

3. Accés a la propietat de la residència secundària a la CMB (1985)

3.1.Tipus d'accés

Un dels aspectes més polèmics, per la poca definició que se'n fa en el qüestionari, el trobem quan s'analitza el tipus de tinença de RS. Com ja ha quedat assenyalat a l'apartat 1.1. del capítol 1, no tots els autors consideren com a RS els habitatges de lleure llogats. En aquest apartat, tractarem de comprovar la tercera de les hipòtesis, és a dir, si la forma d'accés a la propietat determina una localització de les RS diferent.

Una primera aproximació al tema de la tinença de la RS ve donada per la proporció de RS de propietat i de lloguer. A partir de les dades de l'EM del 1985 es pot afirmar que només una de cada deu RS declarades és de lloguer. Aquest fet ja fa possible intuir que el concepte de tinença de RS dels enquestats va implícitament relacionat amb el concepte de propietat i que, per tant, no es consideren altres tipus d'habitatges de lleure més o menys comercialitzats, com ara apartaments, hotels, etc.

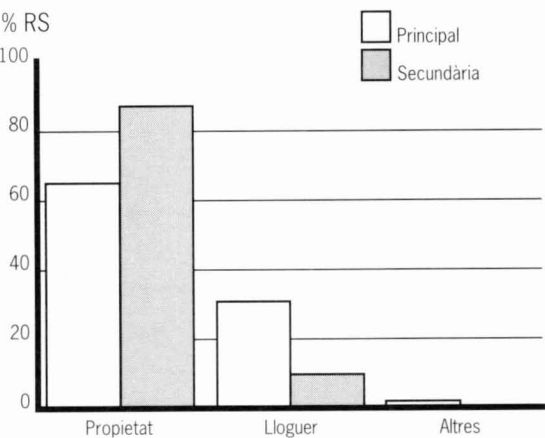
La relació entre propietat i RS torna a posar-se de manifest si es compara la proporció propietat/lloguer dels habitatges principals i de les RS dels enquestats. Pel que fa als habitatges principals, es pot dir que

Taula 20. Comparació entre el règim de tinença de l'habitatge principal i el de la RS

	Habitatge Principal		Residència Secundària	
	Freqüència	%	Freqüència	%
Propietat	3242	66,00	1068	88,34
Lloguer	1532	31,20	133	11,00
Altres	128	2,60	4	0,33
NS/NC	10	0,20	4	0,33
Total	4912	100,00	1209	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

Figura 28. Comparació entre el règim de tinença de l'habitatge principal i el de la RS

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

aproximadament el 31,0% són de lloguer. Aquest percentatge, que es pot considerar baix en comparació amb altres països d'Europa, disminueix fins l'11,0% quan s'analitza la tinença de RS. Aquestes dades es reflecteixen a la taula 20 i a la figura 28.

Una anàlisi més exhaustiva del tipus de tinença de la RS mostra que cap de les variables independents, és a dir, ni la categoria socio-professional del cap de família ni l'origen geogràfic familiar ni les àrees de residència principal tenen una relació clara amb el tipus de tinença de les RS. Això es pot comprovar a les taules 21, 22 i 23 i a la figura 29.

En l'anàlisi de les zones de localització de la RS tampoc no s'observen diferències en la proporció propietat/lloguer (figura 30). L'únic punt destacable és que les RS amb menys incidència de lloguer són les situades a la Catalunya occidental i a fora de Catalunya. En general, es pot intuir que el fet que la majoria de les RS que apareixen a l'EM siguin de propietat, independentment de les zones de localització, ve donat per les característiques de la pregunta més que no pas per les condicions reals del mercat de RS.

Taula 21. Relació entre tipus de tinença de la RS i categoria socio-professional del cap de família

Categories Baixes			Categories Mitjanes		Categories Altes		Altres		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
Propietat	313	91,79	395	87,58	338	87,11	22	88,00	1068	88,63
Lloguer	27	7,92	55	12,20	48	12,37	3	12,00	133	11,04
Altres	1	0,29	1	0,22	2	0,52	0	0,00	4	0,33
Total	341	100,00	451	100,00	388	100,00	25	100,00	1205	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta Metropolitana (1985).

Taula 22. Relació entre tipus de tinença de RS i origen geogràfic de la família

Tots de fora			Família mixta			
	Freqüència	%	Freqüència	%		
Propietat	116	95,08	274	90,13		
Lloguer	6	4,92	29	9,54		
Altres	0	0,00	1	0,33		
Total	122	100,00	304	100,00		

Matrimoni mixt			Tots catalans		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
Propietat	226	86,59	452	87,26	1068	88,63
Lloguer	32	12,26	66	12,74	133	11,04
Altres	3	1,15	0	0,00	4	0,33
Total	261	100,00	518	100,00	1205	100,00

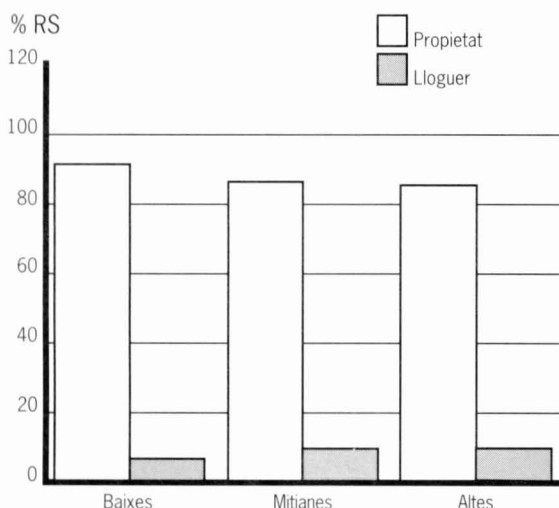
Font: Elaboració pròpia de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

Taula 23. Tipus de tinença de RS segons les àrees de residència de la família

Barcelona			Resta CMB		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
Propietat	798	87,31	270	92,78	1068	88,63
Lloguer	112	12,25	21	7,22	133	11,04
Altres	4	0,44	0	0,00	4	0,33
Total	914	100,00	291	100,00	1205	100,00

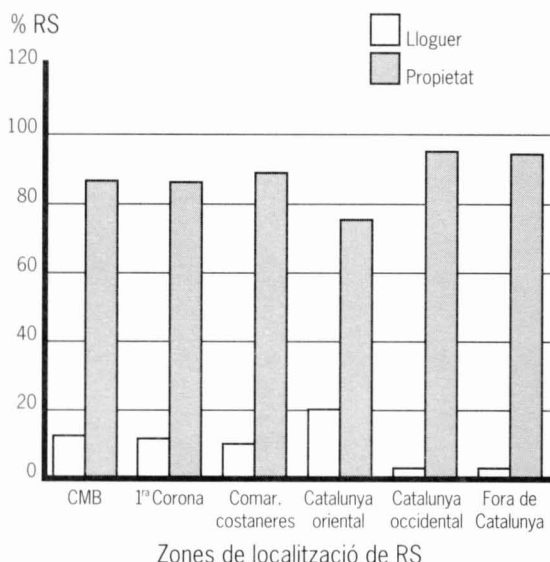
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

Figura 29. Relació entre tipus de tinença de la RS i categoria socio-professional del cap de família.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Figura 30. Relació entre el tipus de tinença i zones de localització de la RS

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Pel que fa a les RS de lloguer, la seva anàlisi és complicada, ja que els pocs casos representats (133 dels 1205) no en fan possible la caracterització (lloguer indefinit o de temporada). En canvi, el nombre de RS de propietat permet una anàlisi bastant acurada de l'accés a la propietat.

Per tant, amb les dades de l'EM, el que s'intenta és establir un model explicatiu que relacioni l'accés a la propietat de la RS i la seva localització, el qual es desenvolupa en el següent apartat.

En l'anàlisi s'observa que com més alta és la categoria socio-professional del cap de família més es tendeix a tenir la RS en règim de lloguer; enfront del 7,92% d'aquest tipus d'accés a les RS de les categories baixes ens trobem amb el 12,37% de les RS que pertanyen a les categories altes. Així mateix, també s'observa que són les famílies constituïdes per membres nascuts tots fora de Catalunya les que posseeixen, proporcionalment, un menor percentatge de RS de lloguer (4,92%), mentre que a les famílies amb tots els membres catalans i amb RS aquest percentatge augmenta fins al 12,74%. Si s'analitza per àrees de residència, els barcelonins adquireixen més la seva RS per lloguer (12,25%) que els residents a la resta de la CMB, on aquesta forma d'accés suposa només el 7,22% del total de RS dels habitants d'aquesta zona.

Per finalitzar, es pot mencionar que la relació entre el tipus de tinença de RS i les tres variables analitzades és la mateixa que la que hi ha entre el tipus de tinença de l'habitatge principal i aquestes variables. És a dir, que les categories baixes, els qui viuen a l'àrea sub-urbana barcelonina i els immigrants tendeixen a tenir el seu habitatge (tant el principal com la RS) més en propietat que les categories altes, els residents a Barcelona i els catalans. De totes maneres, i encara que l'accés a la primera i a la segona residències segueix pautes semblants, com ja s'ha dit, és més elevat, en tots els grups, el percentatge de residències principals en lloguer que el de RS. Aquest comportament serà interessant d'estudiar quan es desenvolupi una anàlisi més detallada sobre l'habitatge a Barcelona, tant en la seva vessant de propietat com en la de lloguer.

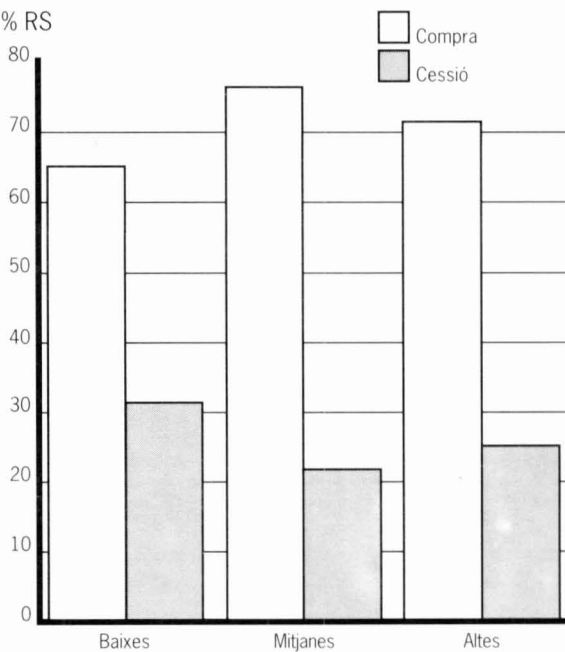
3.2.Tipus d'accés a la propietat de les residències secundàries segons la seva localització geogràfica

Com ja s'ha apuntat en apartats anteriors, es podrien distingir dos tipus de RS. D'una banda, les RS de lleure, situades a les zones de localització preferent de RS, és a dir, la Primera Corona, la costa i bona part de les situades a la Catalunya oriental; i, les RS —antigues residències principals—, l'origen de les quals com a tals es pot suposar que ve donat per una emigració de la família. Encara que totes dues siguin de propietat, es poden diferenciar les unes de les altres per la forma d'accés a la propietat. D'aquesta manera, mentre que les primeres han estat adquirides bàsicament per compra, la propietat de les segones, en canvi, és conseqüència d'una cessió (7).

A partir de les dades de l'EM 1985, i en general, es pot dir que aproximadament una de cada quatre RS de propietat ha estat adquirida per cessió, concretament el 27,18%. Aquesta proporció es manté, independentment de la categoria socio-professional del cap de família (figura 31), l'origen geogràfic i les àrees de residència principal de la família. Per tant, no és possible establir un model d'accés a la propietat de la RS a partir de les característiques sociològiques de la família.

(7) S'entén per cessió els traspassos de propietat tant per herència com «inter vius».

Figura 31. Relació entre l'accés a la propietat de la RS i categoria socio-professional del cap de família.

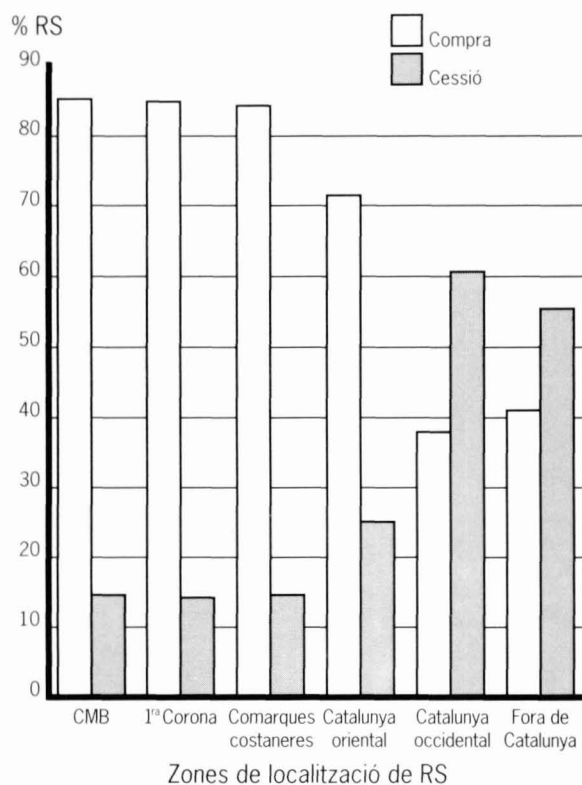
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Les diferències, en canvi, es troben en l'anàlisi de l'accés a la propietat de la RS segons quina en sigui la localització. Com es pot comprovar a la taula 24 i a la figura 32, mentre que a les zones de localització preferent de RS (Primera Corona i Costa) l'accés a la

Taula 24. Accés a la propietat de la RS segons les zones de destinació						
	Compra		Cessió		Total	
	Freqüència	%	Freqüència	%	Freqüència	%
CMB	65	85,53	11	14,47	76	100,00
Primera Corona	294	84,97	52	15,03	346	100,00
Comarques costa	226	83,70	44	16,30	270	100,00
Catalunya oriental	71	73,20	26	26,80	97	100,00
Catalunya occidental	26	38,24	42	61,76	68	100,00
Catalunya	6	60,00	4	40,00	10	100,00
Fora de Catalunya	81	42,86	108	57,14	189	100,00
Total RS propietat	769	72,82	287	27,18	1056	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta Metropolitana 1985.

Figura 32. Accés a la propietat de la RS segons la localització d'aquesta.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

propietat de la RS és essencialment per compra (amb més del 80,0%), en canvi, a mesura que disminueix el percentatge de RS localitzades per zones (zones amb menys atractiu turístic), augmenta la proporció de RS adquirides per cessió. El casos extrems són els de les RS localitzades fora de Catalunya i a la Catalunya occidental, on el 57,14% i el 61,76% de les RS, respectivament, són adquirides per cessió. Hem de recordar que en aquestes dues zones és on, a més a més, es donava el menor percentatge de RS de lloguer.

IV. LA LOCALITZACIÓ DE LA RESIDÈNCIA SECUNDÀRIA
DE LA POBLACIÓ DE LA CIUTAT DE BARCELONA (1985 i 1990)

1. Localització de les residències secundàries

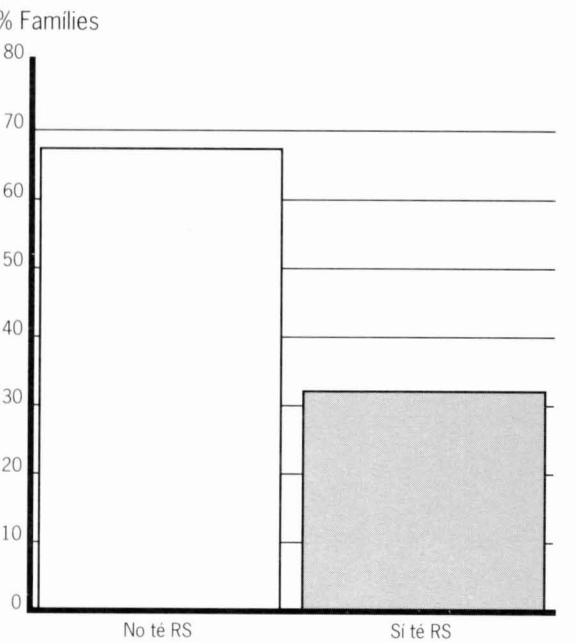
En aquest capítol s'analitzen les tendències en la localització de les RS de la població de la ciutat de Barcelona els anys 1985 i 1990. En primer lloc s'exposen les pautes de localització generals. Posteriorment, en apartats específics, es proposen els models de localització de les RS de la població de Barcelona entre els anys 1985 i 1990 i el model

Taula 25. Importància del fenomen de la RS (Barcelona, 1985)

	Freqüència	% Total mostra
No té RS	2011	68,63
Sí té RS	913	31,13
NS/NC	4	0,14
Total	2928	100,00

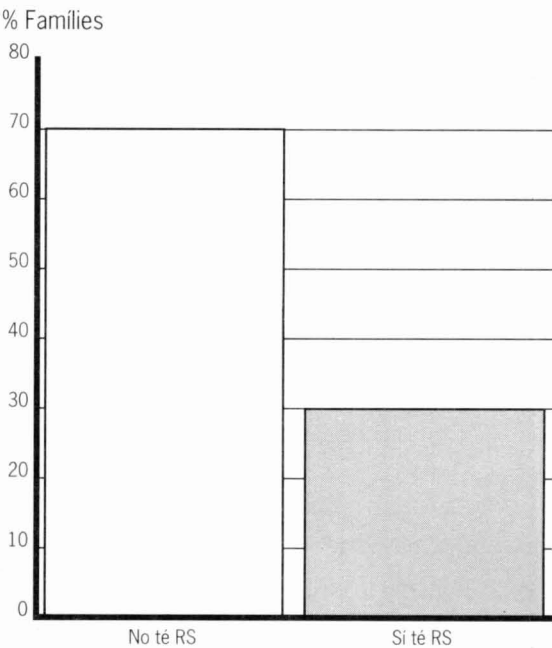
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

Figura 33. Importància del fenomen de la RS a Barcelona (1985).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

Figura 34. Importància del fenomen de la RS a Barcelona (1990).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana 1985

dinàmic que es deriva de l'evolució de les tendències de localització observades entre aquests dos anys.

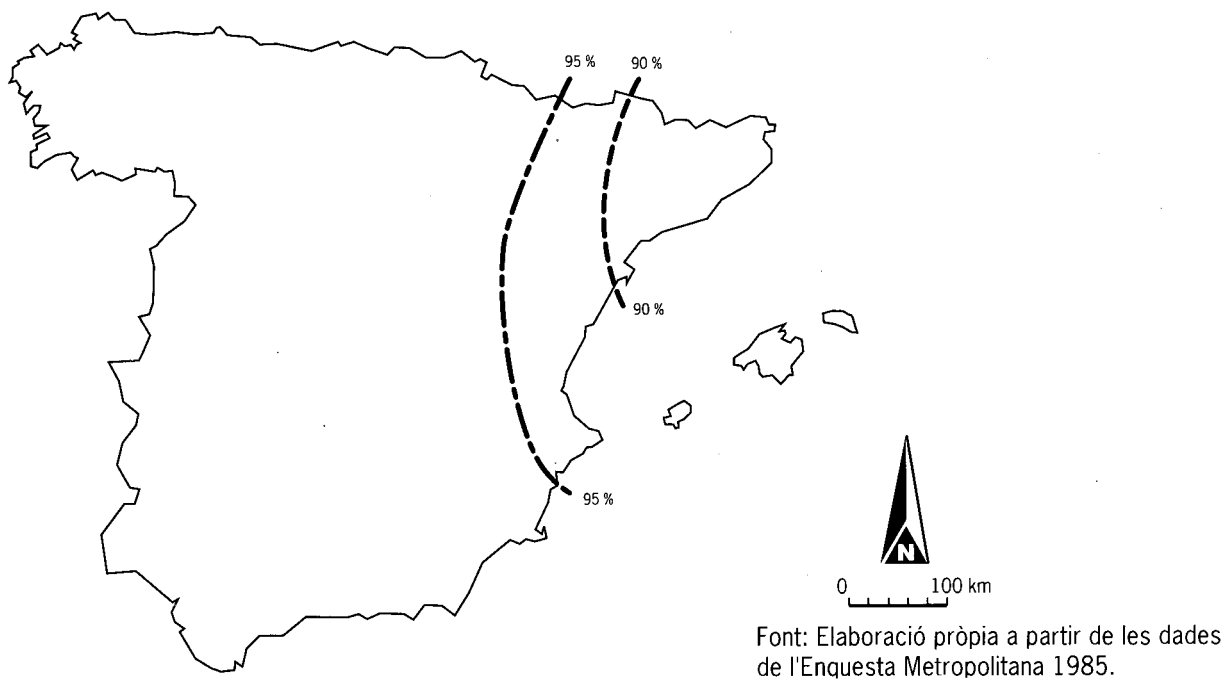
Una primera observació de les dades (taules 25 i 26 i figures 33 i 34), ens mostra que la proporció de barcelonins que posseeix RS no ha variat entre el 1985 i el 1990, ja que en tots dos anys aquest percentatge oscil·la al voltant del 30,0% (el 31,18%

Taula 26. Importància del fenomen de la RS (Barcelona, 1990)

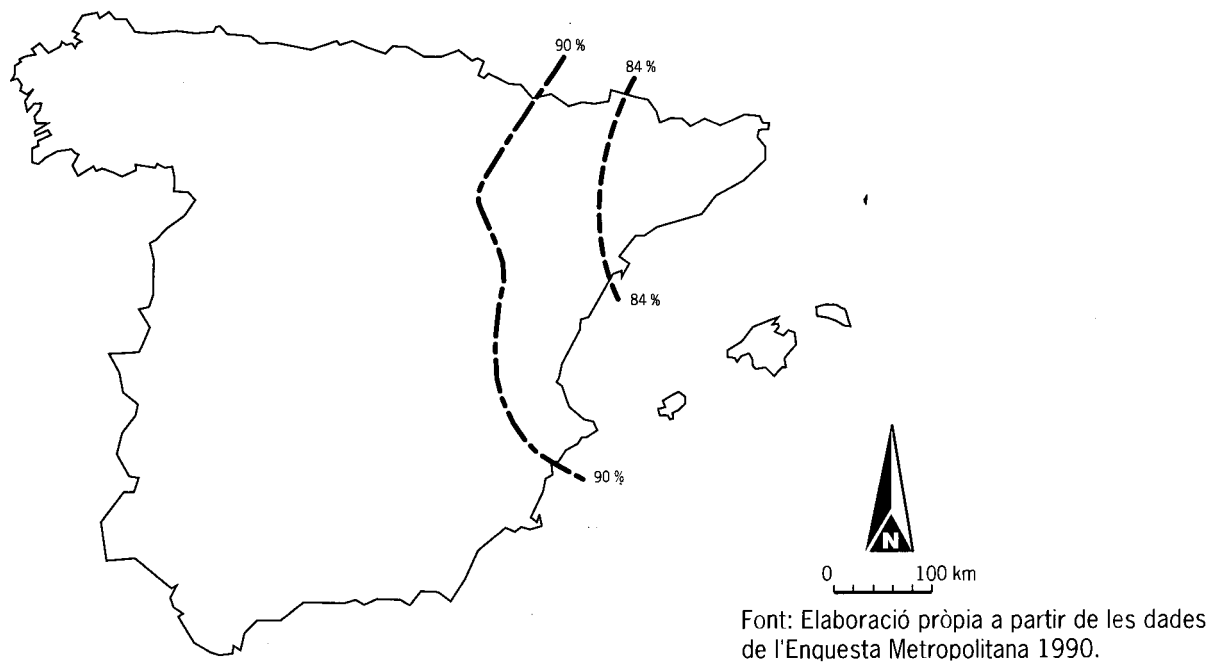
	Freqüència	% Total mostres
No té RS	1526	70,52
Sí té RS	629	29,07
NS/NC	9	0,42
Total	2164	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta Metropolitana (1985).

Mapa 10. Distribució de les residències secundàries de la població de Barcelona (1985).

Mapa 11. Distribució de les residències secundàries de la població de Barcelona (1990).

l'any 1985 i el 29,07% l'any 1990). Tanmateix, el fenomen de la RS és més important en el municipi de Barcelona que en el conjunt de la CMB. L'any 1985 el 24,53% (vegeu taula 3) dels residents en el conjunt de municipis de la CMB tenien RS.

L'any 1985, la majoria de les RS dels barcelonins es localitzen a Catalunya; únicament l'11,64% es localitza fora de Catalunya. Com s'observa en el mapa 10, aquest any el 95% dels barcelonins tenien la seva RS a Catalunya (88,36%), l'Aragó (3,22%), el País Valencià (0,89%) i les Illes Balears (1,22%), és a dir, a Catalunya i a les Comunitats Autònomes limítrofs (taula 27), cosa que confirma el mateix fenomen observat en la CMB. A la Comunitat Autònoma de Castella-Lleó, s'hi localitzaven, l'any 1985, únicament més d'un 1% de les RS dels barcelonins.

L'enquesta de 1990 confirma aquesta tendència. Així, com es pot observar en el mapa 11, la majoria

de les RS dels barcelonins es localitzen a Catalunya i a les àrees adjacents. Tanmateix, s'hi veuen algunes variacions d'una certa importància. La proporció de barcelonins que l'any 1990 tenia la seva RS a Catalunya era només el 83,20% dels que tenien RS. És una proporció inferior respecte a l'obtinguda l'any 1985 (88,36%). Inversament, entre el 1985 i el 1990 augmenta la proporció de RS localitzades a l'Aragó (el 4,48% l'any 1990) i al País Valencià (l'1,92% l'any 1990) i disminueix la proporció corresponent a les Illes Balears (0,96%). Globalment s'observa, doncs, que augmenta el pes relatiu de les RS dels barcelonins localitzades en altres indrets d'Espanya (taula 28).

No és possible, de moment, avaluar si aquesta variació en el percentatge de la localització de les RS fora de Catalunya és deguda a un augment de la compra de RS o si bé l'increment està provocat per les que han estat obtingudes per cessió.

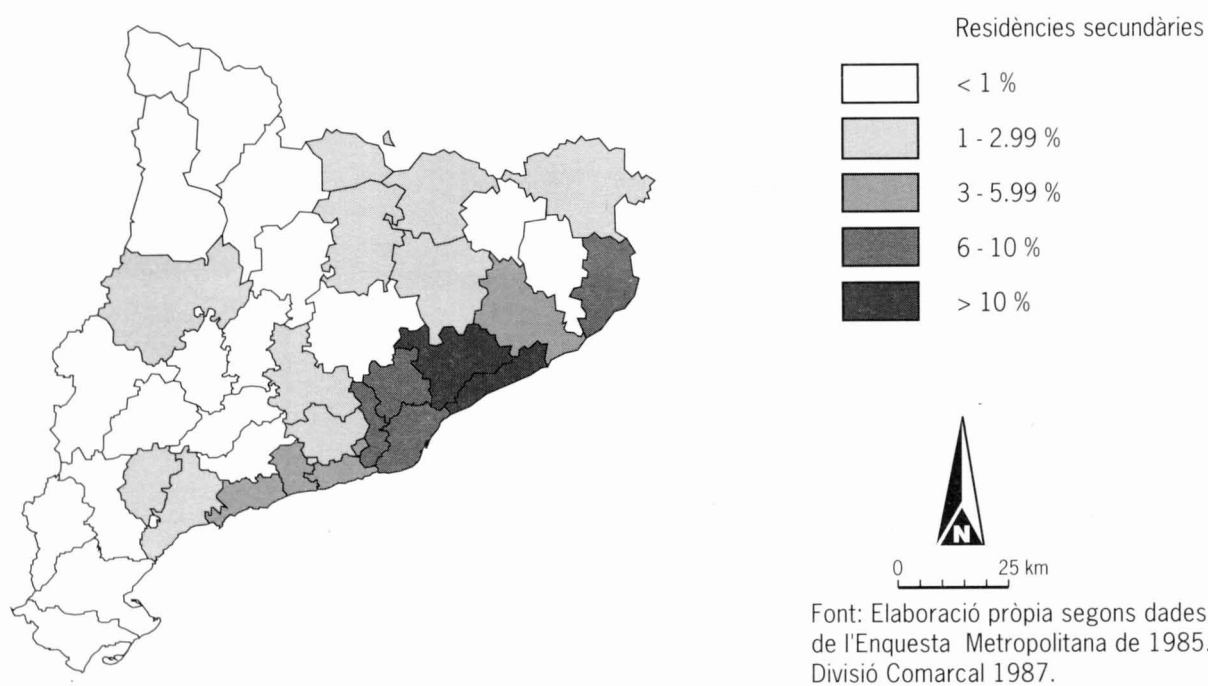
Taula 27. Distribució de les RS de la població de Barcelona fora de Catalunya (1985)

	Freqüència	% Total mostra	% Total RS	% Total fora
Andalusia	8	0,27	0,89	7,62
Aragó	29	0,99	3,22	27,62
Astúries	0	0,00	0,00	0,00
Balears	11	0,38	1,22	10,48
Canàries	1	0,03	0,11	0,95
Cantàbria	0	0,00	0,00	0,00
Castella-La Manxa	8	0,27	0,89	7,62
Castella-Lleó	15	0,51	1,66	14,29
Extremadura	8	0,27	0,89	7,62
Galícia	7	0,24	0,78	6,67
Madrid	1	0,03	0,11	0,95
Múrcia	5	0,17	0,55	4,76
Navarra	0	0,00	0,00	0,00
País Valencià	8	0,27	0,89	7,62
Rioja	4	0,14	0,44	3,81
Total fora Catalunya	105	3,59	11,64	100,00

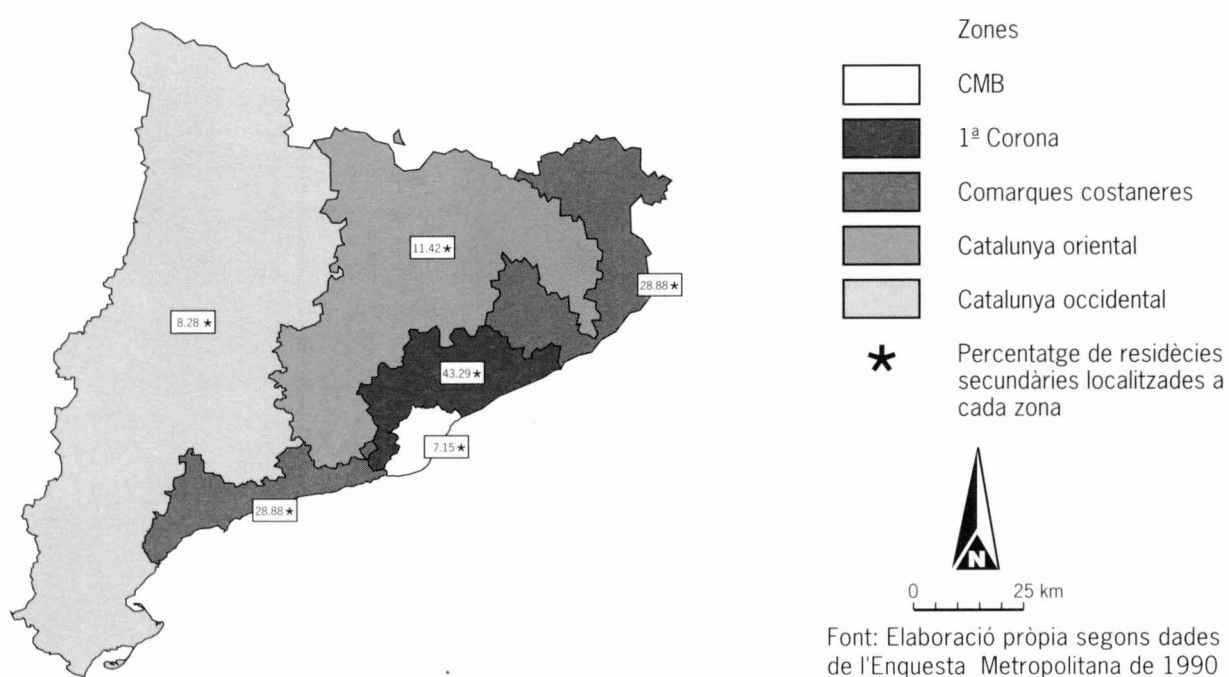
Taula 28. Distribució de les RS de la població de Barcelona fora de Catalunya (1990)

	Freqüència	% Total mostra	% Total RS	% Total fora
Andalusia	15	0,69	2,40	14,29
Aragó	28	1,29	4,48	26,67
Astúries	1	0,05	0,16	0,95
Balears	6	0,28	0,96	5,71
Canàries	0	0,00	0,00	0,00
Cantàbria	1	0,05	0,16	0,95
Castella-La Manxa	8	0,37	1,28	7,62
Castella-Lleó	14	0,64	2,24	13,33
Extremadura	3	0,14	0,48	2,86
Galícia	10	0,46	1,60	9,52
Madrid	0	0,00	0,00	0,00
Múrcia	1	0,05	0,16	0,95
Navarra	2	0,09	0,32	1,90
País Valencià	12	0,55	1,92	11,43
Rioja	0	0,00	0,00	0,00
Altres	4	0,18	0,64	3,81
Total Fora Catalunya	105	4,83	16,80	100,00

Mapa 12. Localització a Catalunya de les residències secundàries de la població de Barcelona (1985).

Mapa 13. Zones de localització a Catalunya de les residències secundàries de la població de Barcelona (1985).

Taula 29. Distribució a Catalunya de les RS de la població de Barcelona (1985)

	Freqüència	% total mostra	% total RS	% total Catalunya
CMB	57	1,95	6,32	7,15
Primera Corona				
Maresme	151	5,16	16,74	18,95
Vallès Oriental	87	2,97	9,65	10,92
Baix Llobregat	54	1,84	5,99	6,78
Vallès Occidental	53	1,81	5,88	6,65
TOTAL 1ª Corona	345	11,78	38,25	43,29
Comarques costaneres exteriors				
Baix Empordà	50	1,71	5,54	6,27
Baix Penedès	44	1,50	4,88	5,52
Garraf	39	1,33	4,32	4,89
Tarragonès	36	1,23	3,99	4,52
la Selva	34	1,16	3,77	4,27
Alt Empordà	19	0,65	2,11	2,38
Baix Camp	9	0,31	1,00	1,13
Total Com. Cost. Ext.	231	7,89	25,61	28,98
Catalunya oriental				
Anoia	22	0,75	2,44	2,76
Alt Penedès	14	0,48	1,55	1,76
Osona	13	0,44	1,44	1,63
Cerdanya	11	0,38	1,22	1,38
Ripollès	10	0,34	1,11	1,25
Berguedà	8	0,27	0,89	1,00
Bages	6	0,20	0,67	0,75
Gironès	4	0,14	0,44	0,50
Garrotxa	3	0,10	0,33	0,38
Total Catalunya oriental	91	3,11	10,09	11,42

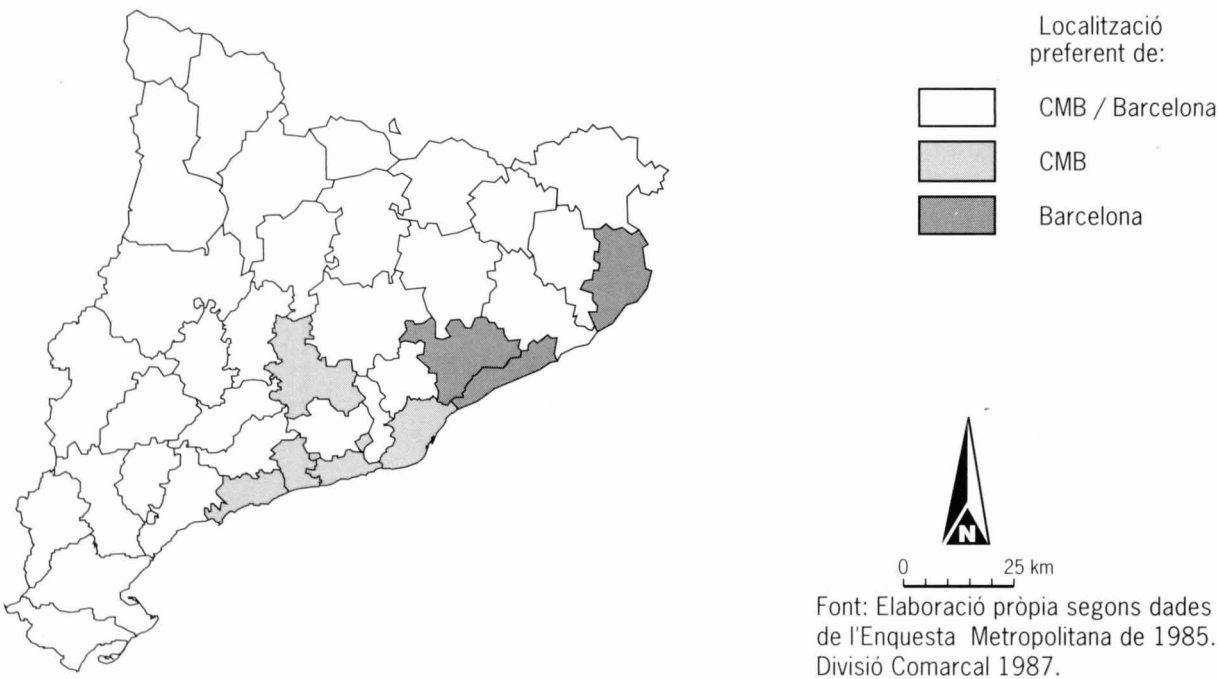
	Freqüència	% total mostra	% total RS	% total Catalunya
Catalunya Occidental				
Noguera	11	0,38	1,22	1,38
Priorat	8	0,27	0,89	1,00
Baix Ebre	5	0,17	0,55	0,63
Ribera d'Ebre	5	0,17	0,55	0,63
Urgell	5	0,17	0,55	0,63
Alt Camp	4	0,14	0,44	0,50
Garrigues	4	0,14	0,44	0,50
Montsià	4	0,14	0,44	0,50
Segrià	4	0,14	0,44	0,50
Vall d'Aran	4	0,14	0,44	0,50
Alt Urgell	3	0,10	0,33	0,38
Conca de Barberà	3	0,10	0,33	0,38
Terra Alta	3	0,10	0,33	0,38
Segarra	2	0,07	0,22	0,25
Pallars Jussà	1	0,03	0,11	0,13
Pallars Sobirà	0	0,00	0,00	0,00
Solsonès	0	0,00	0,00	0,00
Total Catalunya occ.	66	2,25	7,32	8,28
Catalunya	7	0,24	0,78	0,88
Total Catalunya	797	27,22	88,36	100,00

1.1. Model de localització de la residència secundària l'any 1985

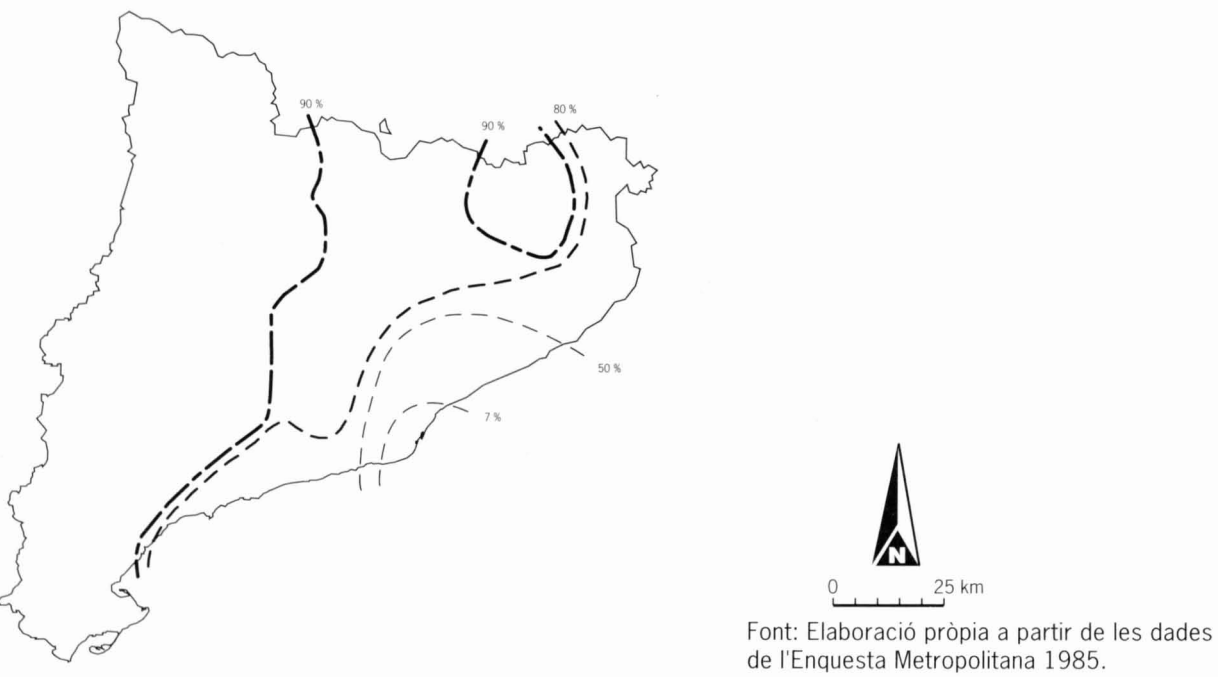
La distribució territorial de les RS de la població de Barcelona, a l'interior de Catalunya l'any 1985, queda recollida en la taula 29 i en el mapa 12. Aquesta classificació permet delimitar com a àrees de localització de les RS dels habitants de Barcelona les mateixes cinc àrees que s'han establert per al conjunt de la població de la CMB (mapa 13).

La localització de RS dels habitants de la ciutat de Barcelona presenta algunes singularitats en

Mapa 14. Variació relativa en la tendència de localització de residències secundàries de la població de Barcelona i del total de la CMB (1985).

Mapa 15. Model de localització de les residències secundàries de la població de Barcelona a Catalunya (1985).

comparació al comportament global observat en la localització de les RS del conjunt de la població de la CMB l'any 1985, i es caracteritza pels trets següents:

1) Una menor localització de RS a l'interior de l'àrea metropolitana de Barcelona (7,15% front a 8,77%)

2) Una major localització de RS a la *Primera Corona* (el 43,29% enfront del 40,02%).

3) una menor localització de RS a la costa (el 28,98% enfront del 30,54%). Amb tot, el percentatge es manté, i fins i tot s'incrementa lleugerament, en el sector de la Costa Brava (el 12,92% enfront de l'11,29%). Aquesta singularitat pot resultar indicativa d'una certa diversificació de preferències de localització a la costa catalana.

4) Una lleugera disminució del percentatge de localització de RS a les comarques de la *Catalunya oriental* (l'11,42% enfront del 12,40%).

5) Un lleuger augment a les comarques de la *Catalunya occidental* (el 8,28% enfront del 7,16%).

Sembla que es configura un cert biaix al nord en la localització de la RS de la població de Barcelona en comparació amb la localització observada en considerar el conjunt dels habitants de la CMB (mapa 14). Totes les comarques de la Primera Corona i de la costa situades al nord de la CMB obtenen percentatges de localització de RS més elevats quan s'ha considerat exclusivament la ciutat de Barcelona que quan s'ha considerat el conjunt de la població de la CMB.

Les variacions són especialment rellevants quan es tracta de les comarques del Maresme, el Vallès Oriental i el Baix Empordà; es podria pensar que la franja litoral de la Selva també deu estar sotmesa a aquest mateix fenomen, encara que, a causa de la seva estructura territorial, marcadament interior, les dades no ho reflecteixin. Quant a la població de la CMB, sembla que tendeix a localitzar les seves RS al sud. Els valors de la variació relativa més significatius respecte als habitants de la ciutat de Barcelona són els del Garraf, el Baix Penedès i el Tarragonès, a la

costa, i l'Anoia, a l'interior. El mateix àmbit de la CMB sembla que atrau més RS dels seus habitants que no dels residents a Barcelona.

A banda de factors vinculats a l'accessibilitat i al preu del sòl, possiblement aquest fenomen estigui relacionat amb una major antiguitat en l'accés a RS per part dels habitants de la ciutat de Barcelona. Això concordaria amb el fet que el Maresme i la Costa Brava han estat les primeres zones litorals de Catalunya objecte de demanda turístico-residencial. Atès que, històricament, l'accés a la propietat d'una RS ha estat privatiu d'individus pertanyents a grups socials econòmicament forts, la imatge construïda pels primers estiuejants i la percepció per part dels sectors que gradualment han anat accedint a una RS podrien haver afavorit la localització de la RS dels habitants de categories socio-professionals mitja i alta en aquestes àrees.

Tanmateix, semblaria que la tipologia dels factors que condicionen aquestes pautes de localització és la mateixa que la que es considera en analitzar el conjunt de la població de la CMB, ja que el model territorial resultant (mapa 15) no difereix en absolut de l'establert en estudiar la localització de les RS de la població del conjunt de la CMB.

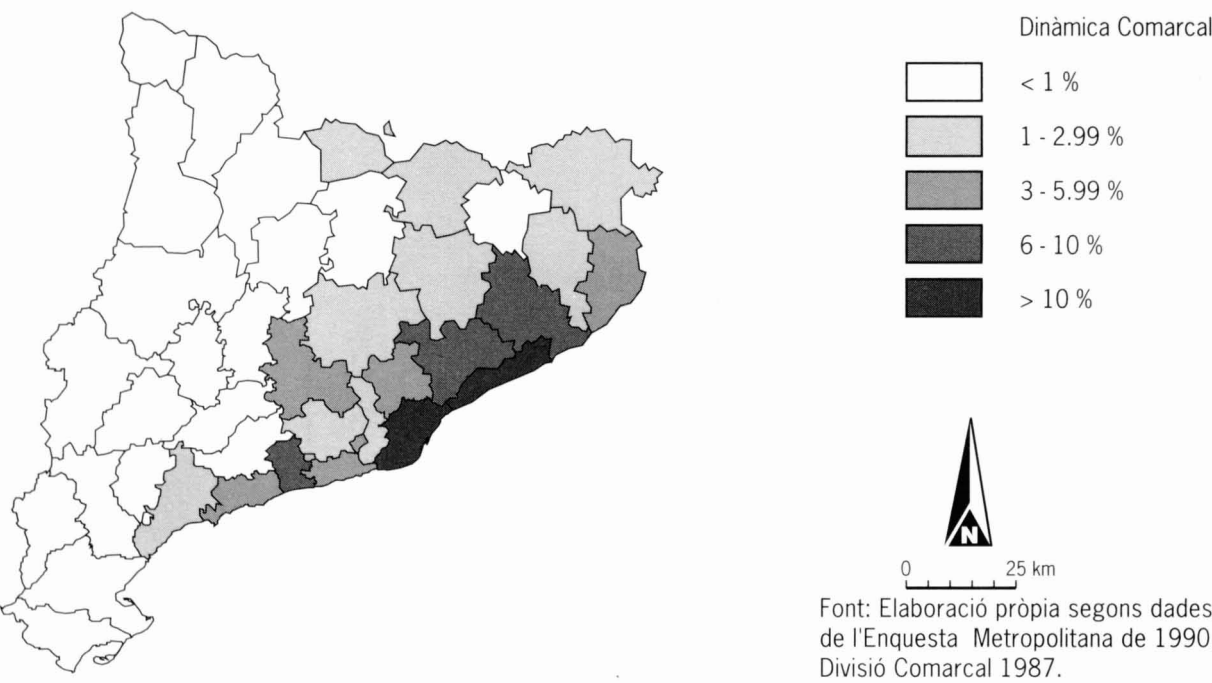
1.2. Model de localització de la residència secundària l'any 1990

La distribució territorial de les RS dels barcelonins l'any 1990 (taula 30) presenta variacions importants respecte a la de l'any 1985. L'observació de la distribució comarcal de la RS (mapa 16) i de la distribució per àrees (mapa 17) permeten trobar les següents variacions:

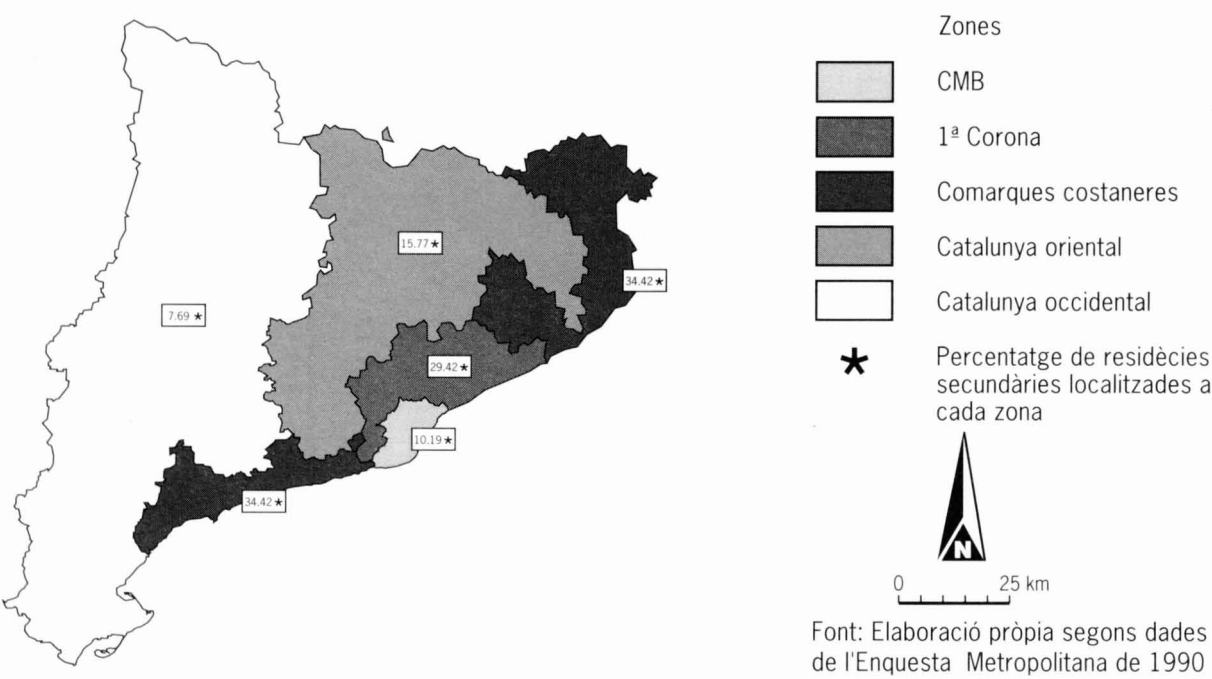
1) L'Àrea Metropolitana de Barcelona aplega el 10,19% de les RS dels barcelonins. Es tracta d'un percentatge lleugerament més alt que el de l'any 1985 (7,15%).

2) La *Primera Corona* acull el 29,42% de les RS dels barcelonins. És un percentatge considerablement més baix que el del 1985 (43,29%).

Mapa 16. Localització a Catalunya de les residències secundàries de la població de Barcelona (1990).

Mapa 17. Zones de localització a Catalunya de les residències secundàries de la població de Barcelona (1990).

Taula 30. Distribució a Catalunya de les RS de la població de Barcelona (1990)

	Freqüència	% total mostra	% total RS	% total Catal.
CMB	53	2,45	8,48	10,19
Primera Corona				
Maresme	83	3,84	13,28	15,96
Vallès Oriental	40	1,85	6,40	7,69
Vallès Occidental	17	0,79	2,72	3,27
Baix Llobregat	13	0,60	2,08	2,50
Total 1ª Corona	153	7,07	24,48	29,42
Comarques costaneres exteriors				
Baix Penedès	42	1,94	6,72	8,08
la Selva	32	1,48	5,12	6,15
Garraf	31	1,43	4,96	5,96
Baix Empordà	29	1,34	4,64	5,58
Tarragonès	26	1,20	4,16	5,00
Alt Empordà	10	0,46	1,60	1,92
Baix Camp	9	0,42	1,44	1,73
Total Com. Cost. ext.	179	8,27	28,64	34,42
Catalunya oriental				
Anoia	18	0,83	2,88	3,46
Alt Penedès	14	0,65	2,24	2,69
Osona	11	0,51	1,76	2,12
Cerdanya	10	0,46	1,60	1,92
Gironès	8	0,37	1,28	1,54
Ripollès	8	0,37	1,28	1,54
Bages	7	0,32	1,12	1,35
Berguedà	3	0,14	0,48	0,58
Garrotxa	3	0,14	0,48	0,58
Total Catalunya Or.	82	3,79	13,12	15,77

	Freqüència	% total mostra	% total RS	% total Catal.
Catalunya occidental				
Segrià	5	0,23	0,80	0,96
Conca de Barberà	4	0,18	0,64	0,77
Alt Camp	4	0,18	0,64	0,77
Alt Urgell	3	0,14	0,48	0,58
Baix Ebre	3	0,14	0,48	0,58
Pallars Jussà	3	0,14	0,48	0,58
Pallars Sobirà	3	0,14	0,48	0,58
Ribera d'Ebre	3	0,14	0,48	0,58
Garrigues	2	0,09	0,32	0,38
Noguera	2	0,09	0,32	0,38
Solsonès	2	0,09	0,32	0,38
Terra Alta	2	0,09	0,32	0,38
Vall d'Aran	2	0,09	0,32	0,38
Priorat	1	0,05	0,16	0,19
Segarra	1	0,05	0,16	0,19
Montsià	0	0,00	0,00	0,00
Urgell	0	0,00	0,00	0,00
Total Catalunya Occ.	40	1,85	6,40	7,69
Catalunya	13	0,60	2,08	2,50
Total Catalunya	520	24,03	83,20	100,00

3) La localització als sectors de costa de RS dels barcelonins l'any 1990 és del 34,42%, un percentatge considerablement més alt que el que s'obtenia l'any 1985 (28,98%).

4) A la *Catalunya oriental*, el percentatge de localització de RS dels barcelonins augmenta significativament l'any 1990 i passa a ser del 15,77% (enfront de l'11,42% del 1985).

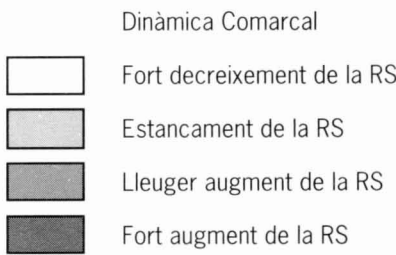
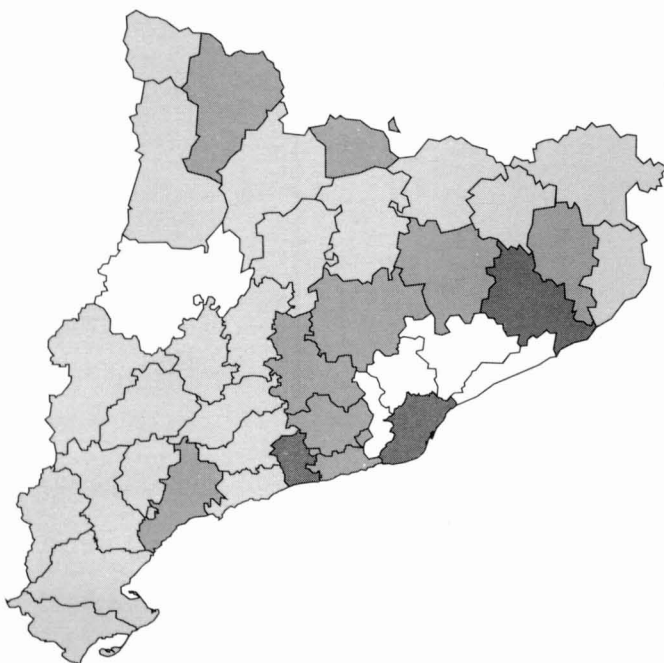
5) A la *Catalunya occidental*, el percentatge de participació minva lleugerament (el 7,69% enfront del 8,28%).

Mapa 18. Model de localització de les residències secundàries de la població de Barcelona a Catalunya (1990).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta Metropolitana 1990.

Mapa 19. Principals tendències sobre la variació relativa de la localització de les residències secundàries de la població de Barcelona (1985 - 1990).

Font: Elaboració pròpia segons dades de l'Enquesta Metropolitana de 1985 i 1990 Divisió Comarcal 1987.

Per tant, malgrat que es manté l'estructura de localització de les RS dels barcelonins, canvien ostensiblement els percentatges relatius a cada zona.

Segons el *mapa 18* les variacions més significatives no són pas en el traçat del model territorial, sinó en els percentatges que acumulen les línies. Així, l'any 1990, a l'interior de la *Primera Corona* només hi havia localitzades el 40% de les RS dels barcelonins enfront del 50% del 1985. Com a conseqüència d'aquest fet, malgrat que l'any 1990 creix la localització de RS de barcelonins a la Costa, el percentatge acumulat que inclou el traçat que delimita aquest sector és només del 75%, davant del 80% de l'any 1985.

Finalment, considerant també la *Catalunya oriental*, llevat de les comarques de la Garrotxa i la part nord del Gironès, el percentatge acumulat de localització s'equipara al de l'any 1985 (90%); aquest fet ve donat pel creixement de la localització de RS dels barcelonins a les comarques interiors adjacents a la *Primera Corona* i a alguna de les comarques perinenques de la *Catalunya oriental*.

La variació a l'alça del percentatge de la CMB podria respondre a un procés d'acumulació immobiliària de caràcter especulatiu, propi d'etapes d'expansió econòmica com la que s'ha viscut els últims anys de la dècada dels vuitanta. El seu reflex en aquest procés pot venir també provocat pel fet que la noció de RS, com s'ha estudiat en el primer capítol, no té un sentit unívoc.

Finalment, l'anàlisi confirma que les comarques de la *Catalunya occidental* es mantenen al marge de l'expansió territorial de les RS dels habitants de la ciutat de Barcelona.

1.3. Evolució de la localització de les residències secundàries entre els anys 1985 i 1990

La variació relativa de la localització de les RS de la població de Barcelona entre l'any 1985 i el 1990 es pot observar en el *mapa 19*. La variació a la baixa experimentada a les comarques de la *Primera Corona* reflecteix el procés dinàmic d'expansió de la RS

a partir d'un centre emissor, que ja ha estat explicat teòricament en el capítol 1. En el cas de Barcelona, aquest procés dinàmic té lloc de la manera següent:

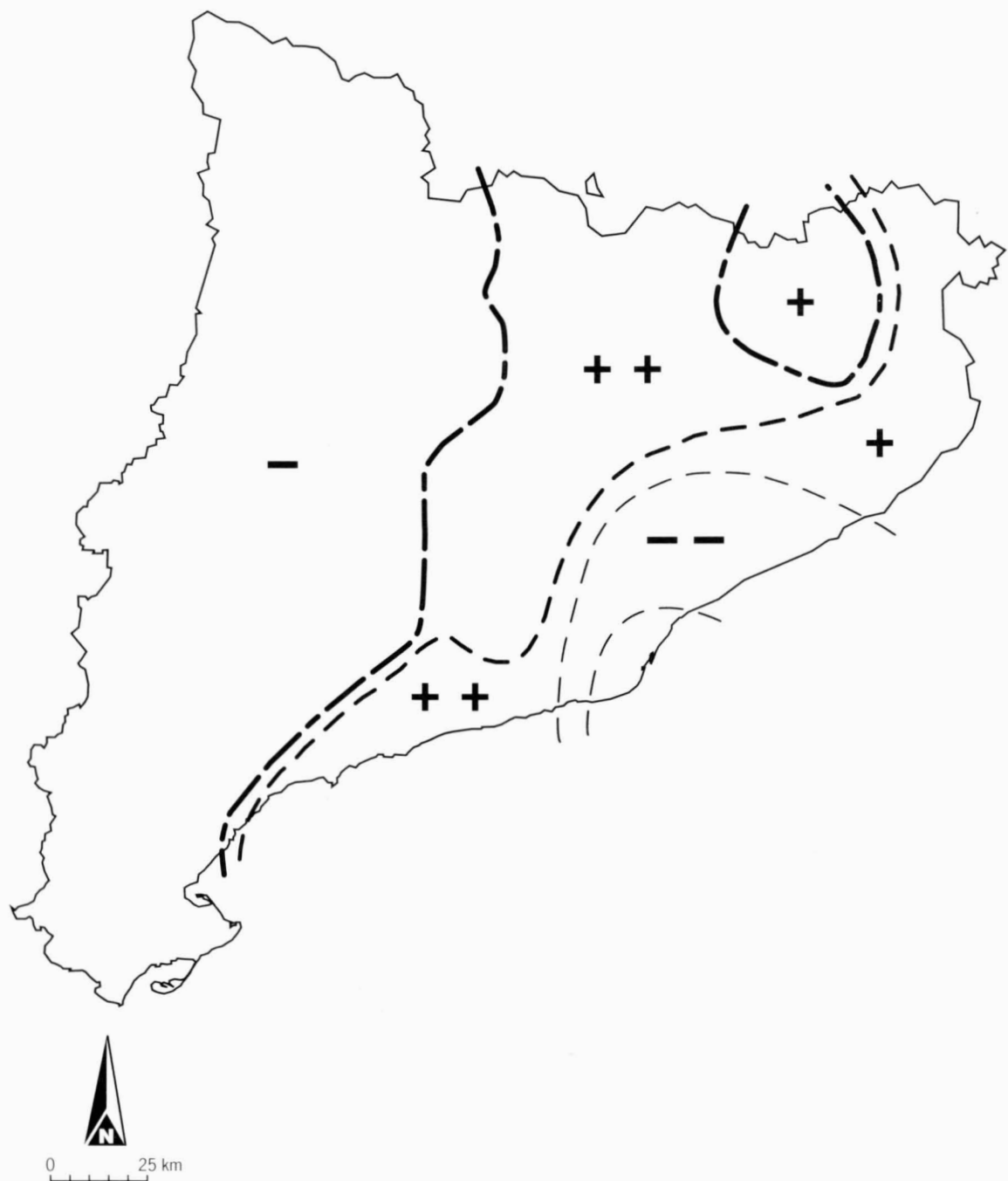
En l'àmbit comarcal, el Vallès Occidental i el Baix Llobregat obtenen quotes de localització molt per sota de les de l'any 1985 (el 3,27% enfront del 6,65%, i el 2,50% enfront del 6,78%, respectivament). El Vallès Oriental i el Maresme també obtenen percentatges inferiors (el 7,69% enfront del 10,92%, i el 15,95% enfront del 18,95%, respectivament).

Les comarques costaneres adjacents a la *Primera Corona* varien considerablement a l'alça els seus percentatges de localització. Les comarques del Garraf i el Baix Penedès, al sud (el 5,96% i 8,08% enfront del 4,89% i 5,52%, respectivament) i la Selva, al nord (el 6,15% enfront del 4,27%); probablement aquest fet vingui donat per una destacada orientació turística de les seves activitats productives i per la proximitat i accessibilitat a Barcelona. En el cas de la Costa Brava, l'augment experimentat a la comarca de la Selva és doblement significatiu, ja que és l'única d'aquesta àrea que l'any 1990 té un percentatge de RS superior al del 1985. L'índex de variació de la Costa Brava és només del 0,73% i ve donat essencialment per aquest augment de la comarca de la Selva; la Costa Daurada té un índex de variació del 4,71%, i aquest ve donat per un augment més generalitzat de totes les comarques que la configuren.

A l'interior oriental, totes les comarques adjacents a la *Primera Corona*, sense excepció (Alt Penedès, Anoia, Bages i Osona) presenten percentatges superiors als de l'any 1985. De la resta, únicament el Berguedà i el Ripollès es mantenen amb percentatges per sota dels de 1985. Globalment, la zona presenta una variació positiva del 4,35%.

Per tant, semblaria que les dades confirmen la tendència expansiva ràdio-concèntrica de les RS dels ciutadans de Barcelona. Es mantenen i es reforcen les distorsions apuntades en el model construït originàriament per al conjunt de la població de la CMB.

Mapa 20. Model dinàmic de localització de les residències secundàries de la població de Barcelona (1985 - 1990).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta Metropolitana 1985 i 1990.

Des d'una perspectiva dinàmica, es podria pensar que entre l'any 1985 i el 1990 les àrees properes al centre emissor passen a ser zones de residència principal, mentre que el fenomen de la RS s'intensifica en les comarques situades als límits amb les antigues àrees amb percentatges més alts de localització. Aquestes tendències són extraordinàriament clares a les comarques occidentals de la *Primera Corona*, les més urbanitzades i industrialitzades, que perden una significativa quota de localització de RS; en un sentit invers, les comarques del Garraf, el Baix Penedès i la Selva experimenten un augment considerable. Aquesta expansió pot haver estat facilitada per la intensa dinàmica econòmica i el creixement de la producció entre l'any 1985 i el 1989, i per l'elevada activitat immobiliària durant aquest mateix període, però especialment entre l'any 1987 i el 1988.

Per tant, les tendències observades fan possible plantejar el model territorial de caràcter dinàmic que il·lustra el mapa 20. Genèricament, l'anàlisi confirma el model d'expansió territorial de les àrees de RS generades per les aglomeracions urbanes proposat per Lundgren l'any 1974, exposat en el capítol 1.

La possible transformació d'àrees originàriament ocupades per RS en sectors de residència permanent a causa de la mateixa expansió urbana, ha ocasionat la generació de noves àrees de RS localitzades a major distància. A causa del desenvolupament d'activitats turístiques a Catalunya, aquestes noves àrees s'han localitzat prioritàriament al litoral, encara que no exclusivament.

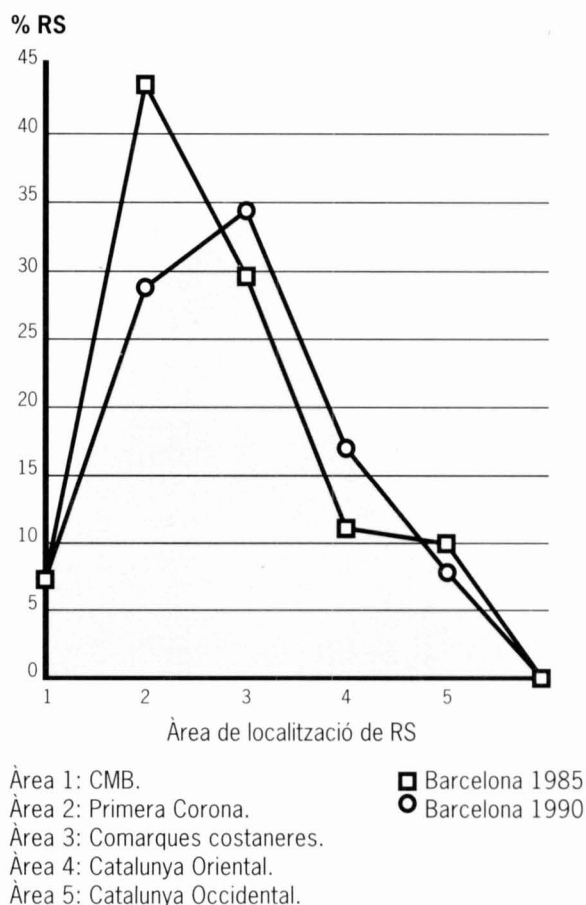
Pel fet que inicialment certs segments de població de la ciutat de Barcelona van tendir a desenvolupar les seves funcions residencials de lleure al Maresme i a la Costa Brava, l'expansió fora de la *Primera Corona* s'ha vehiculat tradicionalment en direcció a la costa nord. Tanmateix, les dades de 1990 indiquen que s'ha produït una certa diversificació i que actualment, l'àrea d'expansió prioritària de les RS de la població de Barcelona és la costa sud.

La major saturació de la Costa Brava, la major accessibilitat de la Costa Daurada, preus del sòl, en

general, més competitiu al sud, i l'accés progressiu de capes mitjanes a la propietat d'una RS són probablement alguns dels factors que poden haver ocasionat la prioritització de la costa sud com a espai principal d'expansió de les RS de la població de Barcelona entre l'any 1985 i el 1990.

La *Catalunya oriental*, amb l'avantatge de la seva immediatesa respecte a l'àrea tradicional d'expansió de les RS de la població de Barcelona i pel fet de ser una zona de trànsit cap al Pirineu Oriental, espai extraordinàriament valorat i amb una elevada accessibilitat, conforma l'altre sector d'expansió prioritària de RS dels barcelonins entre l'any 1985 i el 1990.

Figura 35. Dinàmica de localització de la RS de la població de Barcelona, 1985 - 1990.

Gràficament, la dinàmica pot ser representada segons reproduïx la figura 35. La localització de les RS dels barcelonins tendeix a homogeneïtzar-se per bona part del territori català. Disminueix la importància del parc de RS de la població de Barcelona a l'àrea 2 (*Primera Corona*) i s'incrementa a les àrees immediates

(3, *comarques costaneres* i 4, *Catalunya oriental*), situades a major distància però amb bona accessibilitat. L'àrea 5 (que és constituïda per la *Catalunya occidental*) resta fora del procés, probablement a causa de l'elevada distància a què es troba de la ciutat de Barcelona.

V. CONCLUSIONS

Els estudis sobre la residència secundària a Catalunya han estat realitzats sobretot des del punt de vista de l'*anàlisi de l'oferta existent* i en la majoria dels casos es basen en els censos sobre habitatge realitzats en diferents anys censals. L'originalitat del present treball és estudiar el fenomen de la RS de la població metropolitana de Barcelona des del punt de vista de la *demanda*.

En l'*objectiu general* d'aquest estudi la RS es tracta com un fenomen estretament lligat a l'existència d'aglomeracions urbanes emissores, que té característiques de localització dinàmiques marcades per unes pautes determinades i que la seva tinença depèn de les característiques socio-econòmiques de la població de les ciutats emissores.

Les *tres hipòtesis de treball* en què es basa aquest estudi són les següents:

1) D'una banda, la *tinença* de RS ve condicionada per la categoria socio-econòmica de la família. Els indicadors directes utilitzats són: l'ingrés anyal de la llar i la categoria socio-professional del cap de família.

2) D'altra banda, el *model territorial* estàtic de RS ve determinat, bàsicament, per la distància i l'accessibilitat. El *model territorial* dinàmic de RS té unes característiques marcades per una progressiva expansió i un progressiu distanciament de la RS respecte del centre emissor.

3) Finalment, es considera que les *formes d'accés* a la *propietat* de la RS donen com a resultat un comportament espacial diferenciat de la RS, sobretot pel que fa a la compra o a la cessió.

L'àrea compresa en aquest estudi és, d'una banda, la que incloïa la desapareguda Corporació Metropolitana de Barcelona (CMB), que a efectes d'aquest treball es denomina, sovint, àrea metropolitana de Barcelona; i, d'altra banda, també s'estudia el comportament de la població de Barcelona ciutat.

El tractament de variables que configuren el *contingut* de l'estudi en cadascuna de les àrees descrites

és diferent segons la informació disponible de la en el moment de realitzar l'estudi de la població de la CMB. Pel que fa a la RS, es realitza només per al 1985. En aquesta àrea s'analitzen:

1) Les característiques dels grups de població que configuren els propietaris de RS.

2) El model estàtic de localització de la RS.

3) La relació entre tipus d'accés i localització geogràfica.

Pel que fa a la RS de la població de Barcelona ciutat s'estudia, bàsicament, el model estàtic de localització en dues dates concretes, l'any 1985 i el 1990, i el model dinàmic que resulta de la comparació dels dos moments.

Pel que fa a la *primera hipòtesi de treball*, els resultats revelen que hi ha una relació directa entre la *tinença* de la RS i l'*ingrés anyal* de la llar: els grups amb més ingrés anyal tenen més RS. Com a exemple, es pot apuntar que el 6% de famílies que declaren tenir ingressos menors a les 250.000 pessetes l'any, tenen segona residència versus a famílies amb ingressos superiors a 5.000.000 pessetes l'any, en què la tinença de RS s'eleva al 75%.

Una relació similar existeix entre la *tinença* de RS i la categoria socio-professional del cap de família, o amb altres variables, més indirectes, de la renda, com ara són: els estudis acabats del cap de família, la superfície de l'habitatge principal o els hàbits culturals de la família.

S'ha analitzat, també, un altre grup de variables que caracteritza la família i la seva relació amb la *tinença* de RS: l'*origen geogràfic* de la família i les *àrees de primera residència*. La seva relació amb la tinença de RS en famílies amb més membres nascuts a Catalunya que en famílies amb més membres de fora de Catalunya; en segon lloc, hi ha més tinença de RS en aquelles àrees de primera residència on viuen famílies amb una categoria socio-econòmica més alta.

En general, el fenomen de la *tinença* de RS sembla que és diferent a Barcelona que a la resta de la CMB. Mentre que en la majoria de districtes de Barcelona la *tinença* és igual o superior a la mitjana de la CMB (24,5%), cap altra àrea de la resta de la CMB no arriba a la mitjana. D'altra banda, cal aclarir que existeix molta diferència en la *tinença* de RS entre districtes: mentre que a Sarrià-Sant Gervasi el 58% de la població enquestada té RS, a Nou Barris, només el 19% en gaudeix.

Es pot concloure, doncs, el següent:

- 1) La *tinença* de RS està positivament relacionada amb el nivell de renda de la família; com més alta és la renda familiar més alt és també el grau de possessió de RS.
- 2) Sembla existir una inclinació positiva del nivell de renda de Barcelona ciutat respecte a la resta de la CMB, que es reflecteix en una major *tinença* de RS de la població de Barcelona ciutat.
- 3) Hi ha una gran diferència en la possessió de RS pel que fa als diferents districtes de Barcelona.

La *segona hipòtesi de treball*, en què s'analitza el *model territorial estàtic* de RS de la població de l'àrea de la CMB, s'observa que un 90% de la població de la CMB que és propietària de RS, la té a Catalunya o en alguna de les províncies de l'àrea perifèrica formada per l'Aragó, el País Valencià i les Illes Balears.

El model territorial que es desenvolupa en aquest estudi només comprèn aquelles RS *localitzades* a Catalunya. Així, estudiada la localització de RS de la població de la CMB per comarques, es pot observar que la comarca amb *més intensitat* de RS és el Maresme (10%-17%); existeix una *segona* zona en intensitat (6%-9,99%) que comprèn les comarques del Barcelonès, el Vallès Oriental, el Vallès Occidental, el Baix Llobregat i el Baix Penedès; la *següent* zona en intensitat (3%-5,99%) queda configurada per les comarques del Garraf, el Tarragonès, el Baix Empordà, la Selva i l'Anoia; la *quarta* zona amb una intensitat, que va des de l'1% al 2,99%, comprèn les comarques

de l'Alt Empordà, l'Alt Penedès, l'Osona, la Noguera, el Baix Camp, la Cerdanya i el Ripollès; i, finalment, una *cinquena* zona, que es configura amb percentatges més petits que l'1%, està formada per les comarques del Berguedà, el Priorat, el Bages, el Gironès, la Garrotxa, la Ribera d'Ebre, el Baix Ebre, el Montsià, l'Urgell, l'Alt Camp, les Garrigues, el Segrià, la Vall d'Aran, la Conca de Barberà, l'Alt Urgell, la Terra Alta, la Segarra, el Pallars Jussà, el Solsonès i el Pallars Sobirà.

A diferència d'altres estudis de RS en què es proposen tres delimitacions (la costa, l'interior i la muntanya) per a l'estudi de la distribució de la RS, en aquest treball, i estudiades les freqüències de la seva localització de RS, hom proposa 5 àrees, que creiem que s'ajusten més a la realitat: la que forma l'antiga CMB, una *Primera Corona* que és composta per les comarques del Baix Llobregat, el Vallès Oriental, el Vallès Occidental i el Maresme (d'aquestes comarques, la primera corona inclou la resta de territori, no inclòs en la CMB); les *Comarques Costaneres*, en què l'àrea nord comprèn: la Selva, el Baix Empordà i l'Alt Empordà; l'àrea sud: el Baix Camp, el Tarragonès, el Baix Penedès i el Garraf; la *Catalunya Oriental*, que comprèn l'Anoia, l'Alt Penedès, l'Osona, la Cerdanya, el Ripollès, el Berguedà, el Bages, el Gironès i la Garrotxa; i, finalment, la *Catalunya Occidental*, on s'inclouen les comarques de la Noguera, el Priorat, la Ribera d'Ebre, el Baix Ebre, el Montsià, l'Urgell, l'Alt Camp, les Garrigues, el Segrià, la Vall d'Aran, la Conca de Barberà, l'Alt Urgell, la Terra Alta, la Segarra, el Pallars Jussà, el Solsonès i el Pallars Sobirà.

Els factors bàsics que expliquen el model de distribució espacial de la RS de la població de CMB són els següents: el factor geogràfic (la distància), el factor tècnic (l'accessibilitat), el factor socio-cultural (la valoració paisatgística) i el factor econòmic (l'oferta de sòl per a RS). En el supòsit d'un espai isotròpic una àrea on se suposa igual accessibilitat a qualsevol punt del territori d'igual distància i la no existència de qualsevol altre factor que diferenciï l'espai, la distribució espacial de la RS hauria de distribuir-se regularment *disminuint* la intensitat a partir del centre emissor en funció de la distància d'aquest mateix centre. En aquest escenari, l'aglomeració de Barce-

lona seria el centre emissor amb espais concèntrics d'intensitat d'ubicació de RS diferent de més a menys intensitat, segons la proximitat al punt central.

En la mesura que s'introdueixen *variacions* en els factors assenyalats, se'n generen deformacions. La primera deformació es produeix en el moment que es considera la diferent accessibilitat de cada punt d'igual distància des del centre emissor. Els *resultats* obtinguts per la CMB fan possible adonar-nos que, a mesura que augmenta la distància des del centre emissor i que l'accessibilitat és menys homogènia, factors com la valoració del paisatge o l'oferta de sol per a segona residència adquireixen més importància.

Cal fer notar que un dels primers *resultats* del model de localització de RS en aquest estudi dona com a resultat que més de la meitat dels habitants de la CMB amb RS, la tenen situada a *menys d'una hora* de Barcelona, que es podria considerar l'espai delimitat per la Primera Corona. Fora d'aquest espai més pròxim, la Costa és percebuda com el lloc idoni per localitzar una RS. D'altra banda, la Catalunya oriental és preferida a la Catalunya Occidental.

Aquests resultats semblen confirmar l'explicació que s'ha desenvolupat en el paràgraf anterior.

Així, el *model explicatiu* de la localització de RS de la població de la CMB queda dibuixat de la següent forma: una *primera* delimitació, que inclouria l'àrea de la CMB, amb el 8,5% de la RS; una *segona* delimitació, que recull l'àrea compresa per la Primera Corona, que, acumulativament, inclou un 50% del total de RS a Catalunya; la *tercera* delimitació, que conté, acumulativament, el 80% de la RS, segueix les comarques costaneres i té com a frontera, al nord, la comarca de l'Alt Empordà i, al sud, la del Baix Camp; la *següent* delimitació comprèn les comarques de la, Catalunya oriental i acumula el 90% de la localització de RS, cosa que deixa el 10% restant a la zona delimitada per la Catalunya occidental.

Pel que fa a les RS *localitzades a Catalunya*, s'ha realitzat l'anàlisi per comprovar si diferents grups de població caracteritzats per les següents variables:

categoria socio-professional del cap de família, l'origen geogràfic i les àrees de residència principal de la família, tenien diferents comportaments a l'hora de triar el lloc on localitzar la RS. Els resultats obtinguts han donat una visió molt semblant en la localització de RS per part de cada un dels grups analitzats. Aquests resultats segueixen clarament les pautes marcades pel model descrit anteriorment; així, el lloc preferit és la Primera Corona, seguida per les comarques de la costa, la Catalunya oriental, la CMB i la Catalunya occidental.

Si s'estudia la distribució de la RS *globalment*, incloent-hi també les localitzades fora de Catalunya, *si que s'observen diferències* per als diversos grups de població a l'hora de triar el lloc d'ubicació de la RS. Així, es pot observar que:

- 1) A mesura que *disminueix* la categoria socio-professional del cap de família, *augmenta* la proporció de RS localitzades fora de Catalunya.
- 2) A mesura que la família està formada per *més membres de fora* de Catalunya, *augmenta* el percentatge de tinença de RS a fora de Catalunya.
- 3) A Barcelona ciutat és menor el percentatge de RS a fora de Catalunya, que a la resta de la CMB.

Les diferències esmentades al paràgraf anterior queden explicades en l'apartat, que es desenvolupa a continuació, sobre la *tercera hipòtesi*: les formes d'accés a la propietat, la compra o la cessió, determinen la localització de la RS.

Per imperatius de la informació utilitzada, aquest treball se centra bàsicament en les RS de propietat. Per tant, en la comprovació de la tercera hipòtesi, s'analitzen les diferents *pautes territorials* de la RS segons l'accés a la propietat: la *compra* o la *cessió*. A partir de les dades de l'EM 85, s'observa que el 27,18% de les RS de propietat han estat adquirides per cessió, mentre que la resta ho han estat per compra.

En la majoria dels habitatges de segona residència localitzats a la Primera Corona o a la Costa, l'accés

a la propietat ha estat per compra (en el 84,97% i el 83,70%, respectivament), mentre que les RS localitzades a la Catalunya occidental, el 61,76% són adquirides per cessió mentre que a fora de Catalunya, ho són el 57,14%.

Una explicació plausible d'aquest comportament pot anar en el sentit que les RS que són adquirides per compra es localitzen en àrees més pròximes al centre emissor i amb més atractiu paisatgístic; mentre que les RS més allunyades o en zones on el valor paisatgístic no és la característica més notable, les segones residències que apareixen en la mostra són les adquirides per cessió. Una conclusió pot ser que famílies de dins o fora de Catalunya que han sofert una emigració, que s'han desplaçat cap a l'aglomeració de Barcelona en un moment determinat, han heretat la casa familiar en el seu lloc d'origen i l'han conservada ara com a segona residència.

L'anàlisi de les dades de la ciutat de Barcelona es realitza per als anys 1985 i 1990; només es fa en les freqüències obtingudes en les respostes del qüestionari, sense tenir en compte, en aquest treball, creuaments amb altres variables que caracteritzen la població. Per tant, s'ha confeccionat el *model territorial de RS*, però s'hi ha afegit una part *dinàmica* en el temps; d'aquesta manera es pot observar com evoluciona el model, però sense caracteritzar si existeix una diferència en els grups de població que en formen part.

Així doncs, uns *primers resultats* ens permeten observar que, mentre que l'any 1985 el percentatge de la població de Barcelona ciutat que tenia RS era del 31,18%, l'any 1990 aquest percentatge és de 29,07%. El 1985, el total de RS a fora de Catalunya era d'11,64%, mentre que el 1990 és de 16,80%.

Pel que fa al *model estàtic* de localització de RS durant el 1985 i el 1990, presenta característiques molt similars al del total de la CMB.

En el *model dinàmic* que presenta la territorialització de RS de Barcelona ciutat entre el 1985 i el 1990,

s'observen els següents resultats: un *gran augment* de la RS a l'àrea de l'antiga CMB, a la comarca de la Selva i al Baix Penedès; un *lleuger augment* de la RS en una *Segona Corona*, que queda definida per les comarques del Gironès, Osona, el Bages, l'Anoia, l'Alt Penedès i el Garraf; s'observa, també, un lleuger augment a les comarques del Pallars Sobirà, la Cerdanya i el Baix Camp, i destaca un *important decreixement* de la RS a la *Primera Corona* i un *estancament* a la resta de la Catalunya oriental i occidental.

Les conclusions respecte al *model dinàmic de Barcelona ciutat*, que explicarem a continuació, semblen força interessants, encara que n'hi ha algunes que demanarien de ser aprofundides, potser constitueixen bases per a futures hipòtesis de treball.

D'una banda, entre el 1985 i el 1990 la tinença de RS per part de la població de Barcelona no sembla que hagi augmentat, sinó que s'hi observa un estancament. D'altra banda, en el model dinàmic s'hi veu una dinàmica d'allunyament de la ubicació de RS respecte a la ciutat: la gran concentració de RS que presentava l'any 1985 la Primera Corona disminueix l'any 1990; i, en canvi, s'observa una *Corona de Creixement* que està formada per les comarques del Baix Penedès, l'Alt Penedès, l'Anoia, el Bages, Osona i la Selva, on té lloc un increment de RS.

Les explicacions que es poden donar a aquesta dinàmica d'expansió de RS, atès que el percentatge de tinença no varia, poden ser en dos sentits:

1) Que la població de Barcelona que tenia RS l'any 1985, la majoria concentrada a la Primera Corona, l'hagi venuda i n'hagi comprada una altra a la Corona de Creixement, per la qual cosa el percentatge de tinença no hauria canviat, només que la RS s'hauria allunyat de la ciutat.

2) Que la població de Barcelona que tenia RS l'any 1985, la major part concentrada a la Primera Corona, hi hagi anat a viure (prop de la ciutat, ben comunicada amb els centres de treball), i s'hagi produït així el fenomen de suburbanització de la gran ciutat.

Amés, nous grups de població haurien accedit a la RS (probablement fenomen reforçat pel creixement econòmic) en àrees situades a la Corona de creixement, més allunyades de la gran ciutat, però més barates. A tall de *conclusió* es podria dir que la segona possibilitat sembla l'explicació més plausible.

Per concloure, es pot afirmar, doncs, que el model de localització resultant permet plantejar la hipòtesi d'una progressiva i concèntrica expansió territorial de les àrees de RS de la població de la CMB. Es pot preveure que aquesta expansió s'incrementarà en la mesura que augmenti el nivell mitjà de la renda de la població, millorin les infraestructures de comunicació (de forma que es redueixin el temps i el cost de desplaçament), i que les *àrees de RS del primer cinturó passin a ser indrets de residència principal*.

Es pot preveure que l'expansió estarà condicionada pels mateixos factors socio-culturals i econòmics analitzats en el treball, encara que es podria pensar que la costa, a causa de la saturació actual, no continuaria amb els mateixos nivells d'expansió que els seguits en les darreres dècades. Part del creixement que deixaria de tenir la costa podria decantar-se cap a zones menys saturades de les comarques d'interior.

Potser la comarca de la Cerdanya, potenciada per la millora de l'Eix del Llobregat i per la posada en funcionament del túnel del Cadí (1984), que la converteix en accessible en dues hores des de l'aglomeració barcelonina, es podria convertir en una àrea privilegiada de futura expansió de la RS dels habitants de la CMB.

Ara bé, l'estancament experimentat en la demanda turística exterior a partir del 1989 i la situació econòmica i política internacional generen incertesa respecte al mercat de RS a les àrees de costa. D'una banda, l'estancament de la demanda exterior podria afectar a la baixa els preus de RS a la costa, cosa que en facilitaria l'accés de la població autòctona. Però,

d'altra banda, la situació política internacional pot desviar cap al Mediterrani nord-occidental la demanda turística que en els darrers anys s'adreçava al nord d'Àfrica i al Mediterrani oriental. Aquest fet pot fer incrementar la demanda turística de la costa i afectar, per tant a l'alça el preu de la RS en aquestes àrees.

Una altra reflexió que es deriva de la lectura del treball fa referència a l'estancament de tinença de RS de la població de Barcelona i a la variació de localització de RS entre el 1985 i el 1990. D'una banda s'observa un gran creixement de la tinença de RS localitzada fora de Catalunya. D'altra banda s'hi veu un gran decreixement de tinença de RS a la Primera corona i l'aparició d'una Corona de creixement adjacent a la primera.

Caldria aprofundir si aquests fenòmens indiquen canvis en les *preferències* dels barcelonins, o vénen donats per una *variació* en la *composició* de la població de Barcelona.

Si es donés aquesta segona suposició com a plausible, la dinàmica observada en la Primera Corona podria explicar-se en relació al canvi d'ús de la RS d'aquesta, que passaria a ser residència principal de famílies que l'any 1985 vivien a la ciutat de Barcelona i, per tant, donaria com a resultat un canvi en la composició de la població de la ciutat. Si els grups socials protagonistes del canvi fossin més aviat de classe mitja-alta, ateses les característiques del mercat de l'habitatge a la Primera Corona (preus molt elevats), aquest fenomen voldria dir que la població amb menys poder adquisitiu tindria un pes més específic a la ciutat i ajudaria a explicar el canvi poblacional a Barcelona i l'augment de RS fora de Catalunya.

Ara bé, la confirmació d'aquest plantejament requeriria un estudi específic que tingués en compte a la vegada quins grups socials són els protagonistes d'aquesta transformació i quin és el seu comportament en l'ús de la residència secundària.

BIBLIOGRAFIA

- Argany, I.: *La segona residència a Catalunya*, Barcelona, Direcció General d'Arquitectura i Habitatge de la Generalitat de Catalunya i Cambra Oficial de la Propietat Urbana de Barcelona, 1984.
- Argany, I.: *Ús dels habitatges acabats a les comarques de Catalunya (1981-1983)*, Barcelona, Direcció General d'Arquitectura i Habitatge de la Generalitat de Catalunya i Cambra Oficial de la Propietat Urbana de Barcelona, 1985.
- Barbier, B.: «Méthodes d'étude des résidences secondaires. L'exemple des Basses-Alpes», a *Méditerranée*, 2, 1965. pp. 89-91,
- Beteille, R.: «Résidences secondaires en milieu rural: l'exemple du bassin rouergat du Viaur», a *Revue Géographique des Pyrénées et du Sud-Ouest*(41) 2, 1970. pp. 159-176.
- Boyer, J.C.: «Résidences secondaires et «rururbanisation» en région parisienne», a *Tijdschrift voor Econ. en Soc. Geografie*, (71), 2, 1980. pp. 78-87.
- Boyer, M.: *Le tourisme*, Paris, Editions du Seuil, 1982.
- Boyer, M.: «Le modificazioni qualitative del turismo», a *Il turismo in una società che cambia*, Milano, Franco Angeli, 1988. pp. 79-110.
- Brier, M.A.: «Les résidences secondaires», a *Dunod Actualité*, Paris.
- Censo de la población y de las viviendas*, 1960, 1970 i 1981, Madrid, Instituto Nacional de Estadística.
- Centre d'Estudis de Planificació: *Reconeixement territorial de Catalunya*, Barcelona, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya, 1982.
- Chanut, J.M.: «Résidences secondaires: pôles d'attraction et ombres portées», a *Economie et statistique*, 88, 1977. pp. 40-44.
- Chuvieco, E. i Alcolea, M.: «La segunda residencia en el medio rural», a *El campo*, 90, 1983. pp. 93-103.
- Claval, P.: *Eléments de géographie économique*, Paris, 1976 (traducció al castellà: *Geografía económica*, Vilassar de Mar, Oikos-Tau, 1980.)
- Clout, H.D.: «Résidences secondaires in France», a Coppock, J.T.: *Second homes: Curse or blessing?* (pp 47-62), Oxford, Pergamon Press, 1977, pp. 47-62.
- COPLACO: *Estudio sobre las urbanizaciones de segunda residencia en la provincia de Madrid*, Madrid, Ministerio de Obras Públicas i Urbanismo, Comisión de planeamiento y Coordinación del Área metropolitana de Madrid, 1980.
- Coppock, J.T.: «Second homes in perspective» a *Second homes: Curse or blessing?* Oxford, Pergamon Press, 1977, pp. 1-15.
- Cribier, F.: «Les résidences secondaires des citadins dans les campagnes françaises», a *Études rurales*, 49-50, 1973, pp. 101-204.
- Cuadros, I. Dura, A. Mercadé, M. i Nunes J.: *La segona residència a la regió metropolitana de Barcelona*, Bellaterra, UAB, Departament de Geografia (mecanografiat).
- David, J.: «Résidences secondaires et structures foncières dans le Val du Bourget», a *Revue de Géographie Alpine*, 54, 1966, pp. 487-503.
- EST: *Résidences Secondaires, Dilemme Touristique?*, Berne, Federation Suisse du Tourisme.
- Herce, M.: «El consumo de espacio en las urbanizaciones de segunda residencia en Catalunya», a *Ciudad y Territorio* 3, 1977, pp. 45-56.
- Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona (1987-1990): *Enquesta metropolitana 1986. Condicions de vida i hàbits de la població de l'àrea metropolitana de Barcelona*, Barcelona, IEMB (20 volums)
- Jung, J.: *La ordenación del espacio rural*, Madrid, IEAI, 1972.
- Lundgren, J.: «On access to recreational lands in dynamic metropolitan hinterlands», a *Tourist Review*, 29 (4), 1974, pp. 124-132.
- Miossec, J.M.: «Un modele de l'espace touristique», *L'espace géographique*, 1, 1977, pp. 41-48.
- Miranda, M.J.: *La segunda residencia en la provincia de Valencia*, València, Departament de Geografia, Universitat de València, 1985.

Oliveras, J.: «Urbanización y turismo en la zona costera catalana», a *Asociación de Geógrafos Españoles: XI Congreso Nacional de Geografía Comunicaciones III*, Madrid, Universidad Complutense, 1989. pp. 346-356.

Ortega, J.: *Residencias secundarias y espacio de ocio en España*, Valladolid, Departamento de Geografía, Universidad de Valladolid, 1975.

Pla de Carreteres de Catalunya: Barcelona, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya, 1986.

Pearce, D.: *Tourism Today. A Geographical Analysis*, London, Longman, 1987.

Plan Director del Area Metropolitana de Barcelona: Barcelona, Comisión de Urbanismo y Servicios Comunes de Barcelona y otros municipios, 1966.

Ragatz, R.L.: «Vacation homes in rural areas: towards a model for predicting their distribution and occupancy patterns» a Coppock, J.T.: *Second Homes: Curse or Blessing?* Oxford, Pergamon Press, 1977, pp. 181-193.

Raurich, J.M., i Sicart, F.: «Les segones residències a Catalunya», a *Revista Econòmica, Banca Catalana*, 61, 1981, pp. 1-11.

Sánchez, J. E.: «Por una geografía del turismo de litoral. Una aproximación metodológica», a *Estudios territoriales*, 17, 1985, pp. 103-122.

Valenzuela, M.: «La residencia secundaria en la provincia de Madrid. Génesis y estructura espacial», a *Ciudad y Territorio*, 2-3, 1976, pp. 135-152.

Valenzuela, M.: «La residencia secundaria. Mito social y conflicto urbanístico en los espacios turístico-recreativos», a *Urbanismo*, COAM, 4, 1988, pp. 71-83.

ÍNDIX DE TAULES

1. Evolució del parc de RS per comarques (1960-1981)
2. Increment del parc de RS per comarques (1981-1983)
3. Importància del fenomen de la residència secundària (CMB, 1985)
4. Relació entre tinença de RS i ingrés net anyal de la llar (1984, en milers de pessetes)
5. Relació entre tinença de RS i categoria socio-professional del cap de família
6. Relació entre tinença de RS i categoria socio-professional del cap de família (agrupada)
7. Relació entre tinença de RS i estudis acabats del cap de família
8. Relació entre tinença de RS i superfície de l'habitatge principal
9. Relació entre tinença de RS i hàbits cultural de la família
10. Distribució per categories socio-professionals de les famílies que declaren tenir RS
11. Percentatge de famílies enquestades segons la seva categoria socio-professional
12. Relació entre tinença de RS i origen geogràfic de la família
13. Relació entre tinença de RS i àrees de residència de la família
14. Relació entre tinença de RS i àrees de residència de la família (Barcelona/resta CMB)
15. Distribució de les RS de la població de la CMB fora de Catalunya (1985)
16. Distribució a Catalunya de la RS de la població de la CMB (1985)
17. Preferències de localització de RS segons categories socio-professionals
18. Preferències en la localització de RS segons l'origen geogràfic de la família
19. Preferències en la localització de la RS segons àrees de residència de la família
20. Comparació entre el règim de tinença de l'habitatge principal i el de la RS
21. Relació entre tipus de tinença de la RS i categoria socio-professional del cap de família
22. Relació entre tipus de tinença RS i origen geogràfic de la família
23. Tipus de tinença de RS segons les àrees de residència de la família
24. Accés a la propietat de la RS segons les zones de destinació
25. Importància del fenomen de la RS (Barcelona, 1985)
26. Importància del fenomen de la RS (Barcelona, 1990)
27. Distribució de les RS de la població de Barcelona fora de Catalunya (1985)
28. Distribució de les RS de la població de Barcelona fora de Catalunya (1990)
29. Distribució a Catalunya de les RS de la població de Barcelona (1985)
30. Distribució a Catalunya de les RS de la població de Barcelona (1990)

ÍNDIX DE FIGURES

1. Zonificació de la freqüència turística a partir dels grans centres urbans emissors, segons Claval
2. Model d'espai turístic de Miossec
3. Distribució esquemàtica de les àrees de residència permanent i RS
4. Distribució esquemàtica de la població en àrees de residència permanent i RS durant l'any
5. Model de Lundgren d'expansió urbana i regions de RS
6. Importància del fenomen de la Residència Secundària (CMB, 1985)
7. Relació entre tinença de Residència Secundària i ingrés net anyal de la llar (1984)
8. Relació entre tinença de Residència Secundària i categoria socio-professional del cap de família
9. Relació entre tinença de Residència Secundària i categoria socio-professional del cap de família (agrupada)
10. Relació entre tinença de Residència Secundària i estudis acabats del cap de família
11. Relació entre tinença de Residència Secundària i superfície de l'habitatge principal
12. Relació entre tinença de Residència Secundària i activitats culturals de la família
13. Distribució per categories socio-professionals de les famílies que declaren tenir Residència Secundària
14. Percentatge de famílies enquestades segons la seva categoria socio-professional
15. Relació entre tinença de Residència Secundària i origen geogràfic de la família
16. Relació entre tinença de Residència Secundària i àrees de residència de la família
17. Relació entre tinença de Residència Secundària i àrees de residència de la família (Barcelona/resta CMB)
18. Model de localització de RS en un entorn costaner isotròpic a partir d'un nucli central emissor
19. Model de localització de RS de la població de la CMB l'any 1985
20. Preferències en la localització de les RS de les categories socio-professionals altes
21. Preferències en la localització de les RS de les categories socio-professionals mitjanes
22. Preferències en la localització de les RS de les categories socio-professionals baixes
23. Preferències en la localització de les RS de les famílies d'origen català
24. Preferències en la localització de les RS dels matrimonis mixtos
25. Preferències en la localització de les RS de les famílies mixtes
26. Preferències en la localització de les RS de les famílies de fora de Catalunya
27. Preferències en la localització de les RS segons les àrees de residència de la família
28. Comparació entre el règim de tinença de l'habitatge principal i el de la RS
29. Relació entre el tipus de tinença de la RS i categoria socio-professional del cap de família
30. Relació entre el tipus de tinença i zones de localització de la RS
31. Relació entre l'accés a la propietat de la RS i la categoria socio-professional del cap de família
32. Accés a la propietat de la RS segons la localització
33. Importància del fenomen de la RS Barcelona, 1985
34. Importància del fenomen de la RS Barcelona, 1990
35. Dinàmica de localització de la RS de la població de Barcelona, 1985-1990